

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

PISA και στάσεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης:
κρίσεις, συγκλίσεις και αποκλίσεις

ΟΝΟΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΙΕΤΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΖΜΑΣ

ΒΟΛΟΣ 2020

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Μπέτα Φωτεινή γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «*PISA και στάσεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: κρίσεις, συγκλίσεις και αποκλίσεις*», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η ΔΗΛΟΥΣΑ

Φωτεινή Μπέτα

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία διερευνώνται οι απόψεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για το τεστ αξιολόγησης PISA. Βασικά σημεία της έρευνας αποτελούν η διερεύνηση των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στους άξονες και το περιεχόμενο του PISA και το πόσο επηρεάζει τόσο τα αναλυτικά προγράμματα του σχολείου όσο και την επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών.

Για τη διερεύνηση του θέματος επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος έρευνας και ειδικότερα πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 12 εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε σχολεία του Νομού Μαγνησίας και είχαν άμεση εμπειρία ή ιδιαίτερη γνώση σχετικά με το τεστ αξιολόγησης PISA.

Από την έρευνα αναδείχθηκε ότι για το PISA υπάρχουν πολλαπλές εκφορές, αν και δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό στον εκπαιδευτικό κόσμο, διότι το υπουργείο δεν έχει διασπείρει τα αποτελέσματα στον εκπαιδευτικό κόσμο. Ωστόσο, αναδείχθηκε ότι κάποια από τα μέτρα αξιολόγησης του PISA επιδρούν στα αναλυτικά προγράμματα, αλλά και στην επαγγελματική φυσιογνωμία των εκπαιδευτικών. Οι όποιες βελτιώσεις στις μεθόδους και στον τρόπο διδασκαλίας ανάγονται στην προσωπική πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών, αναλογιζόμενοι όμως τα μικρά περιθώρια αυτονομίας που έχουν.

Λέξεις κλειδιά: ΟΟΣΑ, PISA, απόψεις εκπαιδευτικών, επαγγελματική επάρκεια εκπαιδευτικών, αναλυτικό πρόγραμμα

Abstract

The specific dissertation investigates the views of secondary school educators concerning the evaluation test of PISA. The main points of this research consist of the educator's attitude towards the axes and content of PISA and to what extent it affects both the school curriculum and the professional identity of teachers.

A qualitative research method was chosen for an investigation of the subject. The aim was to highlight the internalized experiences of educators in relation to PISA. The research sample consisted of 12 secondary school educators who work in schools in the prefecture of Magnesia and had direct experience or in-depth knowledge of PISA.

Research has shown that there are multiple reports on PISA, although they are not particularly known in the educational world since the ministry has not disseminated the results to the educational world. However, vaguely and implicitly it turned out that some of the assessment measures of PISA affect the curriculum as well as the professional physiognomy of educators. Any improvements in teaching methods are made on the personal initiative of educators, considering though, the small margins of autonomy they have.

Key-words: OECD, PISA, educator's views, educator's professionalism, curriculum

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Αριστοτέλη Ζμα για τις πολύτιμες συμβουλές, την αμέριστη βοήθεια, τη μεθοδικότητα και τη συνέπεια με την οποία με καθοδήγησε καθ' όλη τη διάρκεια της επίπονης, αλλά παράλληλα δημιουργικής προσπάθειας εκπόνησης της διπλωματικής μου. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω και σε όλους τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα και συνέβαλαν με αυτό τον τρόπο στην πραγματοποίηση της διπλωματικής μου εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον σύζυγό μου Στέφανο και την κόρη μου Χριστίνα για την στήριξη και την παρότρυνσή τους σε όλη αυτή τη δύσκολη διαδρομή.

Περιεχόμενα

Περίληψη	ii
Abstract.....	iii
Ευχαριστίες.....	iv
Εισαγωγή	1
1 ^ο Κεφάλαιο. Στοχοθεσία και αποτελέσματα του PISA	4
1.1 ΟΟΣΑ και διεθνείς έρευνες	4
1.2 PISA: ιστορική αναδρομή και εξέλιξη	6
1.3 Αποτελέσματα	7
1.3.1 Μαθητές	9
1.3.1.1 Φύλο	10
1.3.1.2 Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο	13
1.3.1.3 Μεταναστευτικό υπόβαθρο	15
1.3.2 Εκπαιδευτικοί	19
1.3.2.1 Δια βίου εξέλιξη.....	23
1.3.2.2 Ενδυνάμωση διδακτικών δεξιοτήτων.....	24
1.3.3 Εκπαιδευτικά συστήματα	25
1.3.3.1 Ορθή κατανομή μαθητών και εκπαιδευτικού δυναμικού.....	27
1.3.3.2 Προώθηση «ανοιχτού» σχολείου	28
2 ^ο Κεφάλαιο: Διεθνής αντίκτυπος του PISA και η ελληνική πραγματικότητα.....	31
2.1. Πολιτική υποδοχή και αντιδράσεις.....	32
2.1.1. Θετική αποδοχή	33
2.1.2. Επιφυλάξεις και κριτική.....	34
2.2. Ο αντίκτυπος του PISA στην Ελλάδα	38
2.2.1. Οι ανησυχίες της πολιτικής ηγεσίας	38
2.2.2. Οι αντιδράσεις των συνδικαλιστών	41
3 ^ο Κεφάλαιο: Η έρευνα	47
3.1. Αναγκαιότητα και ερευνητικοί στόχοι.....	47

3.2. Μεθοδολογία	47
3.3. Το δείγμα.....	48
3.4. Ερευνητικά εργαλεία	52
3.5. Η διάρθρωση της συνέντευξης.....	53
4 ^ο Κεφάλαιο: Αποτελέσματα	55
4.1. Βαθμός ενημέρωσης	55
4.2. Μάθηση μέσω εμπειρίας.....	56
4.3. Επιρροές στα αναλυτικά προγράμματα	57
4.4. Αξιολόγηση εκπαιδευτικών	58
5 ^ο Κεφάλαιο. Συζήτηση.....	63
Βιβλιογραφία	66
Παράρτημα Ι.....	72
Παράρτημα ΙΙ.....	731

Εισαγωγή

Στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης, που χαρακτηρίζεται από ανάπτυξη των επικοινωνιών και δικτύων, οι υπερεθνικοί οργανισμοί συνιστούν κόμβους με σημαντική επιρροή στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής. Το κύρος που απολαμβάνουν καθιστούν τους υπερεθνικούς οργανισμούς κύριους δρώντες για την οικονομική ανάπτυξη. Σε αυτό το πλαίσιο οι υπερεθνικοί οργανισμοί επηρεάζουν πολλαπλούς τομείς της οικονομίας, της πολιτικής και της θεσμικής λειτουργίας των κρατών. Μία από τις πολλαπλές εκφάνσεις της εν λόγω επίδρασης εντοπίζεται στο πεδίο της εκπαίδευσης. Άλλωστε, το εκπαιδευτικό σύστημα αναδεικνύεται στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία της «γνώσης» ως ισχυρό εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης και ανταπόκρισης στην αναβάθμιση των εργασιακών δεξιοτήτων από τους εργαζόμενους.

Η παγκοσμιοποίηση διαπερνά τα εθνικά σύνορα, υποδεικνύοντας πολιτικές στην οικονομία, παρεμβαίνοντας στις κοινωνικές αξίες και μεταλλάσσοντας το πολιτισμικό περιβάλλον (Μπουζάκης, 2005). Συστήνει πεδία πολιτικής παρέμβασης σε συγκεκριμένους άξονες και «συνιστά μια νέα γεωγραφία εξουσίας που επεκτείνεται σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας» (Πανούσης, 2005: 162). Καθώς, η εκπαίδευση έχει αναχθεί στην εποχή της παγκοσμιοποίησης σε «βασικό μοχλό» της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας (Φωτόπουλος, 2010: 193), εμπίπτει σε πολιτικές στοχεύσεις και αναπαραγωγές.

Στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία ο ΟΟΣΑ προωθεί τη «νεοφιλελεύθερη ιδεολογία και φιλοσοφία» (Σταμέλος, Βασιλόπουλος & Καβασακάλης, 2015: 55) Ο ΟΟΣΑ ως υπερεθνικός οργανισμός συγκροτεί και προτείνει παρεμβάσεις σε όλες τις σφαίρες της οικονομίας και της κοινωνίας σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Κρίσιμο συστατικό έχει αναχθεί η εκπαίδευση τόσο για την ανταγωνιστικότητα στην οικονομία, όσο και για τη διαμόρφωση των μελλοντικών εργαζομένων και πολιτών. Βασική συνισταμένη που προσδίδει κύρος στις αναλύσεις του ΟΟΣΑ ως υπερεθνικού οργανισμού προκύπτει από τις συγκριτικές υπερεθνικές μελέτες, από τις οποίες προβάλλει καλές πρακτικές.

Βασικό «εργαλείο» και υπόβαθρο για τις αναλύσεις του ΟΟΣΑ σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελεί το τεστ αξιολόγησης PISA (Programme for International Students Assessment). Το PISA διεξάγεται κάθε τρία χρόνια, εφαρμόστηκε πρώτη φορά το 2000 και αφορά τη διερεύνηση των ικανοτήτων των μαθητών

δεκαπέντε ετών, όταν δηλαδή ολοκληρώνουν την υποχρεωτική τους εκπαίδευση. Σε αυτό μετέχουν χώρες του ΟΟΣΑ και όχι μόνο, με σκοπό να συγκρίνουν το εκπαιδευτικό τους σύστημα. Η βασική παράμετρος του PISA, όπως διατείνεται σε επίσημη έκδοση του ΟΟΣΑ για την ανάλυση των αποτελεσμάτων του τεστ του 2015 είναι -μέσω και της σύγκρισης με «υψηλού επιπέδου» εκπαιδευτικά συστήματα- να «επιτρέψει σε κυβερνήσεις και εκπαιδευτές να αναγνωρίσουν αποτελεσματικές πολιτικές που μπορούν να υιοθετήσουν» (OECD, 2018).

Εξάλλου, το PISA έχει αντίκτυπο και στις δεξιότητες των εκπαιδευτικών, προτείνοντας σημεία βελτίωσης των διδακτικών ικανοτήτων τους. Άλλωστε, ήδη από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα έχει δοθεί έμφαση στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών, στο όνομα της «ανταγωνιστικότητας, του «ελέγχου» και της «αποδοτικότητας» (Ζμας, 2009: 7). Καθώς το εκπαιδευτικό σύστημα εμπίπτει στις συνισταμένες της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, οι λειτουργοί της εκπαίδευσης οφείλουν -σε αυτό το πλαίσιο ανάλυσης της εκπαιδευτικής πολιτικής- να προσαρμόζονται, να εξελίσσονται και να επιτυγχάνουν τους στόχους που τίθενται για την «αναβάθμιση» της εκπαίδευσης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης. Οι επιδόσεις των μαθητών και σε «τυποποιημένα» τεστ έχει ως συνέπεια την κριτική και στους εκπαιδευτικούς.

Ο αντίκτυπος των μαθητικών επιδόσεων στο PISA στην επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών αποτελεί σημαντικό σημείο ανάλυσης της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η τελευταία θα εστιάσει στον τρόπο που υποδέχονται οι εκπαιδευτικοί τη διεξαγωγή και τα αποτελέσματα του PISA. Με ποιο τρόπο δηλαδή επιδρά το τεστ στην επαγγελματική τους φυσιογνωμία, στο συναισθηματικό τους καθεστώς, τον εργασιακό τους βίο, τη συναναστροφή τους με τους εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση (πολιτικούς, γονείς, μαθητές). Βασικό σημείο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανταπόκριση των εκπαιδευτικών στο PISA, αν ευνοεί την περαιτέρω επαγγελματική τους ανέλιξη διαμέσου των πορισμάτων του τεστ ή αντίθετα την αναχαιτίζει, εξαιτίας των συμβουλών και παραινέσεων του ΟΟΣΑ για συγκεκριμένη πολιτική κατεύθυνση της εκπαίδευσης και του ρόλου που τους επιφυλάσσει.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας, επομένως, είναι η διερεύνηση των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στο PISA και η επίδραση που το τελευταίο έχει στην εκπαίδευση και την επαγγελματική τους ταυτότητα. Η έρευνα θα εστιάσει

στην αποδοχή ή την άρνηση των πορισμάτων του PISA σε εκπαιδευτικούς μέσης εκπαίδευσης, καθώς και τις διαθέσεις που τους δημιουργεί.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα αναλυθεί ο ρόλος του ΟΟΣΑ ως προς την εκπόνηση διεθνών ερευνών. Κατόπιν, θα γίνει ιστορική αναδρομή στην κατάρτιση του τεστ και των συνισταμένων του. Το πρώτο κεφάλαιο εξακολουθεί με την ανάλυση των επιδόσεων των ελλήνων μαθητών στα τεστ PISA σε συγκριτική διάσταση με παραδείγματα από άλλες χώρες. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων θα εξεταστούν διαφορές στις επιδόσεις που απορρέουν από το κοινωνικό πλαίσιο και πώς κοινωνικές παράμετροι αποτρέπουν ή ευνοούν την επιτυχία στο τεστ. Το πρώτο κεφάλαιο κλείνει με προτάσεις του ΟΟΣΑ για την καλύτερη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος και συνεπώς και την αναβάθμιση των μαθητικών επιδόσεων.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι θετικές στάσεις ερευνητών, πολιτικών και λειτουργών της εκπαίδευσης για το PISA, αλλά και οι κριτικές που έχουν ασκηθεί για τη συγκρότηση και τον αντίκτυπο του τεστ, τόσο από το ελληνικό όσο και από το διεθνές περιβάλλον. Κατόπιν, εξετάζονται οι ανησυχίες που διατυπώθηκαν από την πολιτική ηγεσία για τις επιδόσεις του τεστ και οι αντιδράσεις των συνδικαλιστών εκπαιδευτικών, οι οποίοι εναντιώθηκαν στη συμμετοχή της Ελλάδας στο PISA.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύονται τα εργαλεία της έρευνας, η μεθοδολογία, το δείγμα των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στην έρευνα, η σύσταση του ερωτηματολογίου και τίθενται οι προβληματισμοί που οδήγησαν στην επιλογή της ποιοτικής μεθόδου. Κατόπιν, στο τέταρτο κεφάλαιο, θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της έρευνας σύμφωνα με τις απαντήσεις στις ομάδες των ερωτημάτων που έχουν καταρτιστεί. Η παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται (πέμπτο κεφάλαιο) με τη συζήτηση των αποτελεσμάτων.

1^ο Κεφάλαιο. Στοχοθεσία και αποτελέσματα του PISA

Βασική συνισταμένη της επίδρασης των ερευνών του ΟΟΣΑ είναι ότι λογίζεται ως αντικειμενικό κριτήριο εκτίμησης πολλών τομέων της οικονομίας. Η ίδρυση του ΟΟΣΑ την εποχή που δημιουργήθηκε, είχε ως στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας των δυτικών χωρών σε συγκεκριμένη πολιτική κατεύθυνση. Μιας και η εκπαίδευση θεωρείται σημαντικός συντελεστής της οικονομικής ανάπτυξης και της ποιότητας του εργατικού δυναμικού, οι έρευνες του ΟΟΣΑ για το εκπαιδευτικό σύστημα και οι παραινέσεις για τη βελτίωσή του χαίρουν ιδιαίτερης βαρύτητας για την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και το τεστ PISA του ΟΟΣΑ. Το τεστ αρθρώνεται σε συγκεκριμένους τομείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ελέγχοντας και αξιολογώντας την κριτική αφομοίωση, επεξεργασία και χρησιμοποίηση των γνώσεων που αποκτούν οι μαθητές στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Στο παρόν κεφάλαιο, θα γίνει μια αναδρομή στη σύσταση του ΟΟΣΑ, στις πολιτικές συνισταμένες του, στη λειτουργία των ερευνών του γενικά, αλλά και του PISA ειδικά. Κατόπιν, η ανάλυση θα εστιάσει στα αποτελέσματα του PISA, καθώς και στις κατευθυντήριες γραμμές για την εκπαιδευτική πολιτική του ΟΟΣΑ διαμέσου των αναλύσεων των πορισμάτων του PISA. Χρησιμοποιώντας συνδυαστικά και κριτικά τη βιβλιογραφία σε συνάφεια με τις κατευθύνσεις στις έρευνες του ΟΟΣΑ, θα χαρτογραφήσουμε τις παραινέσεις και προτροπές του για την αναστολή των εμποδίων που περιορίζουν τις επιδόσεις μαθητών. Κατόπιν, θα εξεταστούν οι προτροπές του PISA για την ανέλιξη της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών. Το παρόν κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί, με τις παρεμβάσεις που απορρέουν από τις αναλύσεις του ΟΟΣΑ για τα εκπαιδευτικά συστήματα και την καλύτερη πιο αποδοτική διάρθρωσή τους.

1.1 ΟΟΣΑ και διεθνείς έρευνες

Ο ΟΟΣΑ είναι το νέο όνομα του ΟΕΟΣ από το 1961. Ο ΟΕΟΣ ιδρύθηκε στα 1948 και είχε σκοπό να παρέχει οικονομικές και τεχνικές συμβουλές στα κράτη με τα οποία συνεργαζόταν, να αναπτύξει διμερείς σχέσεις και να προάγει την ύφεση της διεθνούς πολιτικής στις χώρες του δυτικού κόσμου. Ωστόσο, εξυπηρετούσε και πολιτικούς στόχους. Μιας και ιδρύθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου Marshal επιδίωκε τη

διείσδυση αμερικανικών κεφαλαίων και προϊόντων από τις ΗΠΑ, όπως επίσης και να προστατέψει τις χώρες της δυτικής Ευρώπης από τον «κομμουνιστικό κίνδυνο» (Σταμέλος, Βασιλόπουλος & Καβασακάλης, 2015: 52). Άλλωστε, οι όποιες παρεμβάσεις του αναφέρονταν στην καπιταλιστική οικονομία και πολιτική. Η μετονομασία του οργανισμού σε ΟΟΣΑ δε σήμαινε και τον πολιτικό μετασχηματισμό του. Εξακολουθούσε να υπηρετεί και να προτάσσει τα συμφέροντα της αστικής τάξης (ό.π.). Οι παρεμβάσεις του για την εκπαίδευση διαμορφώνονται σε συνάφεια με τις οικονομικές και πολιτικές πτυχές του πλαισίου σύστασής του.

Ο ΟΟΣΑ μιας και θεωρείται κλαμπ των πλουσίων -αν και δεν είναι απόλυτα ακριβές αυτό, αφού περιλαμβάνει και χώρες όπως το Μεξικό και την Τουρκία- συγκροτεί ένα δίκτυο ερευνητών συμβούλων και στις έρευνές του συνδέει την εκπαιδευτική πολιτική με την οικονομική ανάπτυξη (Μούτσιος, 2004: 102-103). Απολαμβάνει αυξημένο κύρος και οι παραινέσεις του διαμέσου των ποσοτικών συγκριτικών ερευνών του, γίνονται δεκτές ως βασικοί άξονες της λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος. Η επιρροή των πορισμάτων του είναι σημαντική, καθώς η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την ανάπτυξη στο πλαίσιο της οικονομίας της γνώσης είναι δεδομένη. Η συνεχής απόκτηση νέων δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα και η είσοδος της πληροφορικής στο εκπαιδευτικό σύστημα και τη διδασκαλία αποσκοπεί σε αυτή τη σύνδεση με τις ανάγκες της αγοράς. Η ιδιωτική πρωτοβουλία είναι βασικό πρόταγμα και βασικό στοιχείο του νεοφιλελευθερισμού και αφήνει χώρο για την ανάπτυξή της και στο χώρο της εκπαίδευσης, την ανάπτυξη της οποίας ευνοεί και ο ΟΟΣΑ.

Η «προώθηση διεθνούς πολιτικής» αναφέρεται και σε οργανισμούς που δρουν ως ενδιάμεσοι. Προωθούν «καλές πρακτικές», οι οποίες γίνονται σημεία αναφοράς για την εξέλιξη της πολιτικής της χώρας (Bieber & Martens, 2011: 103). Οι αναλύσεις του ΟΟΣΑ επιδρούν σε ποικίλους συντελεστές της οικονομικής πολιτικής, και όχι μόνο. Σε έκδοση του ΟΟΣΑ (2010) «*Κάνε τη μεταρρύθμιση να συμβεί*» (*Making reform happen*) εξετάζονται οι τρόποι για να γίνουν μεταρρυθμίσεις -στο πολιτικό πλαίσιο του ΟΟΣΑ- σε πολλαπλούς τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας. Σε ό,τι αφορά την εκπαιδευτική πολιτική εντοπίζει αντιδράσεις με περισσότερη ένταση από άλλους τομείς, καθώς αναμειγνύονται πολλαπλά κοινωνικά υποκείμενα και ενώσεις (μεταξύ των οποίων «μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί, εργοδότες και συνδικάτα»), απασχολεί δηλαδή μεγάλο μέρος της κοινωνίας. Από την άλλη, υπάρχουν πιέσεις για πολιτικές παρεμβάσεις στην εκπαίδευση, αφού θεωρείται ότι η εκπαίδευση

διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό του εργατικού δυναμικού και σχετίζεται με «υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας και ανάπτυξης του εισοδήματος». Για να υπερνικηθούν οι αντιδράσεις, προτείνεται -όπως σε άλλες περιπτώσεις από άλλους κοινωνικούς τομείς της οικονομίας- μία κατάσταση «κρίσης», ένα «εξωγενές σοκ» (OECD, 2010: 160-161). Πράγματι, σε ό,τι αφορά συγκεκριμένα την εκπαίδευση, οι χαμηλές επιδόσεις στον διαγωνισμό PISA, ενδεχομένως να επιφέρουν αλλαγή σε τομείς και στις κατευθύνσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής. Όπως θα δούμε και παρακάτω, σε χώρες που λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το τεστ, οι εκπαιδευτικοί πόροι αναθεωρούνται και η εκπαιδευτική πολιτική προσαρμόζεται ή κινείται προς την κατεύθυνση των καλύτερων επιδόσεων των μαθητών και της λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος, με βασικό στόχο τη βελτίωση της θέσης στον διεθνή ανταγωνιστικό διαγωνισμό PISA.

1.2 PISA: ιστορική αναδρομή και εξέλιξη

Στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης και της πληροφορίας η εκπαίδευση ανάγεται σε σημαντικό συντελεστή της οικονομικής ανάπτυξης. Μέσω του PISA κυρίως, ο ΟΟΣΑ επηρεάζει την εκπαιδευτική πολιτική και τη συγκρότηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Ειδικά ως μέτρο σύγκρισης, το PISA οριοθετεί την εκπαιδευτική πολιτική, μιας και οι ιθύνοντες θεωρητικά «παραδειγματίζονται» και «διδάσκονται» από τις χώρες που στην αξιολόγηση έχουν υψηλές επιδόσεις.

Ο Νικολόπουλος (2016: 924) ως υποστηρικτής του προγράμματος -έστω με «κάποιες βελτιώσεις», αλλά χωρίς να αρνείται «την αξία του προγράμματος» (ό.π.: 927)- διατείνεται ότι το PISA «είναι στην πράξη η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συστημάτων των συμμετεχόντων χωρών, όπου αξιολογούνται οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί, τα προγράμματα σπουδών και τα Υπουργεία Παιδείας, ότι έχει σχέση με την εκπαίδευση». Το τεστ, επομένως, αποτελεί σημείο «αυτογνωσίας» και «αυτοκριτικής» του εκπαιδευτικού συστήματος, «εργαλείο» ανακάλυψης των αδυναμιών και των ελλείψεων και δυνατότητα παραδειγματισμού από τις χώρες με θετικές επιδόσεις. Η αναγόρευση σε αυτό τον ρόλο του PISA τυποποιεί μέσω της αξιολόγησης τα εκπαιδευτικά συστήματα και ορίζει τις δυνατότητές τους. Σαφώς, στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης, αυτό ενέχει συγκεκριμένες προϋποθέσεις και προεκτάσεις για τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης των χωρών που συμμετέχουν. Όμως, με αυτόν τον τρόπο, ουσιαστικά «φυσικοποιεί» τόσο το οικονομικό περιβάλλον, όσο και το πολιτικό σύστημα, αφαιρώντας την ιστορική

του διάστασης και αποτρέπει και αποστρέφεται τα αιχμηρά σημεία κριτικής που έχουν ασκηθεί στην καπιταλιστική κοινωνία. Ακριβώς, την αποστροφή αυτή θέλει να εμφυσήσει μέσω και του PISA και στους μαθητές, τους αυριανούς πολίτες. Συνεπώς, βασική πολιτική λειτουργία του PISA αποτελεί η διαίωσιση, ανανέωση, εξέλιξη και αναπαραγωγή της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Το PISA διεξάγεται ανά τρία χρόνια και πρώτη φορά το τεστ διενεργήθηκε το 2000. Ο αριθμός των χωρών που λαμβάνουν μέρος στο τεστ αυξάνεται συνεχώς από τον πρώτο διαγωνισμό, αναδεικνύοντας τη δημοφιλή του τεστ και τη σταδιακή αποδοχή των πορισμάτων του. Άλλωστε, το PISA -αξιοποιώντας και το κύρος των ερευνών του ΟΟΣΑ- θεωρείται διεθνώς το πιο αναγνωρισμένο τεστ δεξιοτήτων. Οι μαθητές που εξετάζονται είναι 15χρονοι, στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Οι τομείς που εξετάζονται οι μαθητές είναι η κατανόηση κειμένου, μαθηματικά και φυσικές επιστήμες και σε κάθε τεστ δίνεται έμφαση σε κάποιο τομέα. Παράλληλα, δίνονται ερωτήματα στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς πιο γενικής φύσεως. Τα πορίσματα του τεστ επεξεργάζονται όλη την τριετία και αποτυπώνονται σε διάφορες εκδόσεις που αφορούν το εκπαιδευτικό σύστημα και τις συνθήκες βελτίωσής του.

1.3 Αποτελέσματα

Από την Ελλάδα στο πρώτο τεστ PISA, συμμετείχαν 5.425 μαθητές από 175 σχολεία (ΙΕΠ, PISA 2000, <http://iep.edu.gr/pisa/index.php/pisa/pisa-2000>). Στο τεστ PISA του 2003 συμμετείχαν 4.620 από 171 σχολεία της επικράτειας (ΙΕΠ, PISA 2003, <http://iep.edu.gr/pisa/index.php/pisa/pisa-2003>), ενώ στο PISA 2006 4.871 μαθητές από 189 σχολεία (ΙΕΠ, PISA 2006, <http://iep.edu.gr/pisa/index.php/pisa/pisa-2006>). Εξάλλου, στο PISA 2009, συμμετείχαν 4.969 μαθητές από 184 σχολεία (ΙΕΠ, PISA 2006, <http://iep.edu.gr/pisa/index.php/pisa/pisa-2009>), ενώ στο PISA 2012, συμμετείχαν 5.000 μαθητές από 192 σχολεία (ΙΕΠ, PISA 2012, <http://iep.edu.gr/pisa/index.php/pisa/pisa-2012>). Τέλος, στο τεστ PISA του 2015 αξιολογήθηκαν μαθητές στο τέλος της υποχρεωτικής τους εκπαίδευσης από 72 χώρες. Από την Ελλάδα στο PISA 2015 συμμετείχαν 5.532 μαθητές από 212 γυμνάσια (σε σύνολο 1677), «εκπροσωπώντας» 96,157 μαθητές, ηλικίας από 15 ετών και 3 μηνών μέχρι 16 ετών και 2 μηνών της χώρας στο ηλεκτρονικό τεστ δίωρης διάρκειας, που πραγματοποιείται στα εργαστήρια Η/Υ των σχολείων του δείγματος. Στο τελευταίο τεστ δόθηκε έμφαση στις φυσικές επιστήμες και στα μαθηματικά όπου οι έλληνες μαθητές είχαν επιδόσεις κάτω από το μέσο όρο(43^η από 72 χώρες που συμμετείχαν,

35 χώρες του ΟΟΣΑ και 37 συνεργαζόμενες με αυτόν). Στην κατανόηση κειμένου η Ελλάδα κατατάχτηκε 41^η, επίδοση επίσης χαμηλότερη από το μέσο όρο (ΙΕΠ, 2017· Λακασάς, 2017· Νικολόπουλος, 2016· Χαραλαμποπούλου, 2016). Τα αποτελέσματα της Ελλάδας στα τεστ PISA τις φορές που έλαβε μέρος φαίνονται στον παρακάτω πίνακα. Ο λόγος που σταματάμε στο PISA του 2015, είναι ότι τα αποτελέσματα του PISA 2018 δεν έχουν ανακοινωθεί και όταν ανακοινωθούν θα χρειαστεί να υποστούν επεξεργασία, έτσι ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα, γεγονός που υποσκέλιζε τα χρονικά όρια της παρούσας εργασίας.

Πίνακας 1. Αποτελέσματα της Ελλάδας στο τεστ PISA

Έτος (αριθμός χωρών που συμμετείχαν)	Κατανόηση Κειμένου	Μαθηματικά	Φυσικές Επιστήμες
2000 (43 χώρες, 28 του ΟΟΣΑ)	25 ^η	28 ^η	25 ^η
2003 (41 χώρες, 30 του ΟΟΣΑ)	27 ^η -31 ^η	32 ^η -33 ^η	25 ^η -31 ^η
2006 (57 χώρες)	36 ^η	39 ^η	38 ^η
2009 (75 χώρες, 34 του ΟΟΣΑ)	22 ^η -37 ^η	38 ^η -40 ^η	39 ^η -41 ^η
2012 (65 χώρες)	34 ^η -42 ^η	42 ^η -45 ^η	40 ^η -43 ^η
2015 (72 χώρες, 35 του ΟΟΣΑ)	31 ^η από 35 του ΟΟΣΑ	32 ^η από 35 του ΟΟΣΑ	32 ^η από 35 του ΟΟΣΑ

Πηγή: Νικολόπουλος, 2016: 930

Η Ελλάδα έχει λάβει μέρος σε όλα τα PISA που έχουν διεξαχθεί από το 2000. Οι επιδόσεις των ελλήνων μαθητών κρίνονται χαμηλές, αφού συνήθως είναι κάτω από τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ. Βασικά σημεία της ανάλυσης του PISA αποτελούν και οι γενικότερες ερωτήσεις σχετικά με κοινωνικά και πολιτισμικά κριτήρια των μαθητών, οι «συμβουλές» του για την άμβλυνση των ανισοτήτων και

την ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η άρση των αποκλεισμών στην εκπαίδευση που ευαγγελίζεται ο ΟΟΣΑ, συνειρμικά οδηγεί σε σύντομες αναφορές στο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και στο γενικότερο κοινωνικό περιβάλλον. Ορισμένα από τα αναχώματα στη σχολική επίδοση, όπως αυτή καθορίζεται από τη βαθμολόγηση στο PISA, αναφέρονται στο φύλο, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, την καταγωγή.

1.3.1 Μαθητές

Βασική παράμετρος των αναλύσεων του ΟΟΣΑ για το εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελεί ο χαρακτηρισμός των μαθητών ως «ανθρώπινο κεφάλαιο» (Germain-Froese, 2010: 6). Οι μαθητές κρίνονται ως μελλοντικοί συντελεστές στην οικονομική ανάπτυξη του κράτους, στα καθιερωμένα καπιταλιστικά πλαίσια. Άλλωστε, όπως έχει υποστηριχθεί από πολλές πλευρές, η εκπαίδευση έχει αναχθεί στην εποχή της παγκοσμιοποίησης σε «βασικό μοχλό» της ανταγωνιστικότητας (Φωτόπουλος, 2010: 193). Το εκπαιδευτικό σύστημα λογίζεται σε αυτό το πλαίσιο ανάλυσης σε στενή-αν όχι μονοδιάστατη- συνάφεια με την οικονομία και οι μαθητές αποτελούν τους «ανθρώπινους πόρους» στους οποίους θα στηριχτεί η οικονομική καπιταλιστική ανάπτυξη. Επομένως, η υιοθέτηση της θεωρίας περί «ανθρώπινου κεφαλαίου», ανέδειξε την εκπαίδευση ως «επένδυση» για την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Άλλωστε, συχνά η εκπαιδευτική πολιτική λογίζεται ως «διαχείριση ανθρωπίνων πόρων» (Γράβαρης, 2005: 31-32). Για τον λόγο αυτό, εκτός από τις επιδόσεις στο τεστ, διερευνώνται και άλλα χαρακτηριστικά των μαθητών που συμμετέχουν.

Όπως αναφέρεται και σε μελέτη του ΟΟΣΑ (OECD, 2019: 2) η εκτίμηση της σχολικής επίδοσης επιδιώκει στην εξέταση τα χαρακτηριστικά των μαθητών, διερευνώντας «αν συμφωνούν ή διαφωνούν με τις ακόλουθες 5 προτάσεις:

- Θέλω κορυφαίους βαθμούς στα περισσότερα ή σε όλα τα μαθήματά μου.
- Θέλω να είμαι σε θέση να επιλέξω μεταξύ των καλύτερων διαθέσιμων ευκαιριών όταν αποφοιτήσω.
- Θέλω να είμαι ο καλύτερος σε ότι κάνω.
- Θεωρώ τον εαυτό μου ως φιλόδοξο πρόσωπο.
- Θέλω να είμαι ένας από τους καλύτερους μαθητές στην τάξη μου».

Στην αξιολόγηση παρατηρήθηκαν μεγάλες αποκλίσεις, οι οποίες ενδεχομένως, σύμφωνα με τον συντάκτη της έκθεσης, να οφείλονται -εκτός των άλλων παραμέτρων- στο κοινωνικό περιβάλλον και αν η φιλοδοξία και η ατομική επιτυχία

λογίζονται στο δεδομένο πολιτισμικό πλαίσιο, ως κοινωνικά αποδεκτές αξίες (OECD, 2019). Από τα παραπάνω χαρακτηριστικά στοιχεία της αξιολόγησης των ατόμων απορρέει η πρόθεση κατασκευής της προσωπικότητας του μαθητή, που εμπίπτει στις αντιλήψεις του ΟΟΣΑ. Στο βάθος του συλλογισμού αυτού όπως ανακύπτει από το τεστ, διαφαίνεται η πρόθεση της κατασκευής του νέου εργαζόμενου, του νέου πολίτη που η βασική αρετή είναι η φιλοδοξία και η συνεχής επιδίωξη της επίτευξης του ατομικού συμφέροντος. Σε αυτό το σχήμα, διακρίνουμε σαφείς πολιτικές προεκτάσεις, αφού οι συλλογικότητες επιδίωξης κοινών αγαθών διασπώνται και τα κοινωνικά υποκείμενα διαπνέονται από το πνεύμα του προσωπικού ανταγωνισμού.

Από την άλλη, ένας από τους σκοπούς του τεστ με βάση τα ερωτήματα που θέτει αποτελεί η ανίχνευση της διάθεσης και της ικανότητας του μαθητή για «δια βίου μάθηση» (OECD, 2016: 25). Επιπλέον, όσον αφορά για παράδειγμα τις φυσικές επιστήμες, θεωρεί ότι η εκπαίδευσή τους πρέπει να γίνει πιο θελκτική στους μαθητές, έτσι ώστε περισσότεροι μαθητές, εκτός από αυτούς που τελικά θα γίνουν «επιστήμονες ή μηχανικοί», να κατανοήσουν τη χρησιμότητά της για να μπορούν να έχουν «πλήρη συμμετοχή σε ένα κόσμο που βασίζεται και σχηματοποιείται από την επιστημονικά βασιζόμενη τεχνολογία». Προτροπή του ΟΟΣΑ είναι να μεταδοθεί η αξία της επιστήμης στα σχολεία, της «δια βίου μάθησης» όσον αφορά την επιστήμη, τη συνεχή εξέλιξη των γνώσεων και να δώσουν παραινήσεις σε περισσότερους μαθητές να ακολουθήσουν αυτό τον επαγγελματικό δρόμο, ιδιαίτερα σε αυτούς «που δεν λαμβάνουν τόνωση από την οικογένειά τους» (ό.π.: 43). Επομένως, στρέφει την προσοχή του εκπαιδευτικού συστήματος σε συγκεκριμένους τομείς και δεξιότητες, στοχεύοντας στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την «κατασκευή» συγκεκριμένου τύπου «δια βίου μάθησης» μαθητών και συνεπώς, των μεταγενέστερα εργαζομένων.

1.3.1.1 Φύλο

Στις επιδόσεις των μαθητών και τις δεξιότητές τους παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια, οι οποίες ανακύπτουν από το περιεχόμενο των κοινωνικών ρόλων και των κοινωνικών ταυτοτήτων όπως αυτές προσδιορίζονται από το φύλο. Ενδεικτικά, στο PISA 2015 δόθηκε έμφαση στις φυσικές επιστήμες, στις οποίες θεωρείται ότι υπάρχει έμφυλη διάσταση με την έννοια ότι θεωρούνται πιο εξοικειωμένα τα αγόρια παρά τα κορίτσια. Τα «στερεότυπα» αυτά σύμφωνα με την ανάλυση καθορίζουν και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των

μαθητών, και συγκεκριμένα των μαθητριών οι οποίες «προορίζονται» θεωρητικά για άλλους τομείς επαγγελματικής ενασχόλησης. Σημαντικό θεωρείται το γεγονός ότι, παρόλο που οι μαθητές δε λαμβάνουν μέρος σε δραστηριότητες επιστημονικής υφής, θεωρούν «σημαντικό τον ρόλο που διαδραματίζουν στον κόσμο τους οι φυσικές επιστήμες» (OECD, 2016: 42). Βέβαια, ζητούμενο παραμένει ο τρόπος που τίθενται οι ερωτήσεις και πόσο μάλλον όταν δεν αναφέρονται σε ανάπτυξη αλλά σε δοσμένες τυποποιημένες απαντήσεις. Ωστόσο, χρήσιμη είναι η επισήμανση για τη διαφοροποίηση των φιλοδοξιών και της ανάπτυξης των δεξιοτήτων που απορρέουν από στερεότυπα του φύλου τους και τους αναμενόμενους έμφυλους ρόλους, οι οποίοι αποκαλύπτονται τόσο στην εκπαίδευση, όσο και στην επαγγελματική προοπτική. Προτροπή του ΟΟΣΑ είναι το εκπαιδευτικό σύστημα να πάψει να αναπαράγει αυτά τα στερεότυπα.

Εκτός, όμως, από τις επιδόσεις στο τεστ, κρίνονται η ευχαρίστηση από τη διδασκαλία της επιστήμης, η ικανότητα για χρησιμοποίησή της στην καθημερινή ζωή, η προσδοκία επαγγελματικής προοπτικής. Ένα σημαντικό σημείο της παραπάνω ανάλυσης είναι κατά πόσο βοηθά η βασισμένη στην έρευνα διδασκαλία. Στις καθαρά «γνωσιακές» επιδόσεις ανακαλύφθηκε ότι έχει μικρή επιρροή, ενώ δεν συνέβη το ίδιο με τις μη «γνωσιακές» δεξιότητες, όπως η ευχαρίστηση. Επιπλέον, καθώς οι μαθήτριες προσδένονται στις φυσικές επιστήμες λιγότερο, η συνεργασία και η έρευνα στο εργαστήριο προωθεί την πρόσδεσή τους στις φυσικές επιστήμες (Mostafa, Echazarra & Guillou, 2018: 91). Ο εναγκαλισμός με τις φυσικές επιστήμες είναι σημαντικός δείκτης για τη μελλοντική προοπτική ενασχόλησης με την επιστήμη, ανεξαρτήτως φύλου. Από την άλλη, συμβάλλει στην επιλογή των μαθητών για τη μελλοντική επαγγελματική ενασχόλησή τους ανάλογα με τις επιθυμίες, τις κλίσεις και δεξιότητές τους, και όχι ανάλογα με τα πρότυπα συμπεριφοράς που προσδιορίζονται από το φύλο τους.

Ωστόσο, έρευνες για την εκπαίδευση από το εξωτερικό έχουν αναδείξει ότι παρά τις διακηρύξεις και τους επίσημους οδηγούς, η «καθημερινότητα του σχολείου» και οι σχέσεις των μαθητών-όπως έχουν διδαχθεί και από τους άλλους φορείς κοινωνικοποίησής τους- προωθούν το πρότυπο των «ετεροφυλοφιλικών σχέσεων και της οικογένειας». Οι έρευνες έχουν αναδείξει το «αόρατο, δεδομένο κοινωνικό πρότυπο που ρυθμίζει απόλυτα τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά μιλούν, σκέφτονται και πραγματώνουν τις μεταξύ τους σχέσεις». Η σχολική καθημερινότητα πιστεγάζει και «εξαναγκάζει» τα παιδιά να πραγματώσουν και να κατασκευάζουν τις

έμφυλες ταυτότητες με συγκεκριμένους τρόπους (Gewirtz & Gribb, 2011: 33-37). Από τα παραπάνω προκύπτει, ότι το σχολείο ως δομή μπορεί να συνεισφέρει στην ανανέωση και παγίωση συγκεκριμένων έμφυλων ρόλων, που εκπορεύονται από άλλα σημεία κοινωνικοποίησης, όπως η οικογένεια, οι παρέες κτλ. Σαφώς, μία ανάδειξη και ενδεχόμενη ρήξη με στερεότυπα, τα οποία προκαλούν ιεραρχικές σχέσεις ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια, είναι δύσκολη και επίπονη διαδικασία. Ωστόσο, στα πλαίσια ενός σχολείου που προάγει την ισότητα των φύλων, που σέβεται τη διαφορά, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προκαλούν συγκρούσεις και να μεταδίδουν στα παιδιά «αιρετικές» απόψεις για την ισότητα των φύλων, όπως επίσης και το πρόγραμμα να διαπνέεται από την ιστορία των κοινωνικών διεκδικήσεων και αγώνων των γυναικών, έτσι ώστε να προβληματίσει τα παιδιά πάνω στα συγκεκριμένα έμφυλα πρότυπα συμπεριφοράς.

Εξάλλου, οι προκαταλήψεις μπορεί να εκφραστούν «ανοιχτά» ή «διακριτικά». Όταν για παράδειγμα, κατακρίνουμε συγκεκριμένες πολιτισμικές ομάδες, όπως τους «μουσουλμάνους», για τις διακρίσεις με βάση το φύλο, δεν καταγγέλλεται ακριβώς η «συνηγορία της παραδοσιακής κατανομής ρόλων στη δική τους κοινωνία» (Πανταζής, 2015 : 76). Σε αυτό το πλαίσιο, κατακρίνονται συστατικά άλλων πολιτισμών, οι οποίοι ανήκουν στον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό στην Ελλάδα, χωρίς να γίνεται εμβάθυνση στις δικές μας έμφυλες διακρίσεις, οι οποίες θεωρητικά έχουν αμβλυνθεί, αλλά ίσως και για αυτό είναι πιο δύσκολο να αναδυθούν στην επιφάνεια. Άλλωστε, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν στους αποκλεισμούς και τις συσσωματώσεις «οι καθημερινές πρακτικές του σχολείου» (Youdell, 2006 :30). Αυτό σημαίνει ότι οι έμφυλοι ρόλοι και οι έμφυλες ταυτότητες μπορεί να αναπαράγονται σε συνάφεια ή ακόμα και εκτός του σχολικού προγράμματος και του θεσμικού περιβάλλοντος, από δραστηριότητες και πρακτικές στην καθημερινότητα του σχολείου και των σχέσεων που αναπτύσσονται σε αυτό.

Πέρα από το PISA λοιπόν, οι αναλύσεις για την ισότητα ευκαιριών των φύλων στην εκπαίδευση, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους και το γενικότερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, που σε πολλές περιπτώσεις ευθύνεται για την αναπαραγωγή και διαίωνιση των έμφυλων σχέσεων ανισότητας. Συνάμα, οι μελέτες για την ισότητα των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία, πρέπει να εμβαθύνουν την ανάλυσή τους στο κλίμα του σχολείου και κατά πόσο στην πράξη εφαρμόζονται πολιτικές για εξίσωση των φύλων και ίδιες εκπαιδευτικές ευκαιρίες τόσο για τα αγόρια, όσο και τα κορίτσια.

1.3.1.2 Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο

Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών επηρεάζει τις επιδόσεις τους. Παράλληλα, στα αποτελέσματα επιδρά η ποιότητα της παρεχόμενης γνώσης. Ενδεικτικά, στο PISA 2015 διαπιστώθηκε η μεγάλη απόκλιση στη βαθμολογία μεταξύ των ιδιωτικών και των δημοσίων σχολείων. Η μία άποψη για αυτό είναι ότι τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια ευνοούν την εις βάθος γνώση και την κριτική ανάλυση, καθώς και την επιθυμία του μαθητή για «αριστεία». Συνάμα, τα όποια μικρά περιθώρια αυτονομίας στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ευνοούν τις καλύτερες επιδόσεις των μαθητών (Νικολόπουλος, 2016· ΣΕΒ, 2017). Ωστόσο, ο αντίλογος που θα μπορούσε να προταθεί αφορά την οικονομική άνεση των οικογενειών των περισσοτέρων μαθητών των ιδιωτικών σχολείων, οι οποίοι δεν βιώνουν παρόμοιες καταστάσεις με τα λαϊκά στρώματα και δεν έχουν τους ίδιους περιορισμούς σε προσβάσεις σε υλικά και πολιτιστικά αγαθά, χρήσιμα για την επίδοση στο τεστ. Επιπλέον, το μορφωτικό επίπεδο των γονιών ενδεχομένως να είναι ανώτερο, να είναι πιο εξοικειωμένοι με τις εξεταστικές διαδικασίες και να έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια να το μεταδώσουν στα παιδιά τους. Το πολιτισμικό περιβάλλον είναι διαφορετικό πέρα από την ταξική διάσταση των παραπάνω πορισμάτων του τεστ. Επομένως, τα κριτήρια του τεστ ευνοούν τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα από πολλαπλές οπτικές γωνίες και αναλύσεις.

Εξάλλου, από τη βιβλιογραφία έχει υποστηριχθεί ότι η «προώθηση της ιδεολογίας της αξιοκρατίας» αποσπά την προσοχή από «την οικονομική ανισότητα» και ωθεί στο συμπέρασμα «ότι η φτώχεια αποτελεί συνέπεια εγγενών προσωπικών ανεπαρκειών» (Gewirtz & Gribb, 2011: 53). Το σχολείο έχει καταστεί «μηχανισμός επιλογής» για τους μαθητές που έχουν τις προϋποθέσεις και τις αντικειμενικές δυνατότητες να καταλάβουν «υψηλές» κοινωνικές και επαγγελματικές θέσεις, ενώ με την «υψηλή αντικειμενικότητα» των εξετάσεων σφραγίζει την υπαγωγή σε «χαμηλές» θέσεις της κοινωνικής ιεραρχίας των κατώτερων εισοδηματικά και πολιτισμικά κοινωνικών στρωμάτων. Ουσιαστικά, μία τέτοιου τύπου κατάσταση επιδεινώνει ή έστω διαιώνίζει τις ανισότητες, αφού κάποιιο απλώς πιστοποιούν ήδη αποκτημένες γνώσεις από το σπίτι τους και να «συλλέγουν αποδεικτικά σπουδών», δηλαδή τυπικά προσόντα. Η παραπάνω -σε αρκετά σημεία υπερβολική, αλλά όχι αστήριχτη- περιγραφή συνιστά το «γάμο του χρήματος με την παιδεία». Σαφώς,

στους «ισχυρούς δεν πρόκειται να ανήκουν τα παιδιά των ξένων, που μεγάλωσαν σε άλλες γλώσσες και άλλους βίκοσμούς» (Πανταζής, 2015: 70).

Άλλωστε, στο PISA 2015, η ανάλυση των αποτελεσμάτων ανέδειξε ότι το κοινωνικοοικονομικό προφίλ των μαθητών, το οποίο απορρέει κυρίως από το επάγγελμα και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επιδρά «στατιστικά σημαντικά» στις επιδόσεις τους, αφού λαμβάνουν υψηλότερες βαθμολογίες και «στα τρία γνωστικά αντικείμενα» του τεστ (ΙΕΠ, 2017: 100). Επομένως, η διαφορά στην κοινωνική τάξη και το εισόδημα των γονιών επιφέρει πολλαπλές δυσκολίες για την επιτυχία στο σχολικό σύστημα και ωθεί σε αποκλεισμούς, τους οποίους οι εισηγητές και δημιουργοί του PISA δεν λαμβάνουν υπόψη. Η γενικότερη οικονομική και κοινωνική θέση του μαθητή, αναδεικνύει προβλήματα στην ομαλή ένταξη στη σχολική διαδικασία και την επιτυχή ολοκλήρωση των εξετάσεων και των τεστ τα οποία το κατηγοριοποιούν και το ωθούν στη σχολική αποτυχία και ενδεχομένως στο drop out. Ανάλογα αποτελέσματα ανέδειξαν στα πρώτα τεστ και για τη σαφώς πλουσιότερη Ελβετία, η οποία εντόπισε εξαιτίας των χαμηλών βαθμών στην κατανόηση κειμένου ότι αυτό οφειλόταν στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών. Η επίδραση του κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου ήταν από τις εντονότερες σε σύγκριση με τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ και «σόκαρε τη χώρα της μετανάστευσης» (Bieber & Martens, 2011: 108).

Σε συνάφεια με τα παραπάνω ένα παιδί από χαμηλότερη κοινωνική τάξη, πέρα από το καθημερινό οικονομικό άγχος της οικογένειας, στο οποίο ηθελημένα ή όχι μετέχει, δεν έχει τις ίδιες προσβάσεις σε σημαντικά στοιχεία για τη μόρφωσή του, αφού στο σπίτι δεν υπάρχει η δυνατότητα μελέτης βιβλίων, συμμετοχής σε πολιτιστικά δρώμενα, δαπανών που επιβαρύνουν τον ήδη επιβαρυσμένο προϋπολογισμό. Η συνθήκη γίνεται ακόμα δυσκολότερη όταν δεν έχει χώρο για μελέτη (για να μην αναφέρουμε ότι υπάρχει περίπτωση από μικρή ηλικία να συνεισφέρει έστω με μικρά ποσά στο οικογενειακό εισόδημα).

Όμως, σε ειδική έκδοση του περιοδικού του ΣΕΒ (Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων) *Οικονομία και Επιχειρήσεις* με αφορμή την κακή επίδοση των μαθητών στο PISA 2015, υπάρχουν κάποιες γόνιμες προτάσεις για μεταρρυθμίσεις. Η άποψη για παράδειγμα, ότι θα ήταν προς το συμφέρον των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων να «μη βασίζεται στις εκτός σχολείου ώρες για να ολοκληρωθεί η μαθησιακή διαδικασία» (ΣΕΒ, 2017: 8) έχει πέρα από το παιδαγωγικό πλεονέκτημα και τον περιορισμό ή ακόμα και την εξάλειψη της «παραπαιδείας». Επίσης, το

οικογενειακό περιβάλλον και οι συνθήκες του σπιτιού ίσως δεν επιτρέπουν την ηρεμία, αλλά και ιδιωτικό χώρο στο μαθητή, έτσι ώστε να αφιερώνει απερίσπαστος ώρες μελέτης εκτός σχολείου. Επομένως, είναι ωφέλιμο και συντελεί στη μαθησιακή διαδικασία, να ολοκληρώνεται στο σχολείο όλη ή έστω το μεγαλύτερο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ωστόσο, παρά τις συνεχείς προσπάθειες, καμία χώρα δεν μπορεί να υπερηφανεύεται ότι έχει εξαλείψει τις διαφορές με βάση το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (OECD, 2018β: 22). Αυτό σημαίνει ότι αρκετά σημεία του εκπαιδευτικού συστήματος απορρέουν από το γενικότερο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον. Θεωρώντας ο ΟΟΣΑ ως δεδομένο το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής, μέσα στην ιδεολογική φόρμουλα που κινείται, το οποίο παράγει αυτές τις ανισότητες. Καθώς μένει απείραχτο το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο, οι παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, όσο σημαντικές κι αν είναι, φτάνουν ως ένα σημείο μετάδοσης ίσων ευκαιριών για όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά και το οικογενειακό υπόβαθρο των οικογενειών τους.

1.3.1.3 Μεταναστευτικό υπόβαθρο

Όπως αναδεικνύεται από την ανάλυση των πορισμάτων της έρευνας οι «γηγενείς μαθητές σημειώνουν σημαντικά υψηλότερες επιδόσεις και στα τρία γνωστικά αντικείμενα σε σχέση με τις δύο ομάδες μεταναστών (πρώτης και δεύτερης γενιάς) (ΙΕΠ, 2017: 9). Σαφέστατα, οι μαθητές μετανάστες πρώτης γενιάς έχουν τις χαμηλότερες επιδόσεις. Γενικά, και στους τρεις τομείς εξέτασης του PISA οι μετανάστες σημειώνουν αισθητά χαμηλότερες επιδόσεις από τους γηγενείς (ό.π.: 99). Ο μετανάστης ή πρόσφυγας μαθητής διαφοροποιείται και εκκινά από ιδιαίτερα χαμηλότερο επίπεδο συγκριτικά με τους γηγενείς και έχει λιγότερες ευκαιρίες να ενταχθεί στην κουλτούρα και τον ρυθμό του σχολικού συστήματος. Επομένως, κάποιες ομάδες είναι ευεπίφορες στον κοινωνικό αποκλεισμό και ως επακόλουθο στον σχολικό αποκλεισμό και την αποτυχία.

Ενδεικτικά, στο PISA 2006 η απόκλιση στις επιδόσεις των μεταναστών στην Ελλάδα, τόσο πρώτης όσο και δεύτερης γενιάς, ήταν αισθητά χαμηλότερες από αυτές των γηγενών (μ.ο. ΟΟΣΑ απόκλιση 43, ενώ στην Ελλάδα 48). Έτσι και αλλιώς, οι μετανάστες μαθητές εντάσσονται σε σχολεία με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, είναι δηλαδή διπλά υποβαθμισμένοι και ευάλωτοι στις χαμηλές βαθμολογίες στο PISA, αλλά και συνολικά στο σχολείο (ΚΕΠ, 2010: 88). Σε

παρόμοιο ύψος ήταν και τα αποτελέσματα στον διαγωνισμό PISA 2015, στο οποίο περίπου 11% του δείγματος αποτελούνταν από παιδιά μεταναστών (Λακασάς, 2017), τα οποία εκκινούν από χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με τους γηγενείς, εξαιτίας κοινωνικών προβλημάτων που ανακύπτουν, ενδεχόμενων αποκλεισμών, χαμηλού βιοτικού επιπέδου, περισσότερα προβλήματα κατανόησης της γλώσσας.

Συγκεκριμένα, η γλώσσα του σχολείου αποτελεί τροχοπέδη ακόμα και για τα κατώτερα εισοδηματικά στρώματα, πόσο μάλλον για τους μετανάστες (Κοκκίνου, 2010). Η γλώσσα μπορεί να αποτελέσει ανάχωμα στη σχολική επιτυχία και απόδοση, κυρίως όταν εντοπίζεται αδυναμία επικοινωνίας με γηγενείς μαθητές και ενδεχομένως προσαρμογή σε νέες καταστάσεις και πειθαρχίες (Veïkou, 2004), αν έχουν ενταχθεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σε μεγαλύτερη ηλικία και έχουν μια γνώση από το σχολικό περιβάλλον της χώρας καταγωγής τους.

Για να ενσωματωθούν τα παιδιά των μεταναστών και να συγκλίνουν οι επιδόσεις τους με αυτές των γηγενών, απαιτούνται να γίνουν βήματα προς τον εμπλουτισμό και την ενίσχυση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Βασικό μέλημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί η ισότητα ευκαιριών σε όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από κοινωνική τάξη, φύλο, πολιτισμικές αφετηρίες, καταγωγή. Σε ότι αφορά ειδικά τους μετανάστες μαθητές, κύριο πρόβλημα αποτελεί η γλώσσα. Η ενίσχυση της διδασκαλίας της γλώσσας υποδοχής είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την μαθητική επίδοση, αλλά και γενικότερα για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών και των οικογενειών τους. Ωστόσο, το διαπολιτισμικό σχολείο οφείλει να σέβεται τις γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και να προσεγγίζει τους μαθητές αυτούς, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για να καλυφθούν οι ανάγκες αυτών των παιδιών. Η δυνατότητα να διδαχθούν στη μητρική τους γλώσσα, χρησιμοποιώντας δασκάλους από τη συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα (Markou, 2004), συμβάλλει στην ανύψωση του επιπέδου της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Βασικό δεδομένο της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι ο σεβασμός στην «ποικιλότητα και την ατομική διαφορά» (Tiedt & Tiedt, 2006: 53). Οι τρόποι για την ομαλή ανάπτυξη της ανάπτυξης της προσωπικότητας του μαθητή, θα έχει προβολές στην κοινωνική του δραστηριότητα και τη σχολική του επίδοση.

Από την άλλη, στην επίδοση των μαθητών επιδρά και η ίδια η δομή των εκπαιδευτικών θεσμών και ιδρυμάτων. Αν είναι εχθρικό -ως ρατσιστικό- προς τους μετανάστες μαθητές, προφανώς η επίδοση μειώνεται και μάλιστα οδηγεί τους μαθητές στην εγκατάλειψη της εκπαιδευτικής τους δραστηριότητας ιδιαίτερα πρώιμα

(Κοκκίνου, 2010). Από τη βιβλιογραφία συνάγεται ότι η επίδοση των μαθητών αποτελεί συνάρτηση πολλαπλών παραγόντων που δεν αφορούν τις ατομικές ικανότητες των μαθητών. Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η στάση απέναντι στην εκπαίδευση και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων συντελούν σημαντικά στην επίδοση των μαθητών (ό.π.). Στην περίπτωση των μεταναστών, οι οποίοι βρίσκονται συχνά στην κατώτερη κλίμακα της εργασιακής και κοινωνικής ιεραρχίας, τα προβλήματα επιτείνονται, μιας και έχουν το επιπλέον μειονέκτημα της απόστασης από την κουλτούρα και ενδεχομένως τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, αλλά και την έλλειψη κοινωνικών δικτύων υποστήριξης. Άλλωστε, μελέτες από το εξωτερικό έχουν υποστηρίξει ότι «οι μαθητές εθνοτικών μειονοτήτων αντιμετωπίζονται ως Άλλοι σε σχέση με την κυρίαρχη ταυτότητα του ιδανικού μαθητή» (Gewirtz & Gribb, 2011: 110). Για αυτό έχουν παρατηρηθεί περιπτώσεις που εξαίρονται οι επιδόσεις αλλοεθνών μαθητών, ως όμως ιδιαίτερες και οι οποίες ξεφεύγουν από τον κανόνα. Σε αυτές τις περιπτώσεις αποδίδουν τα χαρακτηριστικά της αγωνιστικότητας και της έντονης προσπάθειας για να διαφύγουν από τον ρόλο που έχουν επωμιστεί από την ταυτότητά τους.

Η ένταξη των μη προνομιούχων μαθητών συνολικά, αποτελεί δείκτη για το «αποτελεσματικό» σχολείο. Όπως το κωδικοποιεί η Παμουκτσόγλου (2001: 82) η πλούσια βιβλιογραφία για το «αποτελεσματικό» σχολείο διαπνέεται από ορισμένες συνισταμένες :

- Όλοι οι μαθητές μπορούν να μάθουν κάτω από κατάλληλες συνθήκες.
- Η αποτελεσματικότητα από τις ίσες ευκαιρίες μάθησης σε όλο το μαθητικό πληθυσμό.
- Το σχολείο ευθύνεται για τη σχολική επιτυχία και όχι οι μαθητές και το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο.
- Όσο πιο συνεπής είναι η διδασκαλία και η διδακτική διαδικασία, τόσο περισσότερο αποτελεσματική είναι.

Ωστόσο, η Youdell (2006) έχει αναδείξει τα «πρότυπα» που συνέχουν τη σχολική επιτυχία ή αποτυχία, που μαθητές με συγκεκριμένα πολιτισμικά χαρακτηριστικά αντιμετωπίζουν αποκλεισμούς στην εκπαίδευση ή αποτελούν προωθητικούς παράγοντες για την επιτυχία και την ομαλή ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η Youdell διατείνεται ότι προσπαθούμε να γνωρίσουμε τον μαθητή και τη μαθήτριά σε συνάφεια με «φύλλο, τη σεξουαλικότητα, την κοινωνική τάξη, την ικανότητα ή ανικανότητα, τη φυλή, την εθνικότητα και τη θρησκεία, όπως επίσης και τις λαϊκές

κουλτούρες ή υποκουλτούρες στις οποίες ανήκει» (Youdell, 2006: 2). Πέρα από τον προβληματισμό που γεννούν οι «δυαδικοί» διαχωρισμοί (ό.π.: 181), οι τελευταίοι μπορούν να επιφέρουν περιορισμό στην ανάλυση της συνολικής αποτίμησης των μαθητών, οι οποίοι δεν περιορίζονται σε μία «κατασκευασμένη» ταυτότητα, αλλά συμμετέχουν ενεργά στη συγκρότηση της προσωπικότητάς τους σε αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον και με ποικίλα σημεία κοινωνικών ταυτοτήτων που υιοθετούν. Αυτό σημαίνει ότι ο/η μαθητής/τρια εκκινεί από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, έχει ποικίλες κοινωνικές αναφορές, εντάσσεται σε πολλαπλές μικρές κοινωνικές ομάδες και επομένως ο μαθητικός πληθυσμός δεν αποτελεί ένα ομογενοποιημένο σύνολο, το οποίο καθορίζεται από την ικανότητα απλώς μετάδοσης της «αντικειμενικής γνώσης» για την επιτυχία σε «αντικειμενικές» μετρήσιμες αξιολογήσεις, όπως το PISA. Από τις στενές κατηγορίες στις οποίες εντάσσεται ο μαθητής, προσδοκάται συγκεκριμένη συμπεριφορά και επομένως επιδρά στις παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες και οι εκάστοτε συγκεκριμένες ανάγκες του μαθητή, ως ενεργού κοινωνικού υποκειμένου, το οποίο διαλεκτικά παρεμβαίνει, ενσωματώνει ή αποστρέφεται το κοινωνικό περιβάλλον. Συνέπεια αυτού είναι η τάση αποφυγής της εκδήλωσης της ατομικής προσωπικής δράσης και αντίδρασης και η κατασκευή του εκπαιδευτικού συστήματος, χωρίς τη συμμετοχή των μαθητών, για τους οποίους έχει η εκπαίδευση δομηθεί, ενώ ενδεχομένως, προτιμότερη είναι η «συν-κατασκευή των ταυτοτήτων μαζί με τους μαθητές» (Gewirtz & Gribb, 2011: 166).

Όμως, οι δομές και η φυσιογνωμία του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος δεν πρέπει να μένουν στο απυρόβλητο, αλλά να ασκείται κριτική και προτροπές για βελτιώσεις, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος να διολισθήσει η ανάλυση σε ατραπούς όπου «η ευθύνη του κοινωνικού αποκλεισμού τεχνηέντως μετακυλύεται στον κοινωνικά αποκλεισθέντα, ο οποίος καλείται να αλλάξει τη μοίρα του, δηλαδή να «επαναπροσαρμοστεί»» (Πανούσης, 2005: 163) και στην προκειμένη να αναλύουμε «μετακυλώντας την ευθύνη στους ίδιους τους μαθητές» (Gewirtz & Gribb, 2011: 179). Η εξατομίκευση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως άλλοθι για να απαλλάξει από τις όποιες ευθύνες το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον του σχολείου και της κοινωνίας στην οποία ασκείται η εκπαιδευτική πολιτική. Πιο γόνιμη είναι η σύζευξη της ανάλυσης των δομών και της υποκειμενικότητας, του πλαισίου και της εμπρόθετης δράσης, προωθώντας αντίστοιχες παρεμβάσεις. Συνέπεια αυτού θα μπορούσε να είναι το σχολείο πραγματικά να δίνει ίσες μαθησιακές ευκαιρίες σε

όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από το φύλο τους, την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση, την καταγωγή τους.

1.3.2 Εκπαιδευτικοί

Το PISA προβάλλει κατευθύνσεις για τη διδασκαλία, ανάλογα με τους τομείς που ενεργοποιείται ο κάθε εκπαιδευτικός. Στην έκδοση για παράδειγμα για τα αποτελέσματα του PISA 2006 (ΚΕΠ, 2010) αναφέρεται στο εισαγωγικό σημείωμα της έκδοσης, ότι βασικός σκοπός της έκδοσης αποτελεί η ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας, ο «εμπλουτισμός των εκπαιδευτικών πόρων», αφού στην παραπάνω έρευνα δίνονται ενδεικτικά κάποια θέματα, τα οποία αφορούν και προωθούν καλύτερες «εκπαιδευτικές προσεγγίσεις» για την «ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων» των μαθητών, να ενταχθούν δηλαδή στη διδασκαλία του εκπαιδευτικού προγράμματος. Παράλληλα, οι επιδόσεις των μαθητών, αξιολογούν και τους εκπαιδευτικούς.

Εξίσου, και από το περιβάλλον του ΟΟΣΑ αναγνωρίζεται η «σημασία των εκπαιδευτικών στη μάθηση» (Mostafa, Echazarra & Guillou, 2018: 8). Επισημαίνεται ότι η ανάγκη για «καλύτερη» διδασκαλία κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, αφού επηρεάζει τα αποτελέσματα των μαθητών και στο PISA, το οποίο λογίζεται ως δείκτης της ποιότητας του σχολείου. Άλλωστε, οι εκπαιδευτικοί κρίνονται και αξιολογούνται για την αποτελεσματικότητά τους από τις επιδόσεις σε τεστ γνώσεων, ανάμεσα στις οποίες και το PISA.

Ένα σημείο που τίθεται στην παραπάνω μελέτη και αφορά και πιο ειδικά το PISA είναι οι τομείς αξιολόγησης, μέσω ερωτήσεων στους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς. Ενδεικτικά, στο PISA 2015 που έδωσε έμφαση στις φυσικές επιστήμες έχει 184 ερωτήσεις με διακύμανση βαθμού δυσκολίας. Υπολογίζεται ότι οι «καλοί» μαθητές θα απαντήσουν στις περισσότερες ερωτήσεις σωστά, ενώ οι χαμηλής επίδοσης στις ευκολότερες ερωτήσεις (ό.π.: 12). Κατόπιν, υπάρχει «ένα λογιστικό μοντέλο» για να ελέγξει τη συσχέτιση της διδασκαλίας με τις επιδόσεις. Ένας από τους τομείς που εξετάζεται, αφορά τα πλεονεκτήματα στη βασισμένη στην έρευνα διδασκαλία, χωρίς ιδιαίτερες παρεμβάσεις από τον διδάσκοντα. Αυτό κρίνεται λάθος, αφού υπάρχει δυσαρέσκεια στον εκπαιδευτικό για τη μικρή συμμετοχή του και υπάρχει ο κίνδυνος η «μη καθοδηγούμενη έρευνα να οδηγήσει σε λανθασμένη γνώση», η οποία δεν αναστρέφεται κατόπιν (Mostafa, Echazarra & Guillou, 2018: 40). Η βασισμένη στην έρευνα διδασκαλία άλλωστε, εξαρτάται από το

κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και από τη γενικότερη μόρφωση των παιδιών. Ωστόσο, μιας και η πειθαρχία στην τάξη, υποδεικνύοντας και τη λειτουργία του σχολείου, είναι κρίσιμη για όλους τους τομείς, στην παραπάνω περίπτωση ο εκπαιδευτικός μπορεί να απολέσει την εξουσία του και τον κρίσιμο επαγγελματικό του ρόλο, να υποστεί υποβάθμιση της επαγγελματικής του ταυτότητας. Από την άλλη, αυτού του τύπου η έρευνα απαιτεί περισσότερους οικονομικούς πόρους, τόσο για μικρού μεγέθους τάξεις που ευνοούν αυτή τη διδασκαλία, όσο και για ειδική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Άρα, η ενίσχυση της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών επηρεάζεται από τη γενικότερη εκπαιδευτική πολιτική και τους πόρους που διατίθενται για αυτή.

Εξάλλου, οι μελέτες του ΟΟΣΑ διαπερνούν και διαβάλλουν την επαγγελματική φυσιογνωμία και τις ιδιότητες των εκπαιδευτικών, έτσι ώστε να παρουσιάζουν καλύτερα αποτελέσματα στο έργο τους. Διατυπώνουν διεθνείς προτάσεις, «αντικειμενικές» και καθορισμένες. Σύμφωνα με ανακοίνωση της «επιτροπής ευρωπαϊκών κοινοτήτων προς το ευρωπαϊκό συμβούλιο και κοινοβούλιο, έκθεση του ΟΟΣΑ για την επίτευξη καλύτερης διαχείρισης των εθνικών πόρων και την ορθολογιστική σχέση «κόστους- αποτελέσματος» επιτυγχάνεται διαμέσου της κατάρτισης των εκπαιδευτικών (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2007: 4). Συνάμα, διαμέσου της μελέτης του 2005 για τους εκπαιδευτικούς του ΟΟΣΑ διαπιστώνεται η ανάγκη για συγχρονισμό των εκπαιδευτικών με τους νέους στόχους της εκπαίδευσης της ευρωπαϊκής ένωσης και τη διαφορετική σύσταση των τάξεων, της «εξατομικευμένης μάθησης» και σε άλλα σημεία (ό.π.: 5-6). Η ενσωμάτωση των στρατηγικών της έκθεσης από την επιτροπή της Ε.Ε. αναδεικνύει την αποδοχή στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο των εκθέσεων του ΟΟΣΑ, την ανάγκη κάλυψης των κενών που αποκαλύπτει η έκθεση και τη συγκρότηση της επαγγελματικής ταυτότητας του εκπαιδευτικού, βασικού συστατικού του εκπαιδευτικού συστήματος γύρω από τους κατασκευασμένους άξονες του ΟΟΣΑ.

Άλλωστε, οι αναλύσεις και τα «πορίσματα των διεθνών οργανισμών» σχετικά με τις μαθητικές επιδόσεις, προσφέρουν επιχειρήματα για πολιτικές πρωτοβουλίες καθορισμού και «παγίωσης κριτηρίων επαγγελματισμού για τους εκπαιδευτικούς» (Ζμας, 2009 :13). Το PISA ιδίως με την αίγλη που περιστοιχίζει τις αναλύσεις του και καθώς εντάσσεται στις αναλύσεις του ΟΟΣΑ, ευνοεί ιδιαίτερα μέσω της διεθνούς συγκριτικής του μετρήσιμης έρευνας, τον καθορισμό ποιοτικών χαρακτηριστικών, επαγγελματικών δεξιοτήτων και εκπαιδευτικού υπόβαθρου των εκπαιδευτικών. Η

προοπτική καθορισμού «κριτηρίων επαγγελματικής επάρκειας» για τους εκπαιδευτικούς δεν στοχεύει μόνο στην αξιολόγηση των υπηρεσιών που οι εκπαιδευτικοί προσφέρουν, αλλά «και με την εφαρμογή νεοφιλελεύθερων πολιτικών» στο εκπαιδευτικό σύστημα (ό.π.: 10). Από τα παραπάνω συνάγεται ότι οι εκπαιδευτικοί αποτελούν κρίσιμο σημείο εφαρμογής της εκπαιδευτικής δραστηριότητας στα νεοφιλελεύθερα πολιτικά πλαίσια και στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές κατευθύνσεις στην οικονομία και ελέγχου του πληθυσμού.

Όπως έχει υποστηριχθεί από τη βιβλιογραφία «η διάβρωση της επαγγελματικής κρίσης και αυτονομίας» των δασκάλων έχει επίδραση στην καλλιέργεια του κριτικού πνεύματος των μαθητών (Germain-Froese, 2010: 4), στην ευρυμάθεια και την απόκτηση των γνώσεων που διδάσκονται. Η αξιολόγηση αφορά καθοριστικά τους δασκάλους, αφού πλέον στις εξετάσεις γενικά και στο PISA ειδικά κρίνεται η επαγγελματική τους ταυτότητα. Ως συνέπεια τίθεται σε αμφισβήτηση η έννοια της μάθησης, της διδασκαλίας κάτω από την πίεση της αξιολόγησης και οι στόχοι του εκπαιδευτικού συστήματος συνολικά.

Από πολλές πλευρές έχει υποστηριχθεί ότι τουλάχιστον η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη «λήψη των αποφάσεων» για το περιεχόμενο της διδασκαλίας, αποτελούν «πηγές επαγγελματικής ικανοποίησης και σωματικής και πνευματικής ευεξίας». Αντιθέτως, οι συνεχείς αξιολογήσεις, οδήγησαν σε αυξημένα επίπεδα «στρες και πτώσης του ηθικού» (Gewirtz & Gribb, 2011: 189). Και μάλιστα σε αξιολογήσεις που δεν κρίνουν ότι έχουν θετική ανταπόκριση στη μάθηση όλων των παιδιών και αποκρύπτουν πολιτικές σκοπιμότητες. Αν και φαντάζει υπερβολικό, οι τυποποιημένες αξιολογήσεις -όπως το PISA- οδηγούνται τελικά στη διαιώνιση ιεραρχιών και στερεοτύπων, συμφύοντας μία επίφαση αντικειμενικότητας και αξιοκρατίας, η οποία πάντα θα ενέχει αποκλεισμούς τόσο μαθητών, όσο και σχολείων και εκπαιδευτικών.

Από τα παραπάνω συνάγεται, ότι το PISA ασκεί κριτική και «έλεγχο στους εκπαιδευτικούς, στερώντας τους πρωτοβουλίες, αλλά και παρασύροντάς τους σε συνθήκες «εργασιακού άγχους»- αφού οι συνεχείς εξετάσεις επιτείνουν το άγχος των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά τους να προετοιμάσουν τα παιδιά με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτύχουν στα τεστ- επιδρώντας στην επαγγελματική τους ταυτότητα και στη διδασκαλία τους, η οποία καθίσταται τυποποιημένη και σε στείρα πλαίσια το οποίο μπορεί να υποβαθμίσει την επαγγελματική τους ταυτότητα και να περιορίσει τις διδακτικές τους ικανότητες, αντί τελικά να τις αυξήσει. Από τη βιβλιογραφία το

«εργασιακό άγχος», ορίζεται ως η συνθήκη αυτή που παρασύρει «στην επιδείνωση της ψυχικής και σωματικής υγείας των εργαζομένων, εξαιτίας επιβαρυντικών επαγγελματικών παραγόντων». Όσον αφορά συγκεκριμένα τους εκπαιδευτικούς από διεθνείς έρευνες ανακύπτει το συμπέρασμα ότι τα «2/3 των εκπαιδευτικών θεωρούν μοναδικό αιτιολογικό παράγοντα του άγχους τον εργασιακό τους χώρο» (Ιωαννίδου, 2017: 15). Ένα βασικό κριτήριο που συσχετίζει την ορθή και συγκροτημένη ταυτότητα των εκπαιδευτικών, αποτελεί η συνεχής απόκτηση γνώσεων και διδακτικών δεξιοτήτων, στο συγκεκριμένο μάλιστα πλαίσιο.

Το επαγγελματικό άγχος των εκπαιδευτικών και η ενδεχόμενη κατάσταση «επαγγελματικής εξουθένωσης» (burnout) έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην προσωπική και κοινωνική ζωή του εκπαιδευτικού, στη σωματική και φυσική του υγεία. Συνάμα, έχουν επιπτώσεις σημαντικές στην άσκηση του εκπαιδευτικού έργου, στη διδασκαλία και στην εύρυθμη λειτουργία του σχολείου. Άλλωστε, βασική αιτία των ερευνών που εστίασαν τις τελευταίες δεκαετίες στη μελέτη του «στρες των εκπαιδευτικών», στην αρνητική επίδραση που έχει «στη σχέση εκπαιδευτικού-μαθητή και την ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου» (Δαβράζος, 2015: 1173). Επιβαρυντικοί παράγοντες για το στρες των εκπαιδευτικών από το εργασιακό περιβάλλον αποτελούν «οι υπερβολικές εργασιακές απαιτήσεις, η ελαχιστοποίηση στη λήψη των αποφάσεων». Η συναισθηματική κατάσταση του εκπαιδευτικού επιδεινώνεται στο «παγκοσμιοποιημένο εκπαιδευτικό σκηνικό» με τις «αυξημένες απαιτήσεις» που έχει πλέον ο ρόλος τους (Ιωαννίδου, 2017: 17).

Το PISA μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεισφέρει στην επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών, αφού κυρίαρχα τους θεωρεί συνυπεύθυνους σε περίπτωση μειωμένης απόδοσης των μαθητών. Συνάμα, προβάλλει ένα συνεχές πλαίσιο αξιολόγησης, ένα υπόβαθρο στο οποίο δεν συμμετέχουν ενεργά οι εκπαιδευτικοί, ουδετεροποιώντας και αντικειμενικοποιώντας τα προσόντα τους, τα οποία στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία «οφείλουν» να αναβαθμίζουν συνεχώς, λαμβάνοντας υπόψη τους αξιολογικούς περιορισμούς που προβάλλονται από διεθνείς οργανισμούς και πολιτικές ενώσεις. Με αυτό τον τρόπο ο εκπαιδευτικός χάνει συνεχώς την αυτοπεποίθησή του, αυτοπροσδιορίζεται ως ένα όργανο εκτελεστικό των εκπαιδευτικών απαιτήσεων που διαφεύγουν από αυτό, αφού δεν συμμετέχει στη λήψη των αποφάσεων και στην κατάρτιση των αξιολογήσεων. Επιπλέον, βρίσκεται συνεχώς σε κίνδυνο το επάγγελμά του, αφού πλέον κρίνεται συνεχώς και πρέπει προοπτικά να αποκτά όλο και περισσότερα «τυπικά προσόντα».

Οι έρευνες του ΟΟΣΑ οφείλουν να εξετάζουν πολύπλευρα το εκπαιδευτικό έργο, τις αγωνίες των εκπαιδευτικών, την επαγγελματική τους ταυτότητα. Το ύφος του εκπαιδευτικού συστήματος, αν είναι άκαμπτο, γραφειοκρατικοποιημένο, συγκεντρωτικό, που αφήνει μικρά περιθώρια αυτονομίας στον εκπαιδευτικό-όπως το ελληνικό- συντελεί στην υποβάθμιση της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών. Η συνεχής εξέλιξη των εκπαιδευτικών, η «δια βίου» μάθηση, η ενδυνάμωση των διδακτικών τους ικανοτήτων, συμπεριλαμβάνονται στις έρευνες του ΟΟΣΑ, και μάλιστα θεωρούνται κρίσιμος πυλώνας της ομαλής και αποτελεσματικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

1.3.2.1 Δια βίου εξέλιξη

Για να ανταπεξέλθουν, λοιπόν, στις συνεχείς αξιολογήσεις τους, απαιτείται από τους εκπαιδευτικούς η συνεχής εξέλιξη και η αύξηση των επαγγελματικών δεξιοτήτων τους. Η «δια βίου μάθηση» εντυπώνεται και στο επάγγελμα των εκπαιδευτικών, αφού χρειάζονται συνεχή εξέλιξη κι ο «μελλοντικός σχεδιασμός διεθνών κριτηρίων» για το επάγγελμά τους θα συμπεριελάμβανε και θα θεωρούσε κομβικά τη «μετεκπαίδευση, επιμορφωτικά προγράμματα» κτλ (Ζμας, 2009: 15). Ωστόσο, οι έλληνες εκπαιδευτικοί αντιδρούν στην προοπτική της «δια βίου» μάθησης. Όπως ανέκυψε από τη συζήτηση για το σύστημα διορισμών των εκπαιδευτικών, οι τελευταίοι διαφωνούσαν με βασικό επιχείρημα ότι πέρα από την προϋπηρεσία προσμετρούνταν η απόκτηση «ακαδημαϊκών προσόντων», όπως μεταπτυχιακών και διδακτορικών» και ζητούσαν «οι διορισμοί να γίνονται με βάση το πτυχίο και όλη την προϋπηρεσία» (https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/180920_dynamiki-poreia-ekpaideytikon-kata-toy-systimatos-diorismon). Οι εκπαιδευτικοί που αντιστέκονταν στο νέο σύστημα διορισμών που προτάθηκε από το υπουργείο στις αρχές του 2019, επιδίωκαν να αποκτούν σταθερή εργασιακή σχέση και επαγγελματικά δικαιώματα, μόνο με τη λήψη του πτυχίου. Έθεταν δηλαδή σημαντικότερη την εξασφάλιση της εργασιακής τους σχέσης και την αποφυγή της ενδεχόμενης προοπτικής απώλειάς της, αντιστέκονταν στις αξιολογήσεις και στη «δια βίου» επαγγελματική εξέλιξη, τουλάχιστον με τα κριτήρια των αξιολογήσεων.

Εξάλλου, μία χρήσιμη παρατήρηση είναι ότι ο ασφυκτικός έλεγχος του κράτους και η γραφειοκρατία δυσχεραίνει τις σχολικές επιδόσεις των μαθητών. Αυτό αφαιρεί πρωτοβουλίες από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος ζει καθημερινά τα παιδιά και

αντιλαμβάνεται καλύτερα τις ανάγκες τους, αποτρέποντας την όποια παροχή εξειδικευμένης γνώσης. Η σχεδόν ανύπαρκτη «ελευθερία των εκπαιδευτικών», τους στερεί τη δυνατότητα να αναπτύξουν πλήρως τις δυνατότητές τους» και να μην εκπέσουν σε απλή τυποποιημένη διδασκαλία και μετάδοση ενός «επιβαλλόμενου εκπαιδευτικού προγράμματος», το οποίο οδηγεί ουσιαστικά μονοσήμαντα στη «μάθηση μέσω αποστήθισης της γνώσης» (ΣΕΒ, 2017: 6-7).

Ωστόσο, αυτό που δεν λαμβάνει υπόψη η παραπάνω ανάλυση ή θεωρεί ότι είναι επαρκείς, αφορά τους οικονομικούς πόρους για την εκπαίδευση και κυρίως για τη μισθοδοσία των εκπαιδευτικών (ΣΕΒ, 2017: 3). Οι τελευταίοι αντιδρούν σε κάθε προοπτική αξιολόγησης και «δια βίου μάθησης», αφού πολλοί δεν έχουν το οικονομικό υπόβαθρο για αυτό και επιθυμούν την εργασιακή ασφάλεια που τους παρέχει το πτυχίο. Εν κατακλείδι, το εκπαιδευτικό σύστημα και οι φορείς του δεν είναι ξεκομμένοι από την κοινωνία και επηρεάζονται από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα.

1.3.2.2 Ενδυνάμωση διδακτικών δεξιοτήτων

Οι έρευνες του ΟΟΣΑ δίνουν έμφαση στη «δια βίου» εξέλιξη των εκπαιδευτικών και προτείνουν εναλλακτικά σχήματα για την ενδυνάμωση των διδακτικών δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών. Όπως είδαμε παραπάνω, το υπόβαθρο των ερευνών του PISA είναι προς την κατεύθυνση της άρσης των κοινωνικών αποκλεισμών και την προώθηση της ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών. Κρίσιμο σημείο για τις καλύτερες επιδόσεις των μαθητών, θεωρεί την προώθηση της πολιτισμικής εκπαίδευσης, διαμέσου της οποίας θα δούμε κάποιες συνισταμένες της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών που μπορούν να την προάγουν.

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση οφείλει να έχει την ενεργή συμπαράσταση και των εκπαιδευτικών (Tiedt & Tiedt, 2006). Ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για τη μάθηση σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον είναι η αυτοεκτίμηση του μαθητή και να τους δίνεται η ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά, να εκφράζουν απόψεις, γνώσεις και να επιλύουν προβλήματα μαζί, χωρίς να αποφεύγουν τη συμμετοχή για να αποφύγουν μία ενδεχομένως λανθασμένη πρόταση, αφού και αυτή αποτελεί μέρος της μαθησιακής διαδικασίας (ό.π.). Όπως το θέτουν οι (Tiedt & Tiedt, 2006: 97) βασικά η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού προς τους μαθητές στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στοχεύει στο:

- Να βοηθήσει κάθε μαθητή να αναπτύξει μια θετική αίσθηση αυτοεκτίμησης.

- Να καθοδηγήσει τους μαθητές σε αισθήματα συμπάθειας για τους άλλους.
- Να παράσχει ίσες ευκαιρίες σε κάθε μαθητή.

Η επικοινωνία με το μαθητή, η αποφυγή των διακρίσεων, η ενίσχυση της διδασκαλίας και η εξατομικευμένη εκπαίδευση είναι οι γνώμονες γύρω από τους οποίους οφείλει να κινείται ο εκπαιδευτικός στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η εξατομικευμένη διδασκαλία επιτρέπει την ανάδειξη των ιδιαίτερων ικανοτήτων, δεξιοτήτων και κλίσεων του κάθε μαθητή. Οι διακρίσεις στο σχολείο πρέπει να αποφεύγονται και η «αντιρατσιστική εκπαίδευση» (Πανταζής, 2015) να γίνεται σε βάθος. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να «χρησιμοποιεί το θεατρικό παιχνίδι», το παίξιμο ρόλων για την ενίσχυση της αποδοχής της διαφορετικότητας στο επίπεδο συνειδητοποίησης πτυχών των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν «διαφορετικά» άτομα, αλλά και να προβαίνει «σε άλλες δραστηριότητες σχετικά με τις διακρίσεις» (Πανταζής, 2015: 114). Ωστόσο σε αυτές οφείλει να είναι προσεκτικός και να εμβαθύνει στο ύφος των δραστηριοτήτων.

Παράδειγμα στην παραπάνω προτροπή μπορούν να αποτελέσουν κάποιες εκθέσεις για τον αφρικανικό πολιτισμό και την εξέλιξη του ανθρωπίνου είδους-που θα μπορούσαν να στηριχτούν ως δραστηριότητες στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης- οι οποίες όμως υπογείως ταυτίζουν τον Αφρικανό με τον «πρωτόγονο» και τον Ευρωπαίο με τον «αναπτυγμένο». Σαφώς, οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να είναι προσεκτικοί στο νόημα αυτών των εκδηλώσεων, έτσι ώστε να παρεμβαίνουν για να αποτρέπουν την άποψη ότι «η Αφρική είναι εξελικτικά κατώτερη της Ευρώπης». Σε αυτό το σημείο αναδύεται η άποψη ότι και στις φυσικές επιστήμες που είναι «ουδέτερες» θεωρητικά και παρά τις διαφωνίες και διαμάχες σχετικά με την ανθρώπινη εξέλιξη, προκύπτουν «κοινωνικές συνέπειες από τα είδη πηγών και εικόνων που χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία» (Gewirtz & Gribb, 2011: 31-32). Αυτά είναι κάποια κρυφά στερεότυπα, τα οποία πρέπει να καταπολεμηθούν στο πλαίσιο ενός «δημοκρατικού» σχολείου ισότητας ευκαιριών και σεβασμού των πολιτισμών των άλλων και της ταυτότητάς τους.

1.3.3 Εκπαιδευτικά συστήματα

Στην επίσημη έκδοση του ΟΟΣΑ για τα αποτελέσματα του PISA 2015 αναφέρεται σαφέστατα ότι το τεστ προσφέρει πληροφορίες για την εκπαιδευτική «πολιτική και πρακτική», αποτελεί «μετρήσιμη» σύγκριση ανάμεσα στα εκπαιδευτικά συστήματα, διευκολύνει τους πολιτικούς να καθορίσουν τις πολιτικές τους,

ενημερωμένοι από τα συστήματα που ισχύουν σε άλλες χώρες με καλύτερες επιδόσεις (OECD, 2018α: 3). Επομένως, το PISA έχει σχεδιαστεί με σκοπό να βελτιώσει-σε συγκεκριμένους άξονες και κατευθύνσεις- τα εκπαιδευτικά συστήματα, αξιοποιώντας «καλές πρακτικές» από χώρες που οι μαθητές τους σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις στον διαγωνισμό. Επίσης, όταν τα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα, μπορεί να προωθήσει πολιτικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ενδεικτικά, οι χαμηλές επιδόσεις των μαθητών στο πρώτο τεστ PISA στη Γερμανία προκάλεσαν έκπληξη και πυροδότησαν σειρά μεταρρυθμίσεων. Οι γερμανοί πολλαπλασίασαν τις εξετάσεις για να «ανεβάσουν» την ανταγωνιστικότητα των γερμανών μαθητών στο PISA. Η εμπειρία της γερμανικής περίπτωσης αναδεικνύει τη δυναμική των υπερεθνικών οργανισμών στην άσκηση της διεθνούς πολιτικής, την αποδοχή των ερευνών του ΟΟΣΑ και γενικά και για την εκπαιδευτική πολιτική μέσω του τεστ PISA, ειδικά. Το PISA, πέρα από τις αλλαγές που φέρνει στο πρόγραμμα, σχηματοποιεί μια νέα «θεώρηση» και «αναθεώρηση» του γερμανικού εν προκειμένω σχολείου, φέρνει νέους ελέγχους και «επιθεωρήσεις», καθορίζει τα «μέτρα» αξιολόγησης και την επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών (Grek, 2009: 29-30). Παρόμοια με την παραπάνω περίπτωση, αποτελεί η Ελβετία, όπου και εκεί «δυναμίτισε» μεταρρυθμίσεις και θεσμούς (Bieber & Martens, 2011: 102).

Στον αντίποδα, στη Φιλανδία τα θετικά αποτελέσματα στο PISA ευνόησαν τη βελτίωση της θέσης των εκπαιδευτικών και τη θετικά αποδοχή του φιλανδικού συστήματος διεθνώς. Η Φιλανδία λειτούργησε σαν πρότυπο για την κατεύθυνση των εκπαιδευτικών συστημάτων και κάποια από τα στοιχεία της προτείνονται ως «καλές πρακτικές». Ενδεικτικά, θεωρούνται υψηλά τα προσόντα των εκπαιδευτικών, οι οποίοι απολαμβάνουν «αυξημένου γοήτρου» στη φιλανδική κοινωνία. Από τις θετικές δεξιότητες τους, εκλαμβάνονται η σχετική αυτονομία στην άσκηση των καθηκόντων τους και η ικανότητα να προσεγγίζουν εξατομικευμένα τους μαθητές (Grek, 2009: 28-29).

Το PISA, επομένως, επιδρά στα εκπαιδευτικά συστήματα, προτείνοντας αντίστοιχες παρεμβάσεις για τη βελτίωση τους. Όπως το κωδικοποιούν οι Bieber και Martens (2011: 104-105), το PISA προτείνει οκτώ κύριους στόχους για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών συστημάτων. Η ισότητα είναι στο κέντρο των ερευνών του ΟΟΣΑ. Με την έννοια ισότητα εννοούμε την «κοινωνική ισότητα» (1) και την «ισότητα ανάμεσα στα φύλα» (2). Κρίσιμο θεωρείται οι μεταρρυθμίσεις στις «δομές

του σχολείου», ώστε να ευνοεί την ένταξη των μαθητών και να αποτραπούν θεσμικά εμπόδια που αναπαράγουν τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες. Επίσης, προτείνει να προσδιορίζονται ποιοτικά «εκπαιδευτικά στάνταρντ». Η «εκπαίδευση των εκπαιδευτικών» θεωρείται απαραίτητη για τη λειτουργία ενός σχολείου χωρίς αποκλεισμούς, αφού η προώθηση των δομών γίνεται από τους εκάστοτε λειτουργούς. Σε αυτό συμβάλλει η εξέλιξη και η συνεχής κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Ένα άλλο σημείο που εστιάζει το PISA είναι στην πιο αυστηρή επιλογή των υποψήφιων εκπαιδευτικών, έτσι ώστε να αυξηθούν τα προσόντα των εκπαιδευτικών και το κοινωνικό τους κύρος. Με αυτό τον τρόπο τα εκπαιδευτικά συστήματα θα έχουν «διασφάλιση ποιότητας». Επιπλέον, η «σχολική αυτονομία» τίθεται στο επίκεντρο των ερευνών του PISA, αφού βελτιώνει την ποιότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων συνολικά, αποδίδοντας αρμοδιότητες στα σχολεία και στις τοπικές αρχές. Η αυτονομία έγκειται στη δυνατότητα επιλογής προγράμματος, αποδοχής των μαθητών, αλλά και καθορισμού της χρηματοδότησης. Ένα τελευταίο σημείο που εστιάζει η έρευνα PISA αποτελεί η «εκπαιδευτική έρευνα και τα στατιστικά», τα οποία επιτρέπουν την καλύτερη γνώση των αδυναμιών του εκπαιδευτικού συστήματος και συνεπώς πολιτικές παρεμβάσεις για τη βελτίωσή του.

1.3.3.1 Ορθή κατανομή μαθητών και εκπαιδευτικού δυναμικού

Στην έκδοση του ΣΕΒ για το PISA υπογραμμίζεται η ανάγκη καλύτερης κατανομής των εκπαιδευτικών πόρων, ως συστατικό βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος. Στην παραπάνω μελέτη αναφέρεται ότι ενώ «η συνολική δαπάνη του κράτους για μισθοδοσία εκπαιδευτικού προσωπικού δεν υστερεί ουσιαστικά, αφού κινείται κοντά στο μέσο όρο» και διαθέτει «υπερεπάρκεια πόρων» δεν γίνεται σωστή κατανομή τους (ΣΕΒ, 2017: 6). Αυτό που χρειάζεται είναι η «ορθολογική κατανομή πόρων» (ό.π.: 7). Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση, οι έλληνες εκπαιδευτικοί διεκπεραιώνουν και διοικητικές εργασίες, εξαιτίας της αυξημένης γραφειοκρατίας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που αφαιρεί ώρες διδασκαλίας. Γενικά, το άκαμπτο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, με μικρά περιθώρια αυτονομίας, αλλοιώνει την εκπαιδευτική ικανότητα και εξέλιξη των εκπαιδευτικών.

Ωστόσο, με σύγχρονα στοιχεία του ΟΟΣΑ οι αμοιβές των καθηγητών στην Ελλάδα είναι από τις χαμηλότερες στις χώρες του ΟΟΣΑ, ακόμα χαμηλότερες και από χώρες με χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο από τη δική μας <https://www.news247.gr/koinonia/daskaloi-kathigites-poso-ameivontai-ellada->

υρολοιπο-kosmo.7498717.html). Σε αυτό το σημείο η ανάλυση του ΣΕΒ δεν εστιάζει. Οι χαμηλοί μισθοί δεν ευνοούν την ανάπτυξη των δεξιοτήτων, ούτε εξασφαλίζουν μία κοινωνική αρμονία στον εκπαιδευτικό και στην οικογένειά του για να εκτελεί απερίσπαστος τα καθήκοντά του. Επομένως, εκτός των άλλων παραγόντων η αξιοπρεπής αμοιβή των εκπαιδευτικών-που αποτελεί πολιτική απόφαση και αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση- συντείνει στη βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων τους και της επαφής τους με τους μαθητές και τους συναδέλφους τους με σκοπό την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Εξάλλου, για την άμβλυνση του χάσματος της διαφοράς στις επιδόσεις μαθητών με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, προτείνονται τα «μεικτά» σχολεία και η αποφυγή μεγάλης συγκέντρωσης μη προνομιούχων μαθητών σε συγκεκριμένα σχολεία (OECD, 2018β: 15). Αυτό σημαίνει να δοθούν κίνητρα, έτσι ώστε οι μαθητές να συγχρωτίζονται και να συνυπάρχουν ανεξάρτητα από τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά, για να βοηθηθούν να έχουν καλύτερες επιδόσεις και ευκαιρίες μάθησης. Ωστόσο, αυτή η διαδικασία είναι δύσκολη εξαιτίας της κοινωνικής γεωγραφίας που απορροφά στο δημόσιο σχολείο λόγω της κατοικίας και της απόστασης των μη προνομιούχων -και αντίθετα των προνομιούχων- σε συνοικίες συγκεκριμένες, συχνά με απόσταση μεταξύ τους. Εξάλλου, πολλά από τα προνομιούχα παιδιά, φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία, στα οποία δεν έχουν πρόσβαση όλοι οι μαθητές. Μία άποψη που προκρίνεται για τη φοίτηση σε ιδιωτικά σχολεία είναι η επιδότηση των κατώτερα εισοδηματικά στρωμάτων από το κράτος. Συνεπώς, το κράτος οφείλει να χρηματοδοτεί και να δίνει υποτροφίες για να παρακολουθούν οι μη προνομιούχοι μαθητές προγράμματα τέτοιου τύπου. Παράλληλα, να δίνει υποτροφίες για να υπάρχει καλύτερη μείξη, αφού έχει αποδεχθεί ότι η υψηλότερη επίδοση σχετίζεται με την παρεχόμενη μάθηση, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο (OECD, 2018β: 42-43). Για την καλύτερη ενσωμάτωση των μη προνομιούχων μαθητών, ο ΟΟΣΑ προτείνει την ενίσχυσή τους, να επιδοτεί την εκπαιδευτική τους ανέλιξη για να εξασφαλίσει και την κοινωνική κινητικότητα μακροπρόθεσμα (ό.π.: 25).

Η ορθή κατανομή των εκπαιδευτικών πόρων λοιπόν, συντελεί στη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και στην ένταξη στο σχολικό περιβάλλον όλων των μαθητών. Άλλωστε, η ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών αποτελεί αιχμή στις αναλύσεις του PISA. Αυτή είναι η προώθηση των ίσων ευκαιριών, ενός κοινωνικά φιλελεύθερου δημοκρατικού σχολείου, ενός «ανοιχτού» σχολείου.

1.3.3.2 Προώθηση «ανοιχτού» σχολείου

Η μελέτη του ΟΟΣΑ *Equity in education* (2018β), ανιχνεύει του τρόπους που το σχολείο θα προάγει την ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλους, ανεξάρτητα από τα κοινωνικά χαρακτηριστικά και τις πολιτισμικές συνισταμένες των μαθητών. Όπως τίθεται η ισότητα έγκειται να μπορεί το εκπαιδευτικό σύστημα να προάγει «ίσες ευκαιρίες μάθησης σε όλους τους μαθητές (OECD, 2018β: 13). Ανεξάρτητα, λοιπόν, από το «φύλο, ή το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο», το σύγχρονο σχολείο οφείλει να μην κάνει διακρίσεις και να προσφέρει ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες (ό.π.: 22), που συνειρμικά αποκτούν ίσες ευκαιρίες για ένταξη στην κοινωνική δομή και μακροπρόθεσμα και στην επαγγελματική καταξίωση. Να είναι ένα «ανοιχτό σχολείο».

Η έμφαση στη διδασκαλία είναι αναγκαία για ένα «ανοιχτό» σχολείο, η προσπάθεια δηλαδή να αμβλύνουν μέσω της «διδασκαλίας και της μάθησης» τις κοινωνικοοικονομικές διαφορές των μαθητών και τις πολιτισμικές τους ιδιαιτερότητες (Πασιαρδής, 2004: 112). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού άρα, είναι σημαντικός. Όπως έχει αναδειχθεί και από τη βιβλιογραφία, το «αποτελεσματικό» σχολείο εμφορείται από δημοκρατικές αρχές, δίνει τη δυνατότητα και στους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της μετάδοσης της γνώσης, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να κάνουν «κρίσεις και επιλογές» (Harber & Trafford, 1999: 46). Με αυτό τον τρόπο ενθαρρύνονται ειλικρινά οι μαθητές να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να αναπτύξουν προτάσεις για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Άλλωστε, στις δημοκρατικές χώρες η εκπαίδευση λειτουργεί και ως διαμορφωτής των δημοκρατικών αντιλήψεων, αξιών και την απόδοση της ιδιότητας του πολίτη (ό.π.).

Συμπερασματικά, έρευνες που συμπλέουν με τις αναλύσεις του ΟΟΣΑ, εναρμονίζονται για την κατασκευή ενός «ανοιχτού σχολείου». Ενός σχολείου με δημοκρατικό και κοινωνικό φιλελευθερισμό, χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, καταγωγής, κοινωνικής τάξης. Ωστόσο, όπως θα δούμε στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο, υπάρχουν διαφορετικές στάσεις και επίπεδα αποδοχής ή κριτικής των ερευνών του ΟΟΣΑ. Οι κριτικές στο PISA εστιάζουν στο γεγονός ότι οι παραινέσεις, οι συμβουλές και οι προτάσεις του προκύπτουν από την τυποποίηση των γνώσεων και τον «αντικειμενικό» τρόπο αξιολόγησης, περιχαράκωνουν την εκπαιδευτική διαδικασία σύμφωνα με τα κανονιστικά τους πρότυπα, αγνοούν πολλές πλευρές από

το κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον και έχουν ως αιχμή την προώθηση και εμπέδωση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών και στην εκπαίδευση.

2^ο Κεφάλαιο: Διεθνής αντίκτυπος του PISA και η ελληνική πραγματικότητα

Αυτό που καθιστά τις μελέτες και τις στατιστικές του ΟΟΣΑ αντικειμενικές, είναι το γεγονός ότι θεωρούνται «αδιαμφισβήτητες» (Grek, 2009: 25). Σε αυτό το πλαίσιο «αξιόπιστων» μελετών, στατιστικών και αξιολογήσεων οφείλει τη φήμη του και το τεστ PISA. Η θεωρούμενη αντικειμενικότητα των πορισμάτων του PISA ωθεί σε πολιτικές πρωτοβουλίες και λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στην κατάρτιση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Ενδεικτικά στο PISA 2006 είναι εμφανείς οι επιρροές του στην εκπαιδευτική πολιτική, όπως αναδεικνύουν περιπτώσεις τόσο από τις ΗΠΑ και τη Γαλλία, όσο και από τη Γερμανία, την Ιρλανδία την Αυστραλία, αντικατοπτρίζοντας την παγκόσμια ουσιαστικά επιρροή του, σε χώρες με διαφορετικό κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό περιβάλλον (Germain-Froese, 2010: 12-13).

Το PISA αποτελεί εργαλείο για τη βελτίωση της απόδοσης του εκπαιδευτικού συστήματος, δείκτη για το προϊόν της εκπαίδευσης. Συνιστά ένα «αντικειμενικό» εργαλείο που επιδρά έμμεσα και άμεσα στην οικονομική παραγωγή κάθε χώρας. Διατρέχει όλη την πολιτική επομένως σε έναν ευαίσθητο τομέα όπως η εκπαίδευση και διαμορφώνει το πλαίσιο δράσης της γαλούχησης της νεότητας. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται η επιρροή υπερεθνικών οργανισμών στην κρατική πολιτική στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Διαμορφώνει τις προϋποθέσεις να κατασκευάσει τους μελλοντικούς πολίτες, επιστήμονες και εργαζόμενους. Συνεπώς, η επιρροή του ΟΟΣΑ είναι σφαιρική, όπως αποτυπώνεται και από το αξιολογικό σύστημα PISA και τα ιδεώδη του διαπερνούν το κοινωνικό σώμα, την πολιτική κάθε κράτους, την οικονομία.

Άλλωστε, έχει γίνει κατάκτηση τις τελευταίες δεκαετίες από τους περισσότερους αναλυτές της εκπαίδευσης ότι «οποιοσδήποτε αποφάσεις για την εκπαίδευση είναι ουσιαστικά πολιτικές αποφάσεις» και έχει «εγκαταλειφθεί η ιδέα μιας εντελώς απολίτικης παιδαγωγικής» (Πανταζής, 2015:13). Οι έρευνες του ΟΟΣΑ εμπίπτουν στις λειτουργίες του καπιταλιστικού συστήματος και τις προοπτικές εξέλιξής του. Στο παρόν κεφάλαιο πραγματεύονται αφενός οι συναινέσεις στις προτροπές του ΟΟΣΑ και οι θετικές υποδοχές του PISA, αφετέρου αναλύονται οι αντιδράσεις από φορείς της εκπαίδευσης στην κατάρτιση του τεστ, στους σκοπούς και τους άξονες που προβάλλει για τη θεωρούμενη σε αυτό το πλαίσιο σκέψης βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος. Κατόπιν, αναλύονται οι στάσεις της πολιτικής ηγεσίας απέναντι στο PISA. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις

αντιδράσεις των συνδικαλιστών εκπαιδευτικών απέναντι στη διεξαγωγή και το πνεύμα του διαγωνισμού.

2.1. Πολιτική υποδοχή και αντιδράσεις

Η «προώθηση διεθνούς πολιτικής» αναφέρεται –εκτός των άλλων – και σε οργανισμούς που δρουν ως ενδιάμεσοι. Προωθούν «καλές πρακτικές», οι οποίες γίνονται σημεία αναφοράς για την εξέλιξη της πολιτικής της χώρας (Bieber & Martens, 2011: 103). Οι αναλύσεις του ΟΟΣΑ επιδρούν σε ποικίλους συντελεστές της οικονομικής πολιτικής, και όχι μόνο. Μέσω του PISA κυρίως, ο ΟΟΣΑ επηρεάζει την εκπαιδευτική πολιτική και τη συγκρότηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Πόσο μάλλον που στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης και της πληροφορίας, η εκπαίδευση ανάγεται σε σημαντικό συντελεστή της οικονομικής ανάπτυξης. Ειδικά ως μέτρο σύγκρισης, το PISA οριοθετεί την εκπαιδευτική πολιτική, μιας και οι ιθύνοντες θεωρητικά «παραδειγματίζονται» και «διδάσκονται» από τις χώρες που στην αξιολόγηση έχουν υψηλές επιδόσεις. Όπως αναφέρεται και σε επίσημη έκδοση του ΟΟΣΑ για τα αποτελέσματα του PISA 2015, το τεστ προσφέρει πληροφορίες για την εκπαιδευτική «πολιτική και πρακτική», αποτελεί «μετρήσιμη» σύγκριση ανάμεσα στα εκπαιδευτικά συστήματα, διευκολύνουν τους πολιτικούς να καθορίσουν τις πολιτικές τους, ενημερωμένοι από τα συστήματα που ισχύουν σε άλλες χώρες με καλύτερες επιδόσεις (OECD, 2018: 3).

Συνεπώς, το PISA έχει πολιτικές προεκτάσεις και συνισταμένες. Οι άξονες αξιολόγησής του και οι προτροπές του για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος υπακούν σε συγκεκριμένες πολιτικές στρατηγικές και προσδοκούν παρεμβάσεις από την ηγεσία με πολιτικό πρόσημο. Άλλωστε, ο ΟΟΣΑ –όπως και οι έρευνες που διεξάγει– είναι οργανισμός πολιτικά φορτισμένος από τη σύστασή του. Για τους παραπάνω λόγους υπάρχουν οι υποστηρικτές της διεξαγωγής του διαγωνισμού, οι οποίοι θεωρούν ότι η σύγκριση με τα υπόλοιπα εκπαιδευτικά συστήματα αποτελεί χρήσιμο δείκτη για την κατάσταση του ελληνικού στην προκειμένη εκπαιδευτικού συστήματος. Επίσης, επισημαίνουν τη χρησιμότητα των πορισμάτων του διαγωνισμού και των προτροπών του PISA για βελτιωτικές παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα. Στον αντίποδα, εκδηλώνονται κριτικές τόσο ως προς την κατάρτιση και το περιεχόμενο του τεστ, όσο και για τις επιρροές του στα εκπαιδευτικά συστήματα.

2.1.1. Θετική αποδοχή

Ο Νικολόπουλος (2016: 926) υποστηρικτής του τεστ, συμπλέει με τις αντιλήψεις του ΟΟΣΑ ότι «η απομόνωση της εκπαίδευσης από την παραγωγή και την κοινωνία, από την πράξη και τον πειραματισμό, από τη σύγχρονη επιστήμη και την τεχνολογία» υποσκάπτει «το επιστημονικό πνεύμα των μαζών, τη μείωση των σύγχρονων γνώσεων και δεξιοτήτων του λαού και των μαθητών». Το τεστ, όπως υποστηρίζει ο παραπάνω ερευνητής, συμβάλλει στην αξιολόγηση της μετάδοσης των γνώσεων για το σχολείο και αποτελεί χρήσιμο και κρίσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Διαμέσου των χαμηλών επιδόσεων που σημείωσαν οι έλληνες μαθητές στο PISA, αναδεικνύονται ανεπάρκειες του συστήματος και κυρίως, η απομάκρυνση των παρεχόμενων γνώσεων από την καθημερινή ζωή (ό.π.: 938). Η απόληξη της παραπάνω θετικής στάσης για το PISA - και συνεπώς τα σημεία βελτίωσής του- είναι ότι «όσο τα σχολεία μένουν μακριά από την παραγωγή, από την κοινωνία και δένονται με τον παπαγαλισμό, την αρχαιοπληξία, τη μεταφυσική τότε είναι βέβαιο θα υστερούν οι θετικές επιστήμες, η σύγχρονη γλώσσα και η δημιουργία δεξιοτήτων» (ό.π.: 940).

Εξάλλου, έντονη ανησυχία εκφράστηκε και στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων για το PISA 2015 άρθρου που εκδόθηκε υπό τον ΣΕΒ, αφού διαπιστώθηκε η «αδύναμη θέση» της Ελλάδας στο τεστ, συνεχίζοντας τη «δυσμενή παράδοση» των επιδόσεων των ελλήνων μαθητών, και την υστέρηση με δημοφιλή για την αποδοτικότητα τους εκπαιδευτικά συστήματα όπως αυτό της Φιλανδίας (ΣΕΒ, 2017: 3). Στο παραπάνω άρθρο, μειονέκτημα της εκπαίδευσης -όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα του PISA- θεωρούνται ανεπάρκειες στις υποδομές, όπως η αναλογία ηλεκτρονικών υπολογιστών ανά μαθητή (ό.π.: 5). Ενώ όμως εντοπίζει τέτοιες ελλείψεις, δεν προσδοκά την αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση, αλλά την καλύτερη κατανομή των πόρων. Οι πολιτικές του παραινέσεις παραμένουν στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο οικονομικής και πολιτικής αντίληψης, το οποίο ευνοεί την περεταίρω ανάπτυξη ιδιωτικών σχολείων -αφού σημείωσαν και καλύτερες επιδόσεις- και την όσο το δυνατό μικρότερη κρατική παρέμβαση στην εκπαίδευση. Ωστόσο, αναλύει τα πορίσματα του PISA με δόκιμο τρόπο και επιχειρεί να προσαρμόσει ορισμένες από τις προτροπές του στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ενδεικτικά, βασική αντίληψη του PISA είναι ότι πρέπει να έχουν τα σχολεία μεγαλύτερη αυτονομία στο πρόγραμμα διδασκαλίας, ιδίως τα ιδιωτικά, τα οποία έχουν καλύτερες επιδόσεις, αλλά και τα πειραματικά (ό.π.: 9). Σε αυτό το σημείο,

εντοπίζεται και η συμφωνία με την πολιτική ηγεσία. Η υπουργός Νίκη Κεραμέως της κυβέρνησης που προέκυψε μετά τις εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2019 και η οποία δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις έρευνες του ΟΟΣΑ, έφερε νέα τροπολογία με την οποία έδινε μεγαλύτερη αυτονομία στα πρότυπα και πειραματικά σχολεία, όπως «στη διαμόρφωση του «ωρολογίου προγράμματος» και την ενδυνάμωση της δράσης τους (Μπέσκος, 2019). Βλέπουμε, επομένως, σημεία σύγκλισης με τις αναλύσεις και μελέτες του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση τόσο από τον ακαδημαϊκό χώρο, την οικονομική ελίτ, την πολιτική ηγεσία.

2.1.2. Επιφυλάξεις και κριτική

Μία από τις κριτικές που ασκείται στο PISA, είναι ότι η κατάρτισή του έγινε με γνώμονα να εκφράσει την «αξιολογική ουδετερότητα», την αντικειμενικότητα και να παραβάλει ένα συγκεκριμένο τύπο εκπαίδευσης. Το PISA έχει υποστηριχθεί ότι «οδηγεί τις κυβερνήσεις σε οικονομική προσέγγιση της εκπαίδευσης» (Germain-Froese, 2010: 15) και ότι το εκάστοτε εκπαιδευτικό σύστημα «ενοχοποιείται» αν αποτυγχάνει να ανταποκριθεί σε αυτούς τους στόχους, προβάλλοντας την ανάγκη μετασχηματισμών, με σκοπό να εκπαιδεύει εργατικό δυναμικό ικανό για την καταξίωσή του στον παγκόσμιο ανταγωνισμό (Brown, Lauder & Ashton, 2008: 132). Μακριά από το να «θεωρούνται αδιαμφισβήτητα», λοιπόν, τα αποτελέσματα και τα κριτήρια του PISA, οφείλουμε να δούμε ότι και αυτά «δεν παύουν να συνδέονται με μια ειδική κοινωνικο-πολιτισμική κατάσταση» και τα οποία χρειάζονται συνεχή «επανεξέταση και αποσαφήνιση των μεθόδων τους», καθώς και «κριτική ανάλυση των παραδοχών που εμπεριέχει» (Μιχαλακόπουλος, 2015: 40-41). Η συνειδητοποίηση των αναφορών του τεστ και ο συνεχής εμπλουτισμός τους αποτελούν ικανή συνθήκη για την αποφυγή τόσο του «αντικειμενισμού» όσο και του άκρατου σχετικισμού. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η αξιολόγηση δεν αποτελεί από μόνη της ικανή συνθήκη παραγωγής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Επομένως, ως κριτική προκύπτει ότι συνίσταται «μια πιο νεοφιλελεύθερη λογική, η οποία προσδίδει στην εκπαίδευση περισσότερο τεχνικό και εργαλειακό ρόλο», της εκπαίδευσης ως «μονοσήμαντο εργαλείο της αγοράς εργασίας». «Η εκπαίδευση λοιπόν από όπλο ανάδειξης δυνατοτήτων και αναμόρφωσης των ανθρώπινων υποκειμένων μετατρέπεται σε εργαλείο» που υποτάσσεται στις επιταγές της οικονομίας και καταλήγει «ρηχή κατάρτιση» και όχι σε «βαθιά και ουσιαστική γνώση» (Φωτόπουλος, 2010: 195-196). Βασικό σκοπό έχει την επιτυχία σε

«αντικειμενικές» αξιολογήσεις όπως το PISA, την επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος και τη διοχέτευση της γνώσης μονοσήμαντα στην επαγγελματική αποκατάσταση. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο είναι κρίσιμο να προτείνουμε την ανάγκη για μετάδοση των εφοδίων που θα οδηγήσουν στον βιοπορισμό, παρά τα αρνητικά στοιχεία και σε διαλεκτική σχέση με τις υπόλοιπες γνώσεις και δεξιότητες που οφείλει να μεταλαμπαδεύει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Επιπλέον, η προβολή της αντικειμενικότητας των ερευνών και των πορισμάτων του PISA, επιφέρει ένα θετικιστικό πνεύμα στις αναλύσεις, το οποίο αγνοεί διάφορες παραμέτρους από το κοινωνικό περιβάλλον, οι οποίες είναι πιθανό να είναι χαρακτηριστικές για την κατάταξη των χωρών. Θέτει συγκεκριμένα ερωτήματα που κατασκευάζουν ανάλογες αποκρίσεις σε δεδομένα οριοθετημένα από το πνεύμα που χαρακτηρίζει τους υπερεθνικούς οργανισμούς. Οι συγκριτικές μελέτες του ΟΟΣΑ περιορίζονται στο να αναδείξουν στοιχεία από το εκπαιδευτικό σύστημα, χωρίς τη εμβάθυνση της έρευνας του ευρύτερου πολιτισμικού, κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος. Γεγονός που αποτελεί έλλειψη, καθώς όπως έχουν υποστηρίξει ερευνητές «ιστορικοσυγκρητικοί παιδαγωγοί» το ιστορικό συνεχές της εκπαίδευσης, καθώς και του ευρύτερου «ιδεοπολιτικού, κοινωνικοοικονομικού και πολιτισμικού συγκείμενου» (Κληρίδης, 2013: 154), προσφέρει πληρέστερη κατανόηση των λειτουργιών και της υφής του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι έρευνες, επομένως, παρουσιάζουν ελλείψεις και η συγκρότηση και ερμηνεία των πορισμάτων τους χαρακτηρίζονται από περιορισμένη αντίληψη, αφαιρετική λογική και επιλεκτικά ερωτήματα.

Εξάλλου, από τη βιβλιογραφία (Gewirtz & Cribb, 2011:130-131) προκύπτει η άποψη ότι στο εκπαιδευτικό σύστημα διδάσκεται «ένα κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα που μοιάζει απολύτως κατάλληλο για τη διατήρηση της ιδεολογικής ηγεμονίας των πιο ισχυρών τάξεων της κοινωνίας». Μάλιστα, η αναπαραγωγή του υφιστάμενου ιεραρχικά δομημένου κοινωνικού και πολιτικού συστήματος, συνίσταται στην καθολική αποδοχή των παραστάσεων, των αξιών και των αντιλήψεών της, ως μέρους της «κοινής λογικής». Μελετητές, λοιπόν, από την «κριτική θεωρία» θεωρούν τη «σχολική γνώση ως ένα ιδεολογικό προϊόν το οποίο συμβάλλει στην αναπαραγωγή των ανισοτήτων στην κοινωνία (γύρω από τους κοινωνικούς άξονες της τάξης, της φυλής και του κοινωνικού φύλου) και ταυτόχρονα συγκαλύπτει τον ρόλο της στις διαδικασίες της κοινωνικής αναπαραγωγής με το να εμφανίζεται ως ουδέτερη και καθολική». Το PISA με την προβαλλόμενη «αντικειμενικότητα» των αξόνων της

αξιολόγησης και των πορισμάτων του συμβάλλει στην «ουδετερότητα» του εκπαιδευτικού συστήματος, παρόλο που αυτό εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο πολιτικό πλαίσιο και εξυπηρετεί συγκεκριμένες οικονομικές επιλογές, κοινωνικές αξίες και πολιτισμικές αντιλήψεις.

Σε συνάφεια με τα παραπάνω, στο πλαίσιο μιας οικονομίας που αναζητά πλέον εργαζόμενους υψηλής εξειδίκευσης και ανώτερης εκπαίδευσης (Brown, Lauder & Ashton, 2008: 132), οι παρεμβάσεις του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση συμβαίνουν στο έδαφος απόκτησης γνώσεων για να χρησιμοποιηθούν από τη σύγχρονη μορφή βιομηχανίας και οικονομίας, που επικρατεί σε παγκόσμιο επίπεδο πλέον. Οι άξονες των ερευνών του ΟΟΣΑ λαμβάνουν υπόψη την παγκοσμιοποιημένη αγορά εργασίας και την αποδοτικότερη ενσωμάτωση στον ανταγωνισμό για την απόκτηση εργασιακών θέσεων με υψηλότερες αμοιβές. Άλλωστε, όπως επισημαίνεται στο επίσημο site του, η ενασχόλησή του ΟΟΣΑ με την εκπαίδευση αποσκοπεί να «βοηθήσει» τα άτομα και τα έθνη να εξελίξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, που οδηγούν σε «καλύτερες δουλειές» και «καλύτερες ζωές», όπως επίσης με τις γνώσεις του να συμβάλλει στην ευημερία και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης (<http://www.oecd.org>). Η συσχέτιση της ανόδου του βιοτικού επιπέδου με την εκπαίδευση είναι σαφής. Ακόμη, η αποφυγή αναφοράς στο κράτος και η βοήθεια στα έθνη υποδηλώνουν τη νεοφιλελεύθερη πολιτική στην οποία ανήκει.

Συνεπώς, το PISA στοχεύει στην ανύψωση του εκπαιδευτικού υποβάθρου και τον πολλαπλασιασμό των δεξιοτήτων των μελλοντικών εργαζομένων, διαμέσου της εκπαίδευσης και της «δια βίου μάθησης» συνολικά. Η παραπάνω εξέλιξη ευνοεί τη λειτουργία των επιχειρήσεων και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων. Ενώ όμως οι αμοιβές για τις υψηλής εκπαίδευσης και εξειδίκευσης θέσεις ήταν υψηλές, σταδιακά υπάρχει η τάση να μειωθούν (Brown, Lauder & Ashton, 2008: 134). Η πρόθεση για μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων - και συνεπώς η διατήρηση του ποσοστού κέρδους σε υψηλότερα επίπεδα- επιτυγχάνεται διαμέσου της προοπτικής για χαμηλότερες αμοιβές και των υψηλής ειδίκευσης εργαζομένων. Σε αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει η ένταση του παγκόσμιου ανταγωνισμού των εργαζομένων για την ανέλιξη σε καλύτερα αμειβόμενες εργασίες, της συνεχούς απόκτησης πρόσθετων δεξιοτήτων, αλλά και την προσαρμογή του παρεχόμενου εκπαιδευτικού συστήματος σε αυτούς τους άξονες και σκοπούς. Έτσι, «κατασκευάζονται» περισσότεροι εργαζόμενοι με υψηλή ειδίκευση και υψηλότερου επιπέδου προσόντων και εφοδίων προορισμένων για την επέκταση

της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η κριτική που μπορεί να ασκηθεί είναι ότι εκθέσεις και οι παροτρύνσεις του ΟΟΣΑ συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση. Διατυπώνουν τις τάσεις της σύγχρονης εκπαίδευσης για συνεχή απόκτηση γνώσεων - τη «δια βίου μάθηση»- για να γίνεται ανταγωνιστικός ο εργαζόμενος και κατ' επέκταση και η επιχείρηση στην οποία εργάζεται, αφού οι καινοτόμες ιδέες και οι υπάλληλοι συμβάλλουν σε αυτή τη σκοπιμότητα. Παράλληλα, αξιοποιούν τις διευρυμένες δεξιότητες και τα υψηλά προσόντα των εργαζομένων, για τη μείωση του εργατικού κόστους.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και το PISA. Ενδεικτικά, στο τεστ του 2015 δόθηκε έμφαση στις φυσικές επιστήμες, καθώς θεωρείται ότι πλέον η ενασχόληση μαζί τους είναι κρίσιμη. Οι Mostafa, Echazarra και Guillou (2018: 8) αναφέρουν ότι πλέον η επάρκεια στις φυσικές επιστήμες δεν είναι «πολυτέλεια, αλλά αναγκαιότητα». Στην παραπάνω θέση συνηγορεί το γεγονός ότι σύμφωνα με έρευνες, υπολογίζεται ότι οι εργασίες σχετικές με τις φυσικές επιστήμες αναμένεται να αυξηθούν το διάστημα 2014-2024 28,2%, όταν τα άλλα επαγγέλματα αναμένεται να παρουσιάσουν αύξηση μόλις 6,5%. Επιπλέον, θα καταλάβουν και τομείς που ως τώρα απασχολούνται εργαζόμενοι με «soft skills» και εξαιτίας της τεχνολογίας θα «ριχθούν στην ανεργία» (πχ. οδηγοί φορτηγών). Επομένως, καταλήγει σε αυτό το σημείο η παραπάνω μελέτη, οι μαθητές που έχουν καλές επιδόσεις σε αυτό τον τομέα, είναι πιθανότερα να βρουν «καλές δουλειές», καθώς και στο μακροοικονομικό επίπεδο, οι χώρες με επιστήμονες αυτού του τύπου, θα καταστούν «ανταγωνιστικές, θα έχουν ανάπτυξη και μεγαλύτερη παραγωγικότητα της εργασίας». Για τον λόγο αυτό προτρέπουν και τους εκπαιδευτικούς να εμφυσήσουν την «αξία» της επιστήμης και τη σχέση της εκπαίδευσης με την οικονομία. Οι εκπαιδευτικοί είναι από τους λίγους «ενήλικες, οι οποίοι μπορούν να μεταδώσουν στους 15χρονους τη σχέση μεταξύ γνώσης και εισοδήματος» (Mostafa, Echazarra & Guillou, 2018: 26). Επομένως, μιας και αναμένεται να ανέβει σε πρωτόγνωρο βαθμό η ζήτηση για τέτοιου τύπου επαγγέλματα, η τάση είναι να αυξηθεί η προσφορά μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος-ήδη από το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης- έτσι ώστε μακροπρόθεσμα να επέλθει ανταγωνισμός μεταξύ των εργαζομένων, να μειωθούν οι μισθοί τους και να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα το κέρδος των μεγάλων επιχειρήσεων που θα τους «αξιοποιούν». Σαφέστατα, δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη στην παραπάνω ανάλυση για τους εργαζομένους που θα απολέσουν την εργασία τους, εξαιτίας της τεχνολογίας, το οποίο θα μπορούσαν να αναρωτηθούν οι μαθητές που

προτρέπονται να καταλάβουν θέσεις στον τομέα των φυσικών επιστημών. Το PISA, λοιπόν, επιδιώκει και στοχεύει με το να καθορίζει «δεξιότητες» και «επιθυμίες», να συμβάλλει καθοριστικά στην «κατασκευή» των μελλοντικών εργαζομένων.

Από την άλλη, έχει υποστηριχτεί από επικριτές του διαγωνισμού ότι η δυνατότητα «πρόβλεψης» και αυτόματης μετάδοσης «καλών πρακτικών» χωλαίνουν. Η Straus (2016) σε άρθρο της στην ευρείας κυκλοφορίας εφημερίδα *Washington Post* προέτρεπε τους αμερικανούς να μην «πανικοβάλλονται» για την επίδοση των μαθητών στο PISA 2015, στο οποίο οι αμερικανοί μαθητές «δεν τα πήγαν καλά», αφού ήταν κάτω από τον μέσο όρο (470 πόντους αντί για 490 που ήταν ο μέσος όρος στις επιστήμες, όπως καταδεικνύει και συγκεκριμένα 24^η στην κατανόηση κειμένου και 25^η στις επιστήμες). Άλλωστε, συνεχίζει η Straus, ανέκαθεν οι αμερικάνοι μαθητές δεν είχαν καλές επιδόσεις σε διεθνείς αξιολογήσεις, όχι μόνο τώρα που το «εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκεται κάτω από επίθεση από τους μεταρρυθμιστές», οι οποίοι συμπεριέλαβαν στα επιχειρήματά τους για πολιτικές μεταβολές και τα αποτελέσματα του PISA, αναδεικνύοντας σε άλλη μια περίπτωση το κύρος που περιβάλλει το τεστ. Βασικό επιχείρημα της Straus είναι ότι οι έρευνες όπως του ΟΟΣΑ αδυνατούν «να προβλέψουν το μέλλον». Καταφεύγοντας στα παραδείγματα της αποτυχίας πρόβλεψης τόσο στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 2016, όσο και σε ότι αφορά το Brexit, επιδιώκει να απαλύνει την αναστάτωση και την κριτική στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η Straus καταλήγει υποστηρίζοντας ότι και τα πεδία που εξετάζει, τα οποία θεωρούνται «κρίσιμα στον σύγχρονο κόσμο», ίσως δεν είναι αρκετά για την αξιολόγηση και αναρωτιέται μήπως «διαφορετικά άτομα χρειάζονται διαφορετικές ομάδες δεξιοτήτων και γνώσεων;» Βρίσκοντας αναλογίες δηλαδή με τους «κρυμμένους ψηφοφόρους» εντοπίζει αν οι «κρυφές» δεξιότητες και γνώσεις, τις οποίες δεν αξιολογεί το PISA, καθώς και η μελλοντική συμπεριφορά των μαθητών, θα τους δώσει ώθηση για να πετύχουν στους μελλοντικούς τους στόχους και την επαγγελματική και κοινωνική τους ζωή.

Σε αυτό το πλαίσιο το εκπαιδευτικό σύστημα δεν πρέπει να κρίνεται μόνο από την αποτυχία στο τεστ, αλλά προκύπτει ότι η εμβάθυνση στους λόγους αυτής της αποτυχίας είναι απαραίτητη συνθήκη βελτίωσής τους. Οι έρευνες δεν γίνονται στο κενό και η εκπαιδευτική πολιτική ασκείται σε συνάφεια με την οικονομία, δίνοντας συγκεκριμένες κατευθύνσεις στην ουσία τους πολιτικής παρέμβασης. Στο ίδιο μοτίβο και πλαίσιο κινούνται και οι αναλύσεις του ΟΟΣΑ, οι οποίες εκφράζουν πολιτικές «διορθώσεις» ενταγμένες στη νεοφιλελεύθερη λογική. Στην εξέλιξη του παραπάνω

συλλογισμού, συνάγεται ότι οι έρευνες του ΟΟΣΑ είναι σύμφυτες με γενικότερες πολιτικές κατευθύνσεις και στοχεύσεις, οι οποίες εντοπίζονται σε πολλαπλά σημεία του κοινωνικού σώματος, στις κοινωνικές σχέσεις, φιλοδοξίες και αξίες, στη μετάδοση των κοινωνικών συμφραζομένων μέσω της συγκροτημένης σε αυτά τα πλαίσια εκπαίδευσης.

Οι κριτικές λοιπόν προς το PISA, επικρίνουν τον διαγωνισμό ότι απαλείφοντας κοινωνικά συμφραζόμενα, αναχαιτίζοντας την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων, καθορίζοντας το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων, διαμορφώνοντας το πλαίσιο της πολιτικής συμπεριφοράς, διαπερνώντας λίγο ως πολύ όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής, προβάλλει πορίσματα και προτρέπει σε συγκεκριμένες πολιτικές κατευθύνσεις. Η γνώση πλέον δεν απελευθερώνει, αλλά μετατρέπεται σε εργαλείο επαγγελματικής ανέλιξης ή καταξίωσης, παραμένει στο επίπεδο της «τυπικής εκπαίδευσης». «Αντικειμενικότητες» και ιεραρχήσεις που υποβαστάζουν και τη λογική του PISA, συμβάλλουν στην εμπέδωση της νεοφιλελεύθερης νοοτροπίας, της επιδίωξης του ατομικού συμφέροντος, αλλά και της ατομικής ευθύνης, καθώς παραβλέποντας κοινωνικές ανισότητες και πολιτισμικό κεφάλαιο του εκάστοτε μαθητή ή ακόμα και μεταξύ κρατών, αντικειμενικοποιεί το εκπαιδευτικό σύστημα, συστήνοντας δείκτες θεωρητικά «ουδέτερους».

2.2. Ο αντίκτυπος του PISA στην Ελλάδα

2.2.1. Οι ανησυχίες της πολιτικής ηγεσίας

Στην Ελλάδα ουσιαστικά -τουλάχιστον στο επίπεδο της «επίσημης ρητορικής»- η σύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας, άρχισε να προωθείται μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1997 (Gounias, 2007: 29). Η χώρα έλαβε τότε ευρωπαϊκά κονδύλια, έτσι ώστε να «εκσυγχρονίσει» την εκπαίδευση και να τη συνδέσει με την οικονομία. Σε σχέση με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα του δυτικού κόσμου, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρέμενε και σε μεγάλο βαθμό παραμένει συγκεντρωτικό, δυσκολεύοντας τις μεταρρυθμίσεις και καθοριζόμενο – ακόμα και στα ιδιωτικά σχολεία, τα οποία έχουν μόνο μικρά περιθώρια επιλογής προγράμματος- από την «κεντρική κυβέρνηση», σε όλα τα επίπεδα, όπως «πρόγραμμα διδασκαλίας, τους μισθούς των εκπαιδευτικών, τις διαδικασίες αξιολόγησης» (ό.π.: 30). Όμως, η παγκοσμιοποίηση επέφερε αναδιαρθρώσεις σε «οικονομικό, πολιτικό και τεχνολογικό επίπεδο», συνέπειες των οποίων αντικατοπτρίζονται και στην εκπαίδευση, αφού «οι πιέσεις για προσαρμογές και

αναδιαρθρώσεις παραμένουν έντονες» και υποχρεωτικές. Η παραπάνω διάσταση διαπιστώνεται ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία έχει ως «στρατηγική επιλογή να αποτελέσει η εκπαίδευση το βασικό όχημα για την ανάδειξη της ευρωπαϊκής οικονομίας στην κορυφή της ανταγωνιστικότητας» (Φωτόπουλος, 2010: 194). Με αυτές τις προσδοκίες, οι πολιτικές ηγεσίες επιδιώκουν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες, να «εκσυγχρονιστεί», αν και παρατηρούνται σθεναρές αντιδράσεις, ιδιαίτερα από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι βλέπουν να θίγονται τα συμφέροντά τους και να επαναπροσδιορίζεται η επαγγελματική τους ταυτότητα. Παράλληλα, η εντατικοποίηση συναντά αντιδράσεις συνολικά από την εκπαιδευτική κοινότητα, όπως παρατηρείται στις κινητοποιήσεις των μαθητών -σε αρκετές περιπτώσεις και με τη συμπαράσταση των γονιών τους- τα τελευταία χρόνια ενάντια σε κάθε απόπειρα «προσαρμογής» στις απαιτήσεις της παγκοσμιοποίησης. Ωστόσο, το PISA, όπως και οι υπόλοιπες έρευνες του ΟΟΣΑ, φαίνεται να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τους ιθύνοντες, παρά τις επιμέρους πολιτικές διαφορές τους.

Η στάση της αριστερής κυβέρνησης στο PISA 2015 ανέδειξε ότι το τεστ θεωρείται αντικειμενικό εργαλείο, χωρίς ιδεολογικές αποχρώσεις και αναφορές. Αυτό απορρέει από τις αντιδράσεις του τότε υπουργού παιδείας της κυβέρνησης κ. Γαβρόγλου, ο οποίος στις επικρίσεις αντέτεινε το μικρό χρονικό διάστημα της θητείας του και παρέπεμπε για τη χαμηλή επίδοση των μαθητών στη διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος από προηγούμενες κυβερνήσεις, οι οποίες εντάσσονταν στον αντίπαλο πόλο του πολιτικού συστήματος (Χαραλαμποπούλου, 2016). Η ανησυχία του υπουργού παιδείας αντικατοπτρίζει τη σημασία που αποδίδεται στον διαγωνισμό και στις επιδόσεις των μαθητών, συστήνοντας μάλιστα επιστημονική επιτροπή για να μελετήσει τα αποτελέσματα της έκθεσης. Ο πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, ανάμεσα στα άλλα, πρότεινε τα πορίσματα της επιτροπής να αφομοιωθούν κριτικά στο εκπαιδευτικό σύστημα και να ληφθεί μέριμνα «για τα προγράμματα σπουδών, τα βιβλία, τις διαδικασίες μάθησης και την αξιολόγησή τους» (ό.π.). Η επίδραση του διαγωνισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα των χωρών μελών του ΟΟΣΑ είναι προφανής, παρά το γεγονός ότι είναι κυβέρνηση της Αριστεράς, που θεωρητικά μάχεται τη νεοφιλελεύθερη λογική, που διαπνέει τον ΟΟΣΑ, υποδηλώνοντας τη διευρυμένη επιρροή των ερευνών του ΟΟΣΑ.

Από την άλλη, η Νέα Δημοκρατία που σχημάτισε αυτοδύναμη κυβέρνηση τον Ιούλιο του 2019, ενθαρρύνει τις αξιολογήσεις των υπερεθνικών οργανισμών γενικά

και του ΟΟΣΑ ειδικά, όπως επίσης δηλώνει ότι δίνει μεγάλη σημασία στις έρευνες του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση. Ένα βασικό σημείο αποτελεί η μεγαλύτερη αυτονομία, αφού με βάση τα αποτελέσματα του PISA, «τα σχολεία που είχαν τα μεγαλύτερα σκορ στην επιστήμη ήταν σχολεία στα οποία οι διευθυντές και οι καθηγητές είχαν μεγαλύτερη διοικητική αυτονομία» (Κάτσικας, 2019). Σε αυτό το πνεύμα η υπουργός παιδείας κ. Κεραμέως, λίγες ημέρες αφότου είχε αναλάβει τα νέα της καθήκοντα δήλωνε ότι βασικό μέλημα της κυβέρνησης αποτελεί η «προώθηση του συστήματος αξιολόγησης», αλλά και «κεντρική μας επιδίωξη είναι να απελευθερώσουμε το σχολείο από τον σφιχτό εναγκαλισμό του υπουργείου παιδείας» (<https://www.iefimerida.gr/ellada/i-yπουργος-paideias-niki-kerameos-gia-neo-lykeio>). Επίσης, από τους πρώτους στόχους της νέας κυβέρνησης, σηματοδοτείται η «αξιολόγηση των εκπαιδευτικών» (Ανδριτσάκη, 2019), σύμφωνα με τις προτροπές και τις αναλύσεις του ΟΟΣΑ. Η νέα κεντροδεξιά φιλελεύθερη κυβέρνηση αφουγκράζεται τα πορίσματα του PISA και το ανάγει σε κρίσιμο εργαλείο για τις πολιτικές παρεμβάσεις της στην εκπαιδευτική πολιτική.

2.2.2. Οι αντιδράσεις των συνδικαλιστών

Το PISA εντάσσεται στις «τεχνολογίες» οι οποίες αξιολογούν τους εκπαιδευτικούς και κρίνουν την πορεία των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες βιώνονται από τους εκπαιδευτικούς ως «επιδείνωση της ποιότητας του έργου τους και της επαγγελματικής του ζωής». Κάποιοι μάλιστα εκπαιδευτικοί έχουν προσομοιώσει τα παιδιά ως «βίδες και ρουλεμάν σε κάποια μακρινή γραμμή παραγωγής», πάνω στα οποία οι εκπαιδευτικοί επιβάλλουν τους σκοπούς των άνωθεν μεταρρυθμίσεων, αφού οι τελευταίοι μετατρέπονται σε «παραγωγούς/παρόχους» και υπόκεινται σε «συνεχείς αξιολογήσεις, επιθεωρήσεις, συγκρίσεις» (Gewirtz & Gribb, 2011: 176). Το PISA ενισχύει τη λογική των συνεχών αξιολογήσεων και οι εκπαιδευτικοί έχουν ως κύριο έργο την «προετοιμασία για τα διαγωνίσματα», καταπατώντας τα όποια περιθώρια αυτονομίας που προκύπτουν από την καθημερινή διαδραστική σχέση με τους μαθητές και τη θέληση μετάδοσης γνώσης (ό.π.: 178). Από πολλές πλευρές έχει υποστηριχθεί ότι τουλάχιστον η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη «λήψη των αποφάσεων» για το περιεχόμενο της διδασκαλίας, αποτελούν «πηγές επαγγελματικής ικανοποίησης και σωματικής και πνευματικής ευεξίας». Αντιθέτως, οι συνεχείς αξιολογήσεις, οδήγησαν σε αυξημένα επίπεδα «στρες και πτώσης του ηθικού» (ό.π.: 189). Και μάλιστα σε αξιολογήσεις που δεν κρίνουν ότι έχουν θετική ανταπόκριση στη μάθηση όλων των

παιδιών και αποκρύπτουν πολιτικές σκοπιμότητες. Αν και φαντάζει υπερβολικό, οι τυποποιημένες αξιολογήσεις - όπως το PISA- οδηγούνται τελικά στη διαιώνιση ιεραρχιών και στερεοτύπων, συμφύοντας μία επίφαση αντικειμενικότητας και αξιοκρατίας, η οποία πάντα θα ενέχει αποκλεισμούς τόσο μαθητών, όσο και σχολείων και εκπαιδευτικών.

Κύριοι επικριτές του PISA είναι οι καθηγητές, καθώς σε περίπτωση χαμηλών επιδόσεων τίθενται υπό αμφισβήτηση η επαγγελματική τους ταυτότητα. Η ΟΛΜΕ (Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης), ως συνδικαλιστική οργάνωση στοχεύει και στην άμυνα για μια επιθετική αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, αφού μέσω των χαμηλών επιδόσεων των μαθητών στο PISA ανάμεσα στα άλλα, κρίνεται και η δική τους μέθοδος διδασκαλίας. Σε άρθρο με τίτλο «τους εκπαιδευτικούς «δείχνει» το PISA για τις μέτριες επιδόσεις των σχολείων» (Λακασάς, 2017), αναγνωρίζονται ελλείψεις στις υποδομές-όπως είναι το μεγάλο μέγεθος των σχολικών τάξεων- και τα σχολικά εγχειρίδια που δεν επιτρέπουν τη σύνδεση με την καθημερινότητα, ωστόσο θεωρούν ότι οφείλει να γίνει επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τις καλύτερες επιδόσεις των μαθητών.

Βασικά επιχειρήματα που διαπνέουν τις αντιδράσεις της ΟΛΜΕ είναι ότι η σύνδεση με την οικονομία είναι εμφανέστατη και ότι ο ΟΟΣΑ δημιουργεί «ακατάπαυστα αξιολογικές ιεραρχίες των εκπαιδευτικών συστημάτων, με μια σοβαροφανή και επιστημονικοφανή μεθοδολογία που νομιμοποιεί σε τελική ανάλυση ένα ανταγωνιστικό, αγοραίο και εξετασιοκεντρικό πρότυπο εκπαίδευσης». Επιπλέον, η ΟΛΜΕ καθιστά υπεύθυνο το νεοφιλελεύθερο πνεύμα του ΟΟΣΑ, τις προτάσεις του οποίου θεωρούσε ότι «τις βίωσαν στο πετσί τους», μέσω της περιστολής των εργασιακών δικαιωμάτων και των μισθολογικών απολαβών τους (Νικολόπουλος, 2016: 931). Σαφέστατα, το PISA κρίνεται από τους συνδικαλιστές στις πολιτικές κατευθύνσεις, προτάσεις και επιλογές του ΟΟΣΑ και την εχθρική όπως διατείνονται διάθεση απέναντι στους εργαζομένους γενικά και τους εκπαιδευτικούς ειδικά. Ο Νικολόπουλος (ό.π.: 932) ως επικριτής της στάσης των συνδικαλιστών, υποστηρίζει ότι οι τελευταίοι εφορμούν από την πάγια εναντίωσή τους στην «καπιταλιστική αγορά» και απαξιώνουν το τεστ για να μη φανερωθεί «η κατάντια της παιδείας», στην οποία τους θεωρεί συμμετοχούς. Από την παραπάνω κριτική στη στάση των συνδικαλιστών εκπαιδευτικών, προκύπτει ότι δεν απασχολούνται με κανένα από τα επιχειρήματα, έτσι ώστε να γίνει σύνθεση, αλλά τους εντάσσουν σε συγκεκριμένους πολιτικούς χώρους, είτε από τη μία πλευρά είτε από την άλλη. Και όλα αυτά χωρίς

τους άμεσα συμμετέχοντες και ενδιαφερόμενους, δηλαδή τους μαθητές. Επομένως, κανένα επιχείρημα δεν μπορεί να αναλυθεί και από τις δύο πλευρές, εξαιτίας του πολωτικού πολιτικού κλίματος, στο οποίο μετέχει ενεργά –συμβολικά ή πραγματικά– και το PISA.

Ενδεικτικά, η χαμηλή βαθμολόγηση στο PISA 2015 της Ελλάδας προκάλεσε πολλαπλές αντιδράσεις με πολιτικό περιεχόμενο. Η ΟΛΜΕ προέτρεπε το υπουργείο και τους αρμόδιους φορείς να μη λάβει κανένα σχολείο μέρος στο διαγωνισμό. Σε δελτίο τύπου που εξέδωσε η ΟΛΜΕ αναφέρει ότι βασικός στόχος του διαγωνισμού είναι η περικοπή κοινωνικών αγαθών και η «η επιβολή πολιτικών άγριας λιτότητας», μιας και τα μέτρα που κρίνονται τα εκπαιδευτικά συστήματα εμπίπτουν στη νεοφιλελεύθερη λογική του ΟΟΣΑ (<https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/798315/na-stamatisei-o-diagonismos-pisa-zita-i-olme>). Στο παραπάνω δελτίο τύπου υποστηρίζεται ότι η «επιστημονικοφανής» μέτρηση προβάλλεται με αντικειμενικό τρόπο, αλλά εκφράζει τη λογική της ανταγωνιστικότητας στην οικονομία του ΟΟΣΑ, με όχημα την «αξιολόγηση» της εκπαίδευσης και των φορέων του εκπαιδευτικού συστήματος. Βασική στόχευση του διαγωνισμού- σύμφωνα με την ΟΛΜΕ- είναι η «οικονομικοποίηση» των πάντων και η απόκτηση δεξιοτήτων των αποφοίτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες της αγοράς με το μικρότερο δυνατό κόστος (<https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/798315/na-stamatisei-o-diagonismos-pisa-zita-i-olme>). Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση οι δεξιότητες που αξιολογούνται εμπίπτουν στη λογική της κατασκευής εργατικού δυναμικού με δεξιότητες προσαρμοσμένες στην αγορά και με μειωμένες απολαβές. Η ΟΛΜΕ παρακινεί τα σχολεία να μη λάβουν μέρος στον διαγωνισμό, υποστηρίζοντας οι λειτουργοί της εκπαίδευσης γνωρίζουν τοπικά τα προβλήματα που ανακύπτουν και τα οποία επιλύονται όχι με την ενσωμάτωση στη λογική της αγοράς, αλλά με την «πολιτιστική ενδυνάμωση και τη μορφωτική χειραφέτηση» των παιδιών» των λαϊκών στρωμάτων (<https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/798315/na-stamatisei-o-diagonismos-pisa-zita-i-olme>).

Στο ίδιο κλίμα και η ΕΛΜΕ Πειραιά ζητούσε να μην λάβει μέρος στο διαγωνισμό PISA 2015 κανένα σχολείο και κανένας μαθητής. Βασικό επιχείρημα ήταν ότι ο ΟΟΣΑ, ως «διεθνές στρατηγείο του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος», επεδίωκε μέσω του τεστ να «επιβάλει το νέο σχολείο της αγοράς», το οποίο στρέφεται σε «στενές, χρηστικές και επικοινωνιακές δεξιότητες για την

καθημερινή και επαγγελματική του ζωή, σε βάρος της γενικής μόρφωσης και ανάπτυξης της προσωπικότητας». Καταλήγει την αιχμηρή κριτική της υποστηρίζοντας ότι «οι εξετάσεις τύπου PISA στηρίζονται σε μια αντίληψη που ευνοεί, εξετάζει και αξιολογεί κυρίως δεξιότητες, λιγότερο ικανότητες, ελάχιστα γνώσεις» (https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/anakoinoseis/149646_elme-peiraia-ohi-sto-diagonismo-pisa-exo-o-oosa-aro-tin-ekpaideysi). Στην παραπάνω ανακοίνωση κρίνεται σαφέστατα το πολιτικό υπόβαθρο του τεστ, αλλά και τα πεδία αξιολόγησης, που έχει καταρτίσει. Μάλιστα, αντιστρέφει και τον μηχανισμό αξιολόγησης, αφού διατείνεται ότι «αυτοί που αριστεύουν σε αυτό το σύστημα προετοιμασίας και εξετάσεων θα βρίσκονταν στις τελευταίες θέσεις, αν το κριτήριο ήταν η βαθύτερη καλλιέργεια και οι γενικότερες ικανότητες του μαθητή για δημιουργική και κριτική σκέψη, για ενεργητική και κοινωνική επίλυση προβλημάτων» (https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/anakoinoseis/149646_elme-peiraia-ohi-sto-diagonismo-pisa-exo-o-oosa-aro-tin-ekpaideysi). Το τεστ έχει πολλαπλές αναγνώσεις που τίθενται ήδη από τον προβληματισμό που θέτει, τα ζητήματα που αξιολογεί, τις πολλαπλές πολιτικές αναγνώσεις που ανακύπτουν. Στην παραπάνω ανακοίνωση αναδύονται οι διαφορετικές πολιτικές για το εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και ουσιώδεις διαφοροποιήσεις για τους στόχους, τις κατευθύνσεις και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Βασική αντίθεση των συνδικαλιστών εκπαιδευτικών είναι ότι το τεστ εκπορεύεται και εμπίπτει στη λογική του ΟΟΣΑ, οργανισμός που προωθεί «πολιτικές άγριας λιτότητας και περικοπών στα κοινωνικά αγαθά».

Ωστόσο, από τα παραπάνω αναδεικνύεται μια ουσιώδης κοινή συνισταμένη των αντιθετικών αναλύσεων των συνδικαλιστών εκπαιδευτικών και του ΟΟΣΑ, η οποία εντοπίζεται στην επιδίωξη, έστω από διαφορετικές αφετηρίες, της ανάπτυξης «κριτικού πνεύματος» του μαθητή. Όμως, ο τελευταίος λογίζεται ως μέλος μιας συμπαγούς ομάδας, ομογενοποιημένης, που απλώς αφομοιώνει «διδασκόμενος» τις εξιδανικεύσεις και τα ιδεώδη από τους πολλαπλούς πολιτικούς χώρους. Επομένως, και οι δύο διαμετρικά αντίθετες αναλύσεις αναιρούν την πολλαπλότητα του μαθητή και συστήνουν ένα πεδίο εξουσίας, διατηρώντας τις δομημένες «κοινωνικές ιεραρχίες» όπως θα διατεινόταν μια αποδομιστικού τύπου ανάλυση του εκπαιδευτικού συστήματος (Gerwitz & Cribb, 2011: 108). Αν και μεταβάλλεται, λοιπόν, το μέσο και το περίβλημα, το πολιτικό πλαίσιο και ο στόχος, η παραπάνω ανάλυση συντηρεί την πεποίθηση της «εκ των άνω» μονοσήμαντης διαπαιδαγώγησης, αλλά και της «ικανότητας» ευχερούς προοπτικής διάπλασης των

παιδιών για την αναπαραγωγή των κοινωνικών αξιών, του πολιτισμικού περιβάλλοντος, των εκάστοτε πολιτικών προταγμάτων.

Εξάλλου, το επιχείρημα των μαθητών που αντιδρούσαν στην τελευταία σχεδιαζόμενη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, η οποία εκπορευόταν από το υπουργείο παιδείας, ήταν ότι κάνει το σχολείο «ακόμα πιο εξοντωτικό εξεταστικό κέντρο» και προετοιμάζει το «λύκειο ως ακόμα πιο σκληρό και ανταγωνιστικό» (https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/187570_stoys-dromoys-mathites-kai-ekpaideytikoi). Σε αυτό το πλαίσιο, επίσης, εντάσσεται και η μείωση των μισθών των γονιών, καθώς οι μαθητές θεωρούσαν ότι συνέπεια της «σκλήρυνσης» των εξετάσεων, θα επιφέρει μεγαλύτερες ανάγκες «σε φροντιστήρια» (https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/187570_stoys-dromoys-mathites-kai-ekpaideytikoi), καθιστώντας το σχολείο ακόμα πιο ταξικά διαρθρωμένο και τη μετέπειτα επαγγελματική προοπτική προνόμιο όσων οικογενειών έχουν μεγαλύτερα εισοδήματα. Προφανώς, με αυτή τη στάση απέναντι στις «εξαντλητικές εξετάσεις», οι παραπάνω διαμαρτυρόμενοι μαθητές, δεν θα έκριναν θετικά το σύστημα αξιολόγησης PISA.

Τέλος, αντιδράσεις για το σύστημα αξιολόγησης PISA έχουν εκδηλωθεί και από το διεθνές περιβάλλον. Σε μια «δραματική επιστολή» προς τον διευθυντή του PISA πριν το τεστ του 2015 «ακαδημαϊκοί, εκπαιδευτικοί και γονείς» από όλο τον κόσμο εξέφραζαν τη δυσφορία και την αγωνία τους για το τεστ και «ζητούσαν την παύση του». Μάλιστα, σύστησαν και ιστοσελίδα και κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν «2.300 υπογραφές συμπαράστασης» για την αποστολή της επιστολής. Βασικός ενδιαυσμός τους ήταν η αλλοίωση και η διαμόρφωση των εκπαιδευτικών συστημάτων με κύριο γνώμονα «να βελτιώσουν τη θέση τους στην κατάταξη», εξαιτίας των δηλώσεων «περί κρίσης και σοκ» σε περιπτώσεις χαμηλής επίδοσης (<https://tvxs.gr/news/paideia/pisa-blaptei-sobara-tin-paideia>). Πιο συγκεκριμένα, στην επιστολή τίγονται ζητήματα όπως ότι:

- Η εξιδανίκευση των μετρήσεων και ο «διαρκής κύκλος των τεστ, βλάπτει τα παιδιά και αποδυναμώνει τις σχολικές τάξεις», μιας και «συνεπάγεται όλο και περισσότερα τεστ πολλαπλής επιλογής», «προσχεδιασμένα λεπτομερώς μαθήματα» και μάλιστα από εξωσχολικούς «προμηθευτές», γεγονός που αναιρεί τα όποια περιθώρια «αυτονομίας» των εκπαιδευτικών. Συνέπεια των παραπάνω είναι η ένταση του «άγχους που προϋπήρχε στα σχολεία, θέτοντας σε κίνδυνο την ισορροπία μαθητών και εκπαιδευτικών».

- το τεστ επικεντρώνεται «σε ένα περιορισμένο εύρος μετρήσιμων τομέων της εκπαίδευσης», αποστρέφοντας την προσοχή του από άλλους τομείς και αυτό έχει ως συνέπεια «τον επικίνδυνο περιορισμό του συλλογικού φαντασιακού για το τι είναι και τι οφείλει να είναι η εκπαίδευση.
- Η μονομέρεια στα τεστ «διακινδυνεύει τη μετατροπή της μάθησης σε πληκτική εργασία και τον θάνατο της χαράς της μάθησης». Άλλωστε, οι σκοποί του τεστ δεν τίθενται σε διαβούλευση και υποβάλλουν σε ένα διαρκή ανταγωνισμό τις χώρες που συμμετέχουν για καλύτερες επιδόσεις. Όμως, «η μέτρηση μιας μεγάλης ποικιλίας εκπαιδευτικών παραδόσεων και πολιτισμών με τη χρήση ενός μοναδικού, περιορισμένου και προκατειλημμένου μέτρου σύγκρισης θα μπορούσε τελικά να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά στα σχολεία και στους μαθητές».
- Η «μέτρηση» και η αξιολόγηση είναι μονοδιάστατη, καθώς «αγνοεί τον ρόλο μη εκπαιδευτικών παραγόντων, ανάμεσα στους οποίους έχει η κοινωνική και οικονομική ανισότητα μιας χώρας» και μάλιστα τα τελευταία χρόνια διεξαγωγής του PISA «η ανισότητα έχει δραματικά αυξηθεί», με συνέπεια το «άνοιγμα της εκπαιδευτικής ψαλίδας μεταξύ πλούσιων και φτωχών και το οποίο είναι αδύνατο να κλείσουν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, όσο επεξεργασμένες κι αν είναι» (<https://tvxs.gr/news/paideia/pisa-blaptei-sobara-tin-paideia>).

Αν και οι παραπάνω κριτικές στο PISA εστιάζουν στις πολιτικές στοχοθετήσεις και συνισταμένες του ΟΟΣΑ, εντούτοις εμβαθύνουν την ανάλυσή τους σε πολλαπλές πτυχές του τεστ, στην τυποποίηση των αξιολογήσεων, στις επιδράσεις του στην εκπαιδευτική πολιτική, στην αμφισβήτηση των κανόνων κατάρτισης και την αντικειμενικότητά του. Το PISA θα ήταν χρήσιμο -αν δεν ήταν τόσο υπερτονισμένο και δεν αποτελούσε «θέσφατο», αν αφουγκραζόταν τις κριτικές φωνές και συστηνόταν διαφορετικά - για να δείχνει τάσεις και να προκαλεί προβληματισμούς σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα. Αν και το κλίμα τόσο από τον στενά πολιτικοποιημένο και υπεροπτικό στις αναλύσεις του ΟΟΣΑ, όσο και από τους επικριτές του είναι έντονα πολωτικό και δεν αφήνει περιθώρια για συνεννόηση, μία σύνθεση απόψεων πιθανό να απέβαινε επωφελής για τους μαθητές και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος.

3^ο Κεφάλαιο: Η έρευνα

3.1. Αναγκαιότητα και ερευνητικοί στόχοι

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις απόψεις εκπαιδευτικών γύρω από θέματα που αφορούν το τεστ αξιολόγησης PISA, όπως τις επιδράσεις του στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας καθώς και στο επαγγελματικό τους έργο. Ειδικότερα, τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα ακόλουθα:

- Είναι ενήμεροι οι εκπαιδευτικοί για τις κατευθύνσεις και τα πορίσματα του PISA;
- Ποια είναι η γνώμη των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τους άξονες αξιολόγησης και την αντικειμενικότητα του PISA;
- Θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι εμμέσως αξιολογούνται και οι ίδιοι;
- Διακρίνουν κάποιες μεταρρυθμίσεις στη διδασκαλία και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απορρέουν από τα πορίσματα του τεστ;
- Έχει επιδράσεις το PISA στην επαγγελματική επάρκεια και συνεπώς ταυτότητα των εκπαιδευτικών;

3.2. Μεθοδολογία

Για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα ως πιο κατάλληλη για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας. Ένα κοινό νήμα που συνδέει τις ποιοτικές μεθόδους έρευνας συνιστά η πρόθεση των ερευνητών να διερευνήσουν την «ανθρώπινη εμπειρία, τον πλούτο, την ποικιλία και την πολυπλοκότητά της» (Ισαρη & Πούρκος, 2015: 21). Ως εκ τούτου, η ποιοτική έρευνα αποκαλύπτει τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους τα ενεργά κοινωνικά υποκείμενα εσωτερικεύουν -αλλά και εξωτερικεύουν με τη συμπεριφορά τους- τα κοινωνικά ερεθίσματα. Η ποιοτική έρευνα αναδεικνύει, λοιπόν, την πολλαπλότητα των νοημάτων, των κοινωνικών δράσεων, σχέσεων και συσσωματώσεων.

Εξάλλου, μία από τις διαφορές της ποιοτικής μεθόδου σε σχέση με τις ποσοτικές, συνιστά το γεγονός ότι στην ποιοτική μέθοδο που χρησιμοποιείται από τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, ο στόχος είναι η κατανόηση του φαινομένου και όχι η εξήγηση όπως στις ποσοτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται κυρίως στις φυσικές επιστήμες (Ισαρη & Πούρκος, 2015: 28). Άλλωστε, ένα από τα κύρια σημεία που ασκούνται στις «μακρο-προσεγγίσεις», συνιστά το γεγονός ότι υποβαθμίζεται η δράση και η βούληση των ατόμων, καθώς θεωρούν τους ανθρώπους απλώς ως

«προϊόντα της κοινωνικοποίησης» (Blackledge & Hunt, 2000: 309). Συνεπώς, η ποιοτική έρευνα ανιχνεύει και προσπαθεί να ανασύρει στην επιφάνεια τις παρεμβάσεις του κοινωνικού υποκειμένου στον κοινωνικό κόσμο που τον περιβάλλει. Πράγματι, η ποιοτική έρευνα απορρέει από την ερμηνευτική παράδοση και έχει «ανασκευαστική» λειτουργία. Ένα βασικό μέλημα είναι να εισχωρήσει και να «κατανοήσει» τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα «βιώνουν την κοινωνική τους κατάσταση, νοηματοδοτούν και οργανώνουν τη δράση τους» (Τσιώλης, 2015: 3). Όπως το κωδικοποιεί ο Freebody (2003 στο Ίσαρη & Πούρκος, 2015: 61) η «ποιοτική έρευνα διακρίνεται από τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Παρέχει μια πιο ολιστική θεώρηση της πραγματικότητας σε αντιδιαστολή με την ατομιστική προσέγγιση της πραγματικότητας σε επιμέρους στοιχεία, παραμέτρους κλπ.
- Εκδηλώνει μεγάλη ευαισθησία για την επίδραση του ερευνητή στον χαρακτήρα της έρευνας.
- Εκδηλώνει την προτίμησή της στις «φυσικές» πηγές συλλογής ερευνητικών δεδομένων (σε μη εργαστηριακές συνθήκες).
- Εκδηλώνει ενδιαφέρον για την οπτική των υποκειμένων, την εσωτερική τους ζωή και όχι μόνο τις εξωτερικές εκδηλώσεις τους.
- Έχει ανθρωπιστικό προσανατολισμό».

Επομένως, η ποιοτική έρευνα ενστερνίζεται την «ολιστική προσέγγιση» των φαινομένων που διερευνά και μελετά, αποσκοπώντας στην ανάδειξη της «πολλαπλότητας», την ποικιλία των διαφορετικών συμπεριφορών και των απόψεων των κοινωνικών υποκειμένων (Τσιώλης, 2014: 10). Επιπλέον, η ποιοτική μέθοδος διερευνά τα βιώματα, τις εσωτερικεύσεις, τις στάσεις και τις συμπεριφορές σε τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας. Η ποιοτική έρευνα εστιάζει στις «κοινωνικές και πολιτισμικές πρακτικές», στον τρόπο «συγκρότησης ταυτοτήτων και κατανόησης του εαυτού» (Τσιώλης, 2014: 20). Η ποιοτική έρευνα λοιπόν, προσδοκά στη διαμόρφωση της «ολικής εικόνας για κάθε περίπτωση και την ανεύρεση των κοινών τους στοιχείων». Η παραπάνω προσέγγιση για την ποιοτική μέθοδο έρευνας αποδίδει μεγάλη σημασία στο «ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο», έτσι ώστε να διερευνήσει τα νοήματα που περιβάλλουν τη συμπεριφορά των ατόμων και των άλλων, ενώ έμφαση δίνεται στη δυναμική διαδικασία, τον μετασχηματισμό και τη μετεξέλιξη των κοινωνικών φαινομένων, σε αντίθεση με τη στατική προσέγγιση που χαρακτηρίζει την ποσοτική έρευνα (Κυριαζή, 1999: 52-53). Με την ποιοτική έρευνα επιχειρείται η

«διείσδυση» στην κοινωνική πραγματικότητα, την ανάλυση κοινωνικών φαινομένων κινούμενοι από το «ειδικό» στο «γενικό», αφού οι ποιοτικοί ερευνητές θεωρούν ότι οι εκφάνσεις, οι απόψεις, οι δράσεις, οι κρίσεις του κοινωνικού υποκειμένου, αντικατοπτρίζουν σημεία της «κοινωνικής πραγματικότητας στην οποία συμμετέχουν και την οποία παράγουν τα δρώντα υποκείμενα» (Μακράκης, 1998: 21-22).

Οι άξονες της ποιοτικής έρευνας έχουν επηρεαστεί από την ερμηνευτική προσέγγιση. Η ερμηνευτική προσέγγιση απορρίπτει τη θετικιστική μέθοδο και εξαγωγή συμπερασμάτων. Η ερμηνευτική μέθοδος εστιάζει και θεωρεί ότι η κοινωνική πραγματικότητα είναι μια «κατασκευή», η οποία συγκροτείται διαμέσου των «νοημάτων» που αποδίδουν τα κοινωνικά υποκείμενα στη συμπεριφορά τη δική τους και των άλλων. Βασικό σημείο της ερμηνευτικής μεθόδου συνιστά η αντίληψη ότι τα άτομα δεν αντιδρούν «μηχανιστικά» στις κοινωνικές συνθήκες, καταστάσεις και σχέσεις, αλλά ότι «διαθέτουν βούληση, κίνητρα και πεποιθήσεις (Κυριαζή, 1999: 30-31). Η ποιοτική έρευνα αναβαθμίζει την ατομική βούληση και δράση των ατόμων, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τους περιορισμούς που θέτει το κοινωνικό, πολιτισμικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον.

Οι μικροπροσεγγίσεις δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην καθημερινή δραστηριότητα στο εκπαιδευτικό σύστημα, στη διαντίδραση ανάμεσα σε δασκάλους, μαθητές, εκπροσώπους της διοίκησης, του υπουργείου και γενικά όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Σε αυτό το ερμηνευτικό σχήμα, ανιχνεύονται και αναλύονται τόσο τα νοήματα που δίνουν τα υποκείμενα στις δικές τους πράξεις, αλλά και στις πράξεις των άλλων, αφού η καθημερινότητα συνίσταται και στη διαντίδραση με τους άλλους (Blackledge & Hunt, 2000: 310-311). Όπως το κωδικοποίησε ο Hargreaves (1975, στο Blackledge & Hunt, 2000: 315-316) «ο εαυτός ενός ανθρώπου αναπτύσσεται σε σχέση με την αντίδραση των άλλων σε αυτόν τον άνθρωπο και ότι αυτός κατά κανόνα αντιδρά προς τον εαυτό του όπως αντιλαμβάνεται ότι αντιδρούν οι άλλοι προς αυτόν». Η επικοινωνία και κυρίως η γλώσσα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη συμβολική διαντίδραση. Συνεπώς, η ποιοτική έρευνα ανιχνεύοντας τα νοήματα που αποδίδουν τα κοινωνικά υποκείμενα στις πράξεις τις δικές τους και των άλλων, αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη γλώσσα, τα φανερά ή κρυφά νοήματα που εκφράζονται μέσω αυτής.

3.3. Το δείγμα

Το δείγμα στην ποιοτική έρευνα καταρτίζεται με γνώμονα ότι οι συμμετέχοντες που το συναπαρτίζουν να αποτελούν περιπτώσεις που «προσφέρονται για μελέτη εις βάθος» και μπορούν να πληροφορήσουν σε βάθος για τα ζητήματα που ανακινεί και διερευνά ο ερευνητής (Ισαρη & Πούρκος, 2015: 81). Το δείγμα στην παρούσα έρευνα συγκροτήθηκε με κύριο στοιχείο ότι οι συμμετέχοντες έχουν άμεση, έμμεση εμπειρία ή έστω -ελλείψει των παραπάνω- να έχουν πολύ καλή γνώση του περιεχομένου και των αξόνων αξιολόγησης του τεστ PISA, έτσι ώστε να υποσκελιστούν και τα εμπόδια κατά τη διερεύνηση του δείγματος. Η αρχική πρόθεση ήταν να βρεθούν εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο PISA, αλλά αυτό κατέστη αδύνατο στον νόμο Μαγνησίας, όπου έλαβε χώρα η έρευνα. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα σχολεία που κληρώνονται για να συμμετάσχουν στο PISA, μπορούν να εξαιρεθούν, προφασισζόμενα συνήθως την ελλιπή υλικοτεχνική υποδομή. Για να υποσκελιστούν οι όποιες δυσκολίες, η επιλογή του δείγματος βασίστηκε στη συμμετοχή ή στην βαθιά γνώση και την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων του τεστ.

Ένα άλλο κριτήριο για την επιλογή του δείγματος, ήταν η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία στις εργασιακές τους σχέσεις στο σχολείο, ώστε να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη αντιπροσώπευση με βάση κοινωνικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών που προκύπτουν από την εργασιακή τους σχέση. Παράλληλα, προωθήθηκε η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία στα χρόνια προϋπηρεσίας και στην κατοχή θέσεων ευθύνης, αν πληρούν βεβαίως το κύριο κριτήριο, δηλαδή τη νοηματική και εμπειρική σχέση τους με το PISA.

Πιο συγκεκριμένα, το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 12 καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε διάφορες θέσεις, διαφορετικό εργασιακό καθεστώς και ειδικότητες και αποτελείται από 8 άνδρες και 4 γυναίκες με την ηλικία τους να κυμαίνεται μεταξύ 37 και 60 ετών. Οι τρεις από αυτούς έχουν συμμετάσχει στο PISA, ενώ οι υπόλοιποι έχουν πολύ καλή γνώση του περιεχομένου και των αξόνων του τεστ και το παρακολουθούν από την πρώτη διεξαγωγή του το 2000. Επιπλέον, οι 9 ήταν μόνιμοι εκπαιδευτικοί λειτουργοί, ενώ οι 3 ήταν αναπληρωτές. Τα έτη προϋπηρεσίας είχαν μεγάλο άνοιγμα, αφού κυμαίνονται από 3 μέχρι και 31 έτη, με μέσο όρο τα 19,75 έτη προϋπηρεσίας. Σχετικά με την επιμόρφωση των καθηγητών μέσης εκπαίδευσης του δείγματος, ως προς το ανώτερο επίπεδο επιστημονικής συγκρότησης οι 6 ήταν κάτοχοι διδακτορικού, οι 4 μεταπτυχιακού, ενώ μόλις 2 δεν είχαν

παραπάνω εξειδίκευση πέρα από το πτυχίο τους. Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται τα στοιχεία των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα:

Πίνακας 3.1. Συμμετέχοντες

A/A	Φύλο	Ηλικία	Ειδικότητα	Τύπος Σχολικής Μονάδας	Χρόνια Υπηρεσίας	Εργασιακό Καθεστώς	Θέση Ευθύνης	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού
E1	A	42	ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ	ΓΕΛ	12	ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
E2	Γ	37	ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ	ΕΠΑΛ	10	ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
E3	A	48	ΒΙΟΛΟΓΟΣ	ΓΕΛ	3	ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ		ΝΑΙ
E4	Γ	50	ΦΥΣΙΚΟΣ	ΕΠΑΛ	16	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΝΑΙ	
E5	A	55	ΘΕΟΛΟΓΟΣ-ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	26	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
E6	Γ	56	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ-ΦΥΣΙΚΟΣ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	25	ΜΟΝΙΜΟΣ		
E7	A	56	ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	29	ΜΟΝΙΜΟΣ		ΝΑΙ
E8	A	50	ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ	ΕΠΑΛ	23	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
E9	A	59	ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	25	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
E1	A	5	ΚΟΙΝΩΝΙΟΛ	ΓΕΛ	15	ΜΟΝΙΜΟΣ		ΝΑΙ

0		6	ΟΓΟΣ					
E1 1	A	6 0	ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ- ΗΛΕΚΤΡΟΛΟ ΓΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ	ΕΠΑΛ	31	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΝΑ I	ΝΑΙ
E1 2	Γ	4 4	ΜΑΘΗΜΑΤΙ ΚΟΣ	ΕΠΑΛ	19	ΜΟΝΙΜΟΣ		

3.4. Ερευνητικά εργαλεία

Η έρευνα διεξήχθη με ημιδομημένες συνεντεύξεις. Οι ημιδομημένες συνεντεύξεις παρέχουν τη δυνατότητα επικέντρωσης μέσω ορισμένων ερωτημάτων στο θέμα που απασχολεί τον ερευνητή. Παράλληλα, διαθέτει την απαιτούμενη «ευελιξία», ώστε ο συμμετέχοντας να αναδεικνύει θέματα που αποτελούν σημαντικά στοιχεία για την έρευνα μέσα από την οπτική και εστίαση του συμμετέχοντα (Γαλάνης, 2018: 269). Οι συνεντεύξεις αποσκοπούν -σύμφωνα με τη «φαινομενολογική μεθοδολογία»- στην ανάλυση των «νοημάτων» που συνέχουν το υπό εξέταση φαινόμενο» και κατόπιν επιχειρεί να το ερμηνεύσει (ό.π.: 19). Σε όλη τη διαδικασία της ποιοτικής έρευνας, λοιπόν, ο ερευνητής εστιάζει στον προσπορισμό και την «κατανόηση των νοημάτων που τα υποκείμενα της έρευνας έχουν για το υπό διερεύνηση θέμα» (ό.π.: 43).

Όπως το κωδικοποιούν οι Ίσαρη και Πούρκος (2015: 97) «η ημιδομημένη συνέντευξη εις βάθος αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων, κατά κάποιο τρόπο, ερωτήσεων και χρησιμοποιείται συχνά από νέους ποιοτικούς μελετητές ώστε να έχουν ένα οδηγό για τα θέματα που θεωρούν ότι είναι σημαντικά να καλύψουν στο πλαίσιο της συνέντευξης. Ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης παρουσιάζει ευελιξία: α) ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο, β) ως προς την εμβάθυνση σε κάποια θέματα με συμμετέχοντες που κρίνονται κατάλληλοι, γ) ως προς τη σειρά με την οποία τίθενται οι ερωτήσεις και δ) ως προς την πρόσθεση ή αφαίρεση ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση». Επιπλέον, οι ερωτήσεις που συναπαρτίζουν τον οδηγό συνέντευξης, ορθό είναι να είναι «ανοιχτές και ημιδομημένες», δηλαδή να σχηματίζονται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να αποκομίζει ο ερευνητής τις πληροφορίες που επιδιώκει, αλλά να «αφήνουν ανοιχτό το πεδίο στον συμμετέχοντα να εκφράσει την προσωπική του τοποθέτηση

ελεύθερα». Επιπλέον, σημαντικό σημείο είναι οι ερωτήσεις να χαρακτηρίζονται από σαφήνεια και σε «γλώσσα» που δεν επιδέχεται «παρανοήσεις» από τους συμμετέχοντες (ό.π.: 130-131).

Οι συνεντεύξεις, λοιπόν, στοχεύουν -στο πλαίσιο και το ύφος της ποιοτικής έρευνας- να ανιχνεύσουν, κατανοήσουν και ερμηνεύσουν εμβριθώς τις «απόψεις, τις εμπειρίες, τα συναισθήματα, τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις και τα κίνητρα των ατόμων» όπως σχετίζονται με το θέμα της έρευνας (Γαλάνης, 2018: 268). Συνάμα, με τις ημιδομημένες συνεντεύξεις αναδεικνύεται και ανασύρεται στην επιφάνεια η διασπορά των απόψεων και αντιλήψεων τόσο για το εκπαιδευτικό σύστημα, για τις μεθόδους διδασκαλίας, για την εικόνα που έχουν για την επαγγελματική τους ταυτότητα οι εκπαιδευτικοί και ειδικά για το συγκεκριμένο ζητούμενο της έρευνας, τις στάσεις τους απέναντι στο τεστ PISA και τις επιρροές του στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Για την ανάλυση των πορισμάτων των συνεντεύξεων επιλέχθηκε η θεματική ανάλυση. Η θεματική ανάλυση επιδιώκει με «συστηματικό τρόπο» να διερευνήσει, να «οργανώσει και να κατανοήσει πρότυπα νοήματος («θέματα») εντός του συνόλου των δεδομένων και με αυτό τον τρόπο να παράσχει γνωστική πρόσβαση σε συλλογικές σημασιοδοτήσεις και εμπειρίες» (Τσιώλης, 2015: 7). Πιο συγκεκριμένα, η θεματική ανάλυση συνιστά «μέθοδο εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και «θεματοποίησης» επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων, δηλαδή «θεμάτων» τα οποία προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα», καθιστώντας τη θεματική ανάλυση «βασικό εργαλείο για όλους τους ερευνητές που ασχολούνται με την ποιοτική έρευνα» (Ισαρη & Πούρκος, 2015: 116-117).

3.5. Η διάρθρωση της συνέντευξης

Για τη διεξαγωγή των ημιδομημένων συνεντεύξεων καταρτίστηκε ένας κατάλογος ερωτήσεων που στοχεύει στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων και σκοπών. Ο εν λόγω κατάλογος αποτελείται από τρία μέρη. Πιο συγκεκριμένα:

A) Στο πρώτο μέρος ανιχνεύεται η διάχυση του PISA και των ερευνών του ΟΟΣΑ στον εκπαιδευτικό κόσμο με ιδιαίτερη μνεία στο τεστ PISA.

B) Στο δεύτερο μέρος εξετάζεται η γνώμη των συμμετεχόντων στην έρευνα για τις επιδράσεις του PISA στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου.

Γ) Στο τρίτο μέρος εξετάζονται οι επιρροές του PISA στην επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών και στην ενδεχόμενη ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους και της επιμόρφωσής τους.

4^ο Κεφάλαιο: Αποτελέσματα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα καταγράψουμε τις απόψεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την επίδραση του τεστ PISA στο επαγγελματικό τους έργο. Επιπλέον, θα αναλυθούν οι απαντήσεις τους σε σχέση με τη γνώση τους για διεθνή εκπαιδευτικά τεστ αξιολόγησης όπως το PISA και αν επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο ασκούν τη διδασκαλία.

4.1. Βαθμός ενημέρωσης

Οι εκπαιδευτικοί που μετείχαν στην έρευνα, αποτιμούν ότι το τεστ αξιολόγησης PISA και οι κατευθυντήριες γραμμές του είναι σχεδόν άγνωστα σε αυτούς, εξαιτίας της ελλιπούς ενημέρωσης από πλευράς Υπουργείου. *«Η αλήθεια είναι ότι δεν υπάρχει επίσημη ενημέρωση σχετικά με το PISA»*, ισχυρίζεται ένας από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος (E4), ενώ ένας άλλος υποστηρίζει *«ότι το τμήμα του υπουργείου παιδείας που ασχολείται με το συγκεκριμένο πρόγραμμα αξιολόγησης δεν έχει αναπτύξει αρκετά το κομμάτι της διάχυσης στον εκπαιδευτικό κόσμο. Δεν ξέρω αν είναι στους σκοπούς του, πάντως αν κάποιος δεν έχει προσωπικό ενδιαφέρον να το ψάξει για να ενημερωθεί πάνω σε αυτό πολύ δύσκολα γνωρίζει τα προγράμματα αυτά»* (E2). Επίσης, ένας άλλος εκπαιδευτικός θεωρεί *«ότι δεν έχει θεσμοθετηθεί από το υπουργείο μια αξιολόγηση που να συνδέεται άμεσα με το PISA και με την αξιολόγηση των μαθητών ως προς τις επιδόσεις τους σε αυτά τα προγράμματα. Γενικά πιστεύω πως το υπουργείο δεν έχει ενημερώσει σωστά τους εκπαιδευτικούς για τους στόχους και την χρησιμότητα αυτών των προγραμμάτων αξιολόγησης»* (E3). Η όποια ενημέρωση θεωρείται ότι γίνεται από *«προσωπική πρωτοβουλία»* (E4), από την υποκειμενική δράση και βούληση του εκπαιδευτικού.

Επομένως, για την ενημέρωση για τις πτυχές, τους σκοπούς, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα του τεστ PISA κρίσιμη θεωρείται η δράση του υπουργείου. Η γνώμη ενός εκπαιδευτικού του δείγματος είναι ότι *«παρόλο που το πρόγραμμα υλοποιείται, στην πράξη τα αποτελέσματα αυτά δεν δίνονται ποτέ στους εκπαιδευτικούς. Θα μπορούσε πιστεύω το υπουργείο με ένα email να στείλει τα αποτελέσματα των εξετάσεων καθώς και τις εκθέσεις που συντάσσει ο ΟΟΣΑ»* (E6). Επιπλέον, θεωρείται ότι αυτό έχει συνέπεια και στις επιδόσεις των μαθητών. Χαρακτηριστικά υποστηρίζει ένας εκπαιδευτικός: *«Κοιτάζτε, επειδή στην χώρα μας οι εκπαιδευτικοί είναι σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και*

μάλιστα σε δύο κλίμακες όπως γυμνάσια –λύκεια, όλοι δεν το γνωρίζουν. Αυτοί που το εφαρμόζουν, οι εκπαιδευτικοί δηλ. κυρίως του γυμνασίου είναι γνώστες και το ξέρουν. Οι υπόλοιποι δεν έχουν κάποια επίσημη ενημέρωση από το υπουργείο για να ενημερωθούν για τους στόχους του προγράμματος PISA έτσι ώστε να βοηθήσουν και οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης να επιτευχθούν οι στόχοι του PISA» (E11).

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος θεωρούν ότι είναι υπεύθυνο το υπουργείο για την ελλιπή γνώση των εκπαιδευτικών για θέματα που αφορούν το πρόγραμμα PISA. Αυτό πηγάζει από την αυστηρότητα και την ακαμψία που διακρίνει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο αφήνει, όπως φαίνεται από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, λίγα περιθώρια ευελιξίας στη διδασκαλία και την αυτενέργεια των εκπαιδευτικών. *«Όχι δεν το γνωρίζουν και σε πολύ μεγάλο ποσοστό υπάρχει και άρνηση. Δηλαδή δεν θέλουν να το γνωρίσουν. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές φορές απέναντι σε κάτι καινούργιο υπάρχει ένας φόβος των εκπαιδευτικών σε ότι μπορεί άμεσα ή έμμεσα να οδηγήσει σε αξιολόγηση της δουλειάς τους» (E7).*

4.2. Μάθηση μέσω εμπειρίας

Το PISA αποτιμά την ικανότητα των μαθητών να επιλύουν προβλήματα της καθημερινότητας, επιβραβεύει την ενίσχυση πτυχών της μάθησης βασισμένης στην εμπειρία για την καλύτερη κατανόηση των επιστημονικών θεωριών και συμβολών (Mostafa, Echazarra & Guillou, 2018: 28). Με τη μάθηση μέσω της έρευνας, προσδοκάται η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των μαθητών, η εμπάθυνση στο θέμα που μελετούν και διδάσκονται (Mostafa, Echazarra & Guillou, 2018: 14). Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές θεωρείται ότι κατανοούν τις επιστημονικές μεθόδους ενδελεχώς και τις προσαρμόζουν στις άμεσες δραστηριότητες της καθημερινότητας, επιλύοντας πρακτικά προβλήματα και εφαρμόζοντας τις επιστημονικές γνώσεις στην άμεση καθημερινή τους εμπειρία.

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν ότι ο διαγωνισμός αποκαλύπτει ότι οι εναλλακτικές μέθοδοι διδασκαλίας που προκρίνει, είναι δύσκολο να εφαρμοστούν στην ελληνική περίπτωση, διότι ο εκπαιδευτικός δεν έχει περιθώρια να «ξεφύγει» από το πρόγραμμα διδασκαλίας που έχει καθοριστεί από το υπουργείο. Όπως ισχυρίζεται ένας εκπαιδευτικός του δείγματος *«μεμονωμένα κάποιοι εκπαιδευτικοί μπορεί να μπαίνουν στην διαδικασία να τροποποιήσουν τις*

μεθόδους διδασκαλίας τους, αλλά δυστυχώς και η προσπάθεια αυτών χάνεται μέσα στο σύνολο. Θα πρέπει να υπάρχει κεντρική βούληση που θα στρέψει τους εκπαιδευτικούς στο σύνολό τους προς τη κατεύθυνση αυτή. Πολλές φορές υπάρχει μια κινητικότητα στα σχολεία λίγο καιρό πριν τη συμμετοχή τους στο διαγωνισμό. Υπάρχει η τάση από κάποιους εκπαιδευτικούς να προπονήσουν τους μαθητές προς αυτή την κατεύθυνση και παρατηρείται ότι για κάποιο διάστημα γίνεται μία προσπάθεια αλλαγής των μεθόδων διδασκαλίας, να είναι δηλαδή πιο κοντά στον τρόπο αξιολόγησης του PISA, αλλά δυστυχώς με το που τελειώνουν οι εξετάσεις επανερχόμαστε και πάλι στα γνωστά. Για αυτό και λέω ότι είναι απαραίτητη η κεντρική και οργανωμένη προσπάθεια στο σύνολο των εκπαιδευτικών σε βάθος χρόνου. Μόνο τότε μπορεί να δούμε θετικότερα αποτελέσματα και καλύτερη κατάταξη της χώρας μας σε έναν τέτοιο διαγωνισμό» (E8).

Επιπλέον, οι υποδομές του σχολείου δεν ευνοούν απαραίτητα την καλή επίδοση στο PISA, αφού «η Ελλάδα για παράδειγμα έχει μεγάλο πρόβλημα με την εμπειρική διδασκαλία της επιστήμης, δεν έχουμε για παράδειγμα κατάλληλα εργαστήρια που να χρησιμοποιούνται από τους μαθητές» (E3). Σε αυτό το πλαίσιο μπορούν να ενταχθούν και οι χαμηλές επιδόσεις των μαθητών στο PISA γενικά, αλλά και στον τομέα αξιολόγησης των γνώσεων των φυσικών επιστημών ειδικά. Όπως εύστοχα το έθετε ένας από τους συμμετέχοντες της έρευνας που το αντικείμενό του είναι οι φυσικές επιστήμες: «αν υποθέσουμε ότι έχουμε έναν μαθητή στον οποίο διδάσκεις με ακαδημαϊκό τρόπο την φυσική και επιμένεις στην θεωρία, στα φυσικά μεγέθη, στις έννοιες, στην επίλυση ασκήσεων κλπ., και ξαφνικά του κάνεις μια ερώτηση πρακτική για το πώς θα χειριστεί την πρίζα του σπιτιού του (E4), δε θα είναι σε θέση να απαντήσει, διότι σκέφτεται διαφορετικά τον τρόπο εξέτασης των γνώσεων που έχει αποκομίσει από το σχολείο. Συνεπώς, ο τρόπος διδασκαλίας όπως αυτός εκπορεύεται από το υπουργείο, επιδρά σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικούς, αρνητικά και στις επιδόσεις των μαθητών στο τεστ αξιολόγησης PISA.

4.3. Επιρροές στα αναλυτικά προγράμματα

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι μία βασική παράμετρος για τις χαμηλές επιδόσεις των ελλήνων μαθητών είναι το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου, όπως αυτό καθορίζεται από το υπουργείο. «Οι εκπαιδευτικοί κάνουν το μάθημά τους με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα που έχουν στα

χέρια τους και δυστυχώς τα αναλυτικά μας προγράμματα δεν έχουν καμιά σχέση με τους στόχους που θέτει το PISA» (E11) υποστηρίζει χαρακτηριστικά ένας εκπαιδευτικός του δείγματος. Σε αυτό το σημείο έγκειται και η αμφισβήτηση των εκπαιδευτικών για τη δυνατότητα του PISA να παρέχει αξιόπιστη αντικειμενική αξιολόγηση, αφού συγκρίνει εκπαιδευτικά συστήματα με εντελώς διαφορετικά αναλυτικά προγράμματα. «Δεν πιστεύω στην γενικευτική δύναμη που έχουν αυτού του είδους τα τεστ. Εφόσον είναι διεθνή προφανώς θα ακολουθούν κάποια σημεία των αναλυτικών προγραμμάτων και προσπαθούν να διαπιστώσουν τι θα πρέπει κάθε παιδί με βάση την ηλικία του να έχει κατακτήσει. Αλλά ότι είναι ένα ευαγγέλιο δεν το πιστεύω κανένα εργαλείο δεν είναι ευαγγέλιο» (E2), αποτιμά ένας εκπαιδευτικός του δείγματος. Η παραπάνω άποψη διαβάλλει την προβαλλόμενη αντικειμενικότητα του PISA, αφού θεωρεί ότι η ποικιλία των αναλυτικών προγραμμάτων δεν μπορεί να αποτυπωθεί στα αποτελέσματα, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των σχολικών προγραμμάτων και της διδασκαλίας. Συνεπώς, επειδή συγκρίνει εντελώς ανομοιογενή εκπαιδευτικά συστήματα «πολλές φορές προκύπτουν λανθασμένα συμπεράσματα» (E4).

Η επίδραση του PISA στο αναλυτικό πρόγραμμα αμφισβητείται από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα. Κάποιοι θεωρούν ότι κάποιες μεταβολές στα αναλυτικά προγράμματα γίνονται με αφορμή τη διεξαγωγή του PISA, παρά ότι συνιστούν μόνιμες μεταρρυθμιστικές ενέργειες. Όπως το αποτιμά ένας εκπαιδευτικός: *«Η αλήθεια είναι ότι στα μαθήματα τα οποία εξετάστηκαν οι μαθητές, δηλαδή μαθηματικά, φυσικές επιστήμες και κατανόηση κειμένου, εκεί συγκεκριμένα για το πρόγραμμα και το τονίζω αυτό, έγινε μια προσπάθεια μικροδιαφοροποίησης στις μεθόδους και μια προσπάθεια να προετοιμαστούν οι μαθητές που συμμετείχαν σε αντίστοιχα τεστ. Βέβαια όχι κάτι το μόνιμο. Ήταν μία διαδικασία που ακολουθήθηκε για τις ανάγκες του προγράμματος. Κατά την γνώμη μου είναι μια διαδικασία τυπική, που δεν έχει καμία αξία και κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα στην εκπαιδευτική διαδικασία» (E5).* Αυτό είναι εμφανές σε όλους τους τομείς εξέτασης και αξιολόγησης του PISA και των κατευθύνσεών του. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για τη διδασκαλία της επιστήμης και της δυνατότητας σύνθεσης απαντήσεων σε πιο «πρακτικά» καθημερινά προβλήματα: *«Όσον αφορά στις φυσικές επιστήμες που είναι και το αντικείμενο μου, αν υποθέσουμε ότι έχουμε έναν μαθητή στον οποίο διδάσκεις με ακαδημαϊκό τρόπο την φυσική και επιμένεις στην θεωρία, στα φυσικά μεγέθη, στις έννοιες, στην επίλυση ασκήσεων κλπ., και ξαφνικά του κάνεις μια ερώτηση πρακτική για το πώς θα χειριστεί την πρίζα του σπιτιού του, συμπεραίνουμε*

ότι δεν έχει σχέση αυτό που του έχεις διδάξει με αυτό που θέλεις να ελέγξεις. Άρα θα πρέπει να υπάρχει ένας συσχετισμός ανάμεσα σε αυτό που θέλεις να διδάξεις με αυτό που θέλεις να ελέγξεις και στον τρόπο που θέλεις να το ελέγξεις. Αυτά είναι τρία πράγματα που δεν συμφωνούν πάντα όταν γίνεται μια έρευνα» (E4).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το περιεχόμενο, οι κατευθύνσεις και οι στόχοι του αναλυτικού προγράμματος, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τις επιδόσεις των μαθητών στο τεστ. Μάλιστα, κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι οι αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα πρέπει να εκκινούν από την αρχή της μαθητικής εμπειρίας των παιδιών και να μην περιορίζεται στατικά στο τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. *«Κατά την γνώμη μου κακώς γίνεται αυτή η αξιολόγηση στους δεκαπεντάχρονους, χωρίς να έχει προηγηθεί καμιά προετοιμασία για αυτή την αξιολόγηση στην προηγούμενη βαθμίδα φοίτησης των μαθητών. Για να πετύχουμε στην πραγματικότητα κάποιους από τους στόχους του PISA θα πρέπει η προετοιμασία των μαθητών να ξεκινάει ακόμα και από το νηπιαγωγείο» (E11)*, υποστηρίζει ένας εκπαιδευτικός του δείγματος, προτείνοντας τη σύνδεση όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, το οποίο θα έχει και προβολές στο τεστ αξιολόγησης PISA, θα έχουν αφομοιώσει τους άξονες οι μαθητές από τα αρχικά στάδια της εκπαίδευσης.

Ωστόσο, ένας άλλος εκπαιδευτικός αφήνει κάποια περιθώρια ότι υπάρχουν αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα με βάση τη λογική του PISA. *«Δεν μπορώ να πω με σιγουριά αν έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης. Βέβαια αν θα δείτε και την ανακοίνωση που έχει βγάλει το ΙΕΠ λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα τα οποία δείχνουν τη θέση της Ελλάδας σε αυτή τη διεθνή κατάταξη. Θεωρώ όμως ότι στο πίσω μέρος του μυαλού, διότι η Ελλάδα έχει ένα διαφορετικό σύστημα εκπαιδευτικής πολιτικής, νομίζω ότι οι αρμόδιοι που ασχολούνται και επεξεργάζονται τα αναλυτικά προγράμματα, υπάρχει σαν εργαλείο με σκοπό αν θέλετε, να προσεγγίσουμε επιτυχημένα εκπαιδευτικά προγράμματα. Βέβαια στην πράξη δεν έχουμε δει καμία αλλαγή ειδικά στα σχολικά εγχειρίδια. Τα σχολικά εγχειρίδια έχουν να αλλαχθούν τουλάχιστον από το 2004 μπορεί και πιο πριν και από ότι ξέρω το PISA διεξάγεται από το 2000 γίνεται κάθε τρία χρόνια, θεωρώ λοιπόν ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος δεν λαμβάνονται υπόψη. Πιθανόν βέβαια να υπάρχει μια πρόθεση, είναι τελείως υποθετικό αυτό που λέω, να μούνε στην καινούργια σοδειά, εντός εισαγωγικών, σχολικών εγχειριδίων και αναλυτικών προγραμμάτων που θα χρησιμοποιηθούν την επόμενη δεκαετία» (E8).*

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος -ακόμα και οι πιο υποψιασμένοι- δεν αφουγκράζονται σημαντικές αλλαγές και παρεμβάσεις της Πολιτείας στο εκπαιδευτικό σύστημα που να αντανakλούν εμφανώς τις παραινέσεις και προτροπές του PISA. Ωστόσο, η νέα φιλελεύθερη κυβέρνηση που προέκυψε μετά τις εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2019 και η οποία δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις έρευνες του ΟΟΣΑ και η υπουργός της τρέχουσας κυβέρνησης κ. Νίκη Κεραμέως υποστήριζε ότι τα πορίσματα του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση, θα λαμβάνονται σοβαρά υπόψη για τις μεταρρυθμίσεις που επρόκειτο να πραγματοποιήσει (Μπέσκος, 2019· Ανδριτσάκη, 2019· <https://www.iefimerida.gr/ellada/i-yπουργos-paideias-niki-kerameos-gia-neo-lykeio>). Συνεπώς, οι ενδεχόμενες παρεμβάσεις στην εκπαίδευση, πιθανότατα να απορρέουν από τις κατευθύνσεις του ΟΟΣΑ γενικά και του PISA ειδικά, παρά την αντίθετη άποψη που εξέφρασαν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα.

4.4. Αξιολόγηση εκπαιδευτικών

Σε αυτό το σημείο θα ανιχνευτούν οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το αν εμπίπτουν και οι ίδιοι στην αξιολόγηση του PISA. Μειονοτική είναι η άποψη ότι δεν επιδρά στην επαγγελματική τους ταυτότητα, αφού άλλωστε το τεστ δεν έχει τέτοιο διακηρυγμένο στόχο με σαφήνεια, αλλά αφανώς μπορεί να συμβαίνει κάτι τέτοιο. *«Πιστεύω ότι δεν επηρεάζει ζητήματα επάρκειας και ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, γιατί οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τι πρέπει να κάνουν. Δεν έχουν ούτε την υποδομή που λέγαμε προηγουμένως, ούτε την εκπαίδευση αλλά κυρίως ούτε την ενημέρωση γύρω από το πρόγραμμα. Τώρα βέβαια ξέρω κάποιες χώρες έχουν αλλάξει όλο το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμά πατώντας στο PISA και στις εκθέσεις του ΟΟΣΑ. Πιστεύω όμως ότι σε αυτές τις χώρες υπάρχει και η κατάλληλη εκπαίδευση και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, οπότε με αυτή τη λογική μπορεί να υπάρχει συσχέτιση αποτελεσμάτων PISA και επάρκειας εκπαιδευτικών. Στην Ελλάδα όμως που τα πράγματα δεν λειτουργούν ακριβώς έτσι, δεν υπάρχει συσχέτιση αποτελεσμάτων και καλός κατά την γνώμη μου δεν υπάρχει γιατί θα ήταν και άδικο προς τον έλληνα εκπαιδευτικό»* υποστηρίζει ένας από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος (E6).

Ωστόσο, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αποτιμούν αλλιώς την επίδραση του PISA στην επαγγελματική τους φυσιογνωμία, αναδεικνύοντας παράλληλα την υποκειμενικότητα και την πολλαπλότητα των απόψεων -ανάλογα με το πολιτικό και κοινωνικό αισθητήριο του καθενός και σχετικά με τα διαφορετικά πολιτισμικά και

κοινωνικά χαρακτηριστικά- των εκπαιδευτικών. Μιας και η «εκπαιδευτική διαδικασία στο σύνολό της και η εκπαίδευση ως θεσμός είναι πολυπρισματικός» (E1), το τεστ αξιολογεί συνολικά το εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικά τους εκπαιδευτικούς. Πιο κάθετος και αναλυτικός ένας εκπαιδευτικός διατείνεται ότι: «Προφανώς αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί. Εδώ βέβαια είναι ένα θέμα που συνδέεται με τα αναλυτικά προγράμματα τα οποία αν δεν αναμορφωθούν οι εκπαιδευτικοί δεν θα μπορέσουμε να ανταποκριθούμε. Δηλαδή ο εκπαιδευτικός δεν έχει μεγάλη δυνατότητα να επιλέξει τι θα διδάξει. [...] Αλλά οπωσδήποτε για τα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών μας αξιολογούμαστε και εμείς οι εκπαιδευτικοί, για το έργο μας, για τον τρόπο με τον οποίο διδάσκουμε, για ποιες μεθόδους διδασκαλίας ακολουθούμε. Κάθε φορά που ο ΟΟΣΑ αναρτά τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του προγράμματος PISA, διαβάζουμε στις εφημερίδες ότι οι εκπαιδευτικοί δεν ανταποκρίνονται, δεν διδάσκουν σωστά τα παιδιά μας κλπ. Έτσι όλα τα βάρη πέφτουν στους εκπαιδευτικούς και δεν πέφτει στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής και τι γενικότερα πρέπει να αλλάξει στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Για μένα αυτή θα έπρεπε να είναι η ερμηνεία των αποτελεσμάτων της χαμηλής κατάταξης της χώρας μας στο διαγωνισμό PISA» (E9). Στο παραπάνω απόσπασμα αναδύεται η άποψη ότι οι εκπαιδευτικοί αξιολογούνται αρνητικά για να απομακρυνθεί το βλέμμα της κοινής γνώμης από τις ανεπάρκειες του εκπαιδευτικού συστήματος.

Επιπλέον, κάποιοι εκπαιδευτικοί εστιάζουν την προσοχή τους σε ζητήματα έλλειψης επαρκών πόρων για την εκπαίδευση που από τη μια επηρεάζουν τις επιδόσεις των μαθητών, από την άλλη περιορίζουν τις δυνατότητες της διδασκαλίας των εκπαιδευτικών. Όπως συμπεραίνει ένας εκπαιδευτικός του δείγματος: «Το ερώτημα λοιπόν που τίθεται είναι αν υπάρχει υλικοτεχνική υποδομή στα σχολεία. Υπάρχει εκπαίδευση εκπαιδευτικών; Εμένα επειδή είναι η φύση του μαθήματός μου τέτοια που πρέπει να ενημερώνομαι ,γιατί η πληροφορική είναι κάτι που εξελίσσεται, κάθε χρόνο παρακολουθώ διαδικτυακά μαθήματα. Είναι μια προσωπική πρωτοβουλία. Άρα θα έπρεπε να ξεκινάμε από αυτό το ερώτημα. Τι προσφέρεις στον εκπαιδευτικό σου για να τον αξιολογήσεις μετέπειτα στο έργο του κάνοντας χρήση αποτελεσμάτων διεθνών ερευνών» (E6). Συνεπώς, και σε αυτό το σημείο η κριτική ανάγεται σε πολιτικές παρεμβάσεις και κατευθύνσεις.

Τελικά, οι εκπαιδευτικοί που διακρίνουν ότι μέσω του PISA κρίνεται και η δική τους ποιότητα διδασκαλίας και η δική τους επαγγελματική επάρκεια, θεωρούν πάλι υπεύθυνο το υπουργείο, το οποίο δεν επιμορφώνει κατάλληλα τους

εκπαιδευτικούς για να τους αξιολογήσει στα πλαίσια του τεστ αξιολόγησης PISA. «*Η αλήθεια όμως είναι ότι δεν υπάρχει μια οργανωμένη διαδικασία επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με κατεύθυνση το PISA. Δηλαδή πρώτα πρέπει να επιμορφωθεί ο εκπαιδευτικός για θέματα που αφορούν το PISA, δηλ. τους στόχους του, την θεματολογία του, τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης των ερωτήσεων που θέτει και στη συνέχεια να εμπλακεί σε αυτή την διαδικασία. [...] Το να ζητάμε να γίνουν αλλαγές στο εκπαιδευτικό μας σύστημα χωρίς επιμόρφωση, οι αλλαγές αυτές δεν θα λειτουργήσουν ποτέ*» (Ε8).

Οι εκπαιδευτικοί, λοιπόν, θεωρούν στην πλειοψηφία τους ότι τα αποτελέσματα του PISA συμβάλλουν και στη δική τους αξιολόγηση, αλλά υπεραμύνονται ότι οι χαμηλές επιδόσεις των μαθητών, οφείλονται στις εκάστοτε κυβερνητικές παρεμβάσεις ή μη στην εκπαίδευση, αφού προβάλλουν ως κύρια αίτια το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, την ελλιπή γνώση που έχουν για το PISA, την απουσία επιμορφωτικών προγραμμάτων για τους εκπαιδευτικούς. Από τα παραπάνω είναι πρόδηλο, ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι κεντρικά σχεδιασμένο, άκαμπτο, δίνει μικρά περιθώρια αυτονομίας και δεν αποτελεί έναυσμα για προσωπική ανέλιξη των εκπαιδευτικών, ως κύριους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία.

5^ο Κεφάλαιο: Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με το τεστ αξιολόγησης PISA. Πιο συγκεκριμένα, ανιχνεύτηκαν απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιδράσεις του PISA στο αναλυτικό πρόγραμμα και στο επαγγελματικό έργο των εκπαιδευτικών. Ένα πρώτο στοιχείο που ερευνήθηκε ήταν ο τρόπος που αποτιμούν οι εκπαιδευτικοί του δείγματος το περιεχόμενο και τις κατευθύνσεις του PISA. Αυτό το σημείο γεννούσε αμφισβητήσεις σε ορισμένους εκπαιδευτικούς. Όπως το θέτει ένας από αυτούς: *«Και μόνο που γίνεται από έναν οργανισμό που ασχολείται με την οικονομία δημιουργεί μια στρέβλωση. Είναι ένα από τα γενικότερα συμπτώματα αφενός της νεοφιλελεύθερης κυριαρχίας και αφετέρου μια προσπάθεια στροφής σε μια γνώση όπως την αντιλαμβάνεται ο ΟΟΣΑ»* (E10). Αυτό σημαίνει ότι το PISA υπακούει σε πολιτικές λογικές για το εκπαιδευτικό σύστημα, που κατ' επέκταση έχει προβολές στην οικονομία, αφού η εκπαίδευση προετοιμάζει τους μελλοντικούς εργαζομένους. Άλλωστε, και ο ίδιος ο ΟΟΣΑ αναφέρει ότι το τεστ καταρτίστηκε με βασικό σκοπό να παρέχει πληροφορίες γύρω από ζητήματα διαμόρφωσης εκπαιδευτικών πολιτικών και ότι συγκρίνοντας εκπαιδευτικά συστήματα, το PISA μπορεί να διευκολύνει τους πολιτικούς στις παρεμβάσεις τους στην εκπαίδευση υιοθετώντας πολιτικές που θα φέρουν σε υψηλότερες θέσεις στην κατάταξη τις χώρες που υπολείπονται (OECD, 2018α· OECD, 2010).

Συνεπώς, το PISA έχει πολιτικές προεκτάσεις και συνισταμένες. Οι άξονες αξιολόγησής του και οι προτροπές του για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, αντανakλούν και αντλούν από συγκεκριμένες πολιτικές στρατηγικές και προσδοκούν παρεμβάσεις από την ηγεσία με πολιτικό πρόσημο. Έχει υποστηριχθεί ότι το PISA διαπνέεται από τη νεοφιλελεύθερη λογική, προετοιμάζει το εργατικό δυναμικό αποκλειστικά για την αγορά και την οικονομία σε συγκεκριμένες πολιτικές κατευθύνσεις στη δεδομένη ιστορική συγκυρία (Germain-Froese, 2010· Brown, Lauder & Ashton, 2008· Φωτόπουλος, 2010). Όπως μας πληροφορεί και ένας εκπαιδευτικός που συμμετείχε στην έρευνα. *«Εδώ είναι ένα μεγάλο θέμα συζήτησης. Καταρχάς θα πρέπει να πούμε ότι από πολλούς ειδικούς της εκπαίδευσης ασκείται μια κριτική στο πρόγραμμα PISA γιατί όπως αναφέρουνε δεν αξιολογούνται ακριβώς οι γνώσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα, αλλά κυρίως αξιολογούνται οι δεξιότητες σε αυτά τα αντικείμενα και αυτό είναι ένα γεγονός που δημιουργεί συζητήσεις και συγκρούσεις για το αν το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να στραφεί*

στη παραγωγή ενός μαθητικού δυναμικού το οποίο θα έχει κάποιες δεξιότητες ή θα πρέπει να στοχεύει στην εμβάθυνση των γνώσεων. Γίνεται μια κριτική δηλαδή ότι ο ΟΟΣΑ προσπαθεί με αυτό το πρόγραμμα να στρέψει την εκπαιδευτική πολιτική των χωρών στο να παράγουν ένα εργατικό δυναμικό το οποίο να έχει κάποιες δεξιότητες και όχι να στοχεύει στην κριτική σκέψη. Δηλαδή ένα εργατικό δυναμικό το οποίο να μπορεί να ανταπεξέλθει στις ανάγκες τις αγοράς» (E9).

Σε συνάφεια με τα παραπάνω, η συνδικαλιστική οργάνωση των λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης, η ΟΛΜΕ, αναφέρει ότι βασικός στόχος του διαγωνισμού PISA, μιας και οι άξονες των εκπαιδευτικών συστημάτων που κρίνονται εμπíπτουν στη νεοφιλελεύθερη λογική του ΟΟΣΑ είναι η περικοπή δαπανών για την εκπαίδευση και η μετάδοση δεξιοτήτων για τη δημιουργία ενός εργατικού δυναμικού για τις ανάγκες της αγοράς, φθηνού, εξειδικευμένου και υποτακτικού. (<https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/798315/na-stamatisei-o-diagonismos-pisa-zita-i-olme>). Συνεπώς, ο λόγος των εκπαιδευτικών και η νοηματοδότηση του τεστ αξιολόγησης PISA, προσομοιάζει με τον λόγο και τη νοηματοδότηση κάποιων εκπαιδευτικών του δείγματος. Οι πολιτικές πτυχές του PISA γίνονται αντιληπτές ως νεοφιλελεύθερης έμπνευσης λογικές που έχουν ως κύριο προσανατολισμό τη διαίωνιση των κοινωνικών ανισοτήτων της αγοράς.

Εξάλλου, ένα άλλο σημείο που διερευνά η παρούσα έρευνα έγκειται στην αντικειμενικότητα των «μετρήσεων» του PISA. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών του δείγματος θεωρεί ότι η δεδομένη ανομοιογένεια των εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών που συμμετέχουν στην έρευνα, καθώς και το περιεχόμενο και οι άξονες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, δεν μπορούν να εξάγουν ασφαλή συμπεράσματα για τα αποτελέσματα. Όπως υποστηρίζει και ένας εκπαιδευτικός που συμμετείχε στην έρευνα: «Το μεγάλο θέμα εδώ όμως είναι κατά πόσο οι στόχοι του προγράμματος PISA ταυτίζονται με τους στόχους των αναλυτικών μας προγραμμάτων, πιστεύω ότι υπάρχει τεράστια διαφορά. Οι εκπαιδευτικοί αξιολογούνται σίγουρα και μάλιστα πολλές φορές στοχοποιούνται για τις κακές επιδόσεις των μαθητών στο PISA, αλλά η αλήθεια είναι ότι οι εκπαιδευτικοί κάνουν το μάθημά τους με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα που έχουν στα χέρια τους και δυστυχώς τα αναλυτικά μας προγράμματα δεν έχουν καμιά σχέση με τους στόχους που θέτει το PISA» (E11). Στην παραπάνω αφήγηση, δίνεται και το έναυσμα για τον προβληματισμό που τίθεται για το αν είναι υπεύθυνοι και οι εκπαιδευτικοί για τις επιδόσεις των μαθητών στο PISA. Αν και η πλειονότητα των εκπαιδευτικών υποστηρίζει ότι μέσω του PISA αξιολογούνται και οι

εκπαιδευτικοί, εντούτοις οι εκπαιδευτικοί του δείγματος προβάλλουν άλλα επιχειρήματα και βασικά το αναλυτικό πρόγραμμα ως υπεύθυνα για τη χαμηλή κατάταξη της Ελλάδας στο PISA. Όπως σαφώς το κωδικοποιεί ένας εκπαιδευτικός του δείγματος: *«Θα πρέπει να δούμε ποιες είναι οι απαιτήσεις από τον έλληνα εκπαιδευτικό οι οποίες προσδιορίζονται από το αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο δεν ταυτίζεται με τις απαιτήσεις του PISA είναι και ενδεχομένως αναχρονιστικό όπως και γενικότερα το ελληνικό σχολείο δεν είναι καθόλου κοντά στις νέες απαιτήσεις. Αλλά και όσον αφορά τον έλληνα μαθηματικό που έχει πάρει το πτυχίο του μέσα από διαδικασίες αυστηρά προσκολλημένες στα στεγνά, αυστηρά μαθηματικά τα αποξενωμένα από την καθημερινή ζωή κάτι που έρχεται σε έντονη αντίθεση με τις απαιτήσεις και τους στόχους του PISA. Είναι λοιπόν πάρα πολύ δύσκολο να ζητήσουμε από έναν τέτοιο εκπαιδευτικό να διδάξει την ύλη με παραδείγματα από την καθημερινή ζωή, δεν έχει μάθει να το κάνει. Είναι άδικο δηλαδή κατά την γνώμη μου να τον κρίνουμε και να τον αξιολογήσουμε σύμφωνα με τα αποτελέσματα του PISA γιατί δεν έχει ούτε τη γνώση ούτε την κατάρτιση να το υποστηρίξει και να το μεταφέρει στους μαθητές του»* (E12).

Το PISA χρησιμοποιήθηκε σε διάφορες χώρες ως βάση για τη διαφοροποίηση του εκπαιδευτικού συστήματος, για την εισαγωγή μεταρρυθμίσεων στην εκπαίδευση. Η Γερμανία ιδιαίτερα και λιγότερο η Ελβετία, αποτελούν παραδείγματα που άντλησαν από τις χαμηλές επιδόσεις των μαθητών στο τεστ για να προβούν σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις που υπακούουν στη λογική του PISA με πρόθεση να βελτιωθούν οι επιδόσεις σε όλους τους τομείς που αξιολογεί το τεστ (Pons, 2011: 540). Επιπλέον, είναι εμφανείς οι επιρροές του στην εκπαιδευτική πολιτική των ΗΠΑ, της Γαλλίας, της Ιρλανδίας και της Αυστραλίας, αντικατοπτρίζοντας την παγκόσμια ουσιαστικά επιρροή του, σε χώρες με διαφορετικό κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό περιβάλλον (Germain-Froese, 2010). Ωστόσο, ακριβώς η μεγάλη ποικιλία στα αναλυτικά προγράμματα και το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον: *«Αρχικά έχουμε τεράστιες διαφορές τα αναλυτικά μας προγράμματα και στους στόχους που έχουμε θέσει ως εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τα αντίστοιχα προγράμματα άλλων χωρών και επίσης εγώ το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό, ότι πολλές φορές μιλάμε για μαθητές με διαφορετική αφετηρία. Μαθητές που δυστυχώς προέρχονται από δύσκολα κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα, με ότι αυτό συνεπάγεται στην μόρφωση και στην εκπαίδευσή τους»* (E9).

Συνεπώς, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί έχουν αμφιβολίες για την αντικειμενικότητα και εγκυρότητα του PISA. *«Έχω μια μικρή επιφύλαξη ότι μπορούν*

να αποτυπώσουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών. Εφόσον τα ερωτήματα που τίθενται είναι προσαρμοσμένα κυρίως στα αναλυτικά προγράμματα και γενικότερα στα εκπαιδευτικά συστήματα των βόρειων κυρίως χωρών και όχι στη δική μας διδακτέα ύλη είναι κατά κάποιον τρόπο μια άνιση διαδικασία. Ακόμα και ο τρόπος που είναι δομημένες οι ερωτήσεις είναι έξω από τη λογική του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και τα παιδιά που συμμετέχουν στο PISA πολλές φορές δεν μπορούν να διαχειριστούν και το κομμάτι αυτό. Δεν είναι δηλαδή τα παιδιά εκπαιδευμένα σε τέτοιου είδους τεστ. Το πιο χαρακτηριστικό που θα σας αναφέρω είναι ότι οι μαθητές δεν έχουν την απαραίτητη εξοικείωση με τους υπολογιστές που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την διαδικασία», εκτιμά ένας από τους συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικούς (E7).

Από την άλλη, σημαντικό στοιχείο της έρευνας, αποτελεί η γνώμη των εκπαιδευτικών για τις επιδράσεις του PISA στην επαγγελματική τους ταυτότητα και επάρκεια. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί συγκλίνουν στην άποψη ότι «μοιραία» αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί, αφού «όταν γίνεται μια αξιολόγηση γίνεται για δυο λόγους. Αφενός για να αξιολογηθεί αυτός που συμμετέχει στο τεστ στην προκειμένη περίπτωση οι μαθητές και αφετέρου αυτός που είναι υπεύθυνος για την προετοιμασία των μαθητών που είναι οι εκπαιδευτικοί» (E12). Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί διαβλέπουν σε βάθος τους άξονες αξιολόγησης του PISA και ότι εμμέσως αξιολογούνται και οι ίδιοι. «Με βάση τα αποτελέσματα των μαθητών στο PISA εννοείται ότι υπάρχει μια αποτύπωση τις δουλειάς και του έργου του εκπαιδευτικού», όπως το αποτυπώνει ένας εκπαιδευτικός του δείγματος (E11).

Ωστόσο, οι ευθύνες που επιρρίπτονται στους εκπαιδευτικούς, ουσιαστικά αποπροσανατολίζουν από τα πραγματικά αίτια, τα οποία ανάγονται στις εκάστοτε κυβερνητικές επιλογές, όπως αυτές αποτυπώνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, στις υποδομές, στις επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος «Αφού όπως είπαμε έμμεσα από το πρόγραμμα PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί για το έργο τους είναι λογικό να κρίνονται μέσα από αυτό και για την επάρκειά τους και γενικότερα την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Αν όμως δεν υπάρξει οργανωμένη δράση ώστε οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν την απαιτούμενη επάρκεια θα εξακολουθήσει να είναι προσωπικό θέμα του κάθε εκπαιδευτικού το πόσο θέλει δηλαδή να αναπτύσσεται επαγγελματικά. Η αλήθεια είναι ότι είναι δύσκολη στην Ελλάδα η συμμετοχή σε επιμορφώσεις. Βέβαια θα μπορούσε το PISA να αποτελέσει το κίνητρο στον εκπαιδευτικό για επιμόρφωση, να

έρθει σε επαφή με νέες μεθόδους διδασκαλίας, με νέα πρότυπα μάθησης, να βελτιώσει τις δεξιότητές του στις νέες τεχνολογίες αλλά όλα αυτά για να γίνουν σωστά θα πρέπει να γίνουν οργανωμένα από την κεντρική διοίκηση και όχι ο κάθε εκπαιδευτικός μόνος του να αποζητά τον τρόπο με τον οποίο θα βελτιώσει την επαγγελματική του ταυτότητα» (E12).

Συμπερασματικά, το τεστ αξιολόγησης PISA έχει πολλαπλές πτυχές, αποτιμήσεις και εκφορές. Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχείρησε να διερευνήσει το θέμα σφαιρικά και στις ποικίλες εκφάνσεις του, τις συμφωνίες και τις ασυμφωνίες ανάλογα με το ποιος εκφράζεται, τις συγκλίσεις και αποκλίσεις στους στόχους, το πολιτικό υπόβαθρο και τις προτροπές για πολιτικές παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα ως απόρροια των αποτελεσμάτων στο PISA. Το κύριο στοιχείο της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η ανίχνευση των πολλαπλών και συχνά διαφορετικών στάσεων απέναντι στο PISA των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα και η συνδιαλλαγή τους με άλλους μετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδριτσάκη, Α. (2019, 9 Ιουλίου). Πρώτος στόχος το άσυλο και η ενίσχυση της ιδιωτικής εκπαίδευσης. *Efsyn*. Ανακτήθηκε 3/10/2019 από https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/202986_protos-stohos-asylo-kai-i-enishysit-is-idiotikis-ekpaideysis
- Blackledge, D. & Hunt, B. (2000). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γαλάνης, Π. (2018). Μέθοδοι συλλογής δεμένων στην ποιοτική έρευνα. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(2), 268-277.
- «Γραπτές προαγωγικές εξετάσεις σε όλες τις τάξεις». *Iefimerida*, 23/7/2019. Ανακτήθηκε 23/9/2019 από <https://www.iefimerida.gr/ellada/i-yroyrgos-paideias-niki-kerameos-gia-neo-lykeio>
- Ζμας, Α. (2009). Επαγγελματική επάρκεια εκπαιδευτικών: ευρωπαϊκές εξελίξεις και επιταγές. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, τχ. 48, 7-24.
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. www.kallipos.gr. Ανακτήθηκε 25/2/2020 από <https://repository.kallipos.gr/>.
- Κάτσικας, Χ. (2019, 25 Ιουνίου). Αξιολόγηση μέσω παρακολούθησης σχολείων. *Efsyn*. Ανακτήθηκε 3/10/2019 από https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/201039_axiologisi-meso-parakolythisis-sholeion
- Κληρίδης, Ε. (2013). Η συγκριτική έρευνα στην εκπαίδευση την εποχή της παγκοσμιοποίησης: παραδοχές, προβλήματα, προτεραιότητες. Στο: Χ. Θεοφιλίδης & Ι. Πυργιωτάκης (Επιμ.). *Εκπαιδευτική έρευνα: Θεωρητικοί προβληματισμοί και προσανατολισμός στην ερευνητική πράξη* (σ.σ. 148-182). Λευκωσία: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Λευκωσίας.
- Λακασάς Α. (2017, 21 Σεπτεμβρίου). Τους εκπαιδευτικούς «δείχνει» το PISA για τις μέτριες επιδόσεις των σχολείων. *Καθημερινή*. Ανακτήθηκε 18/7/2018 από <http://www.kathimerini.gr/927555/article/epikairothta/Aellada/toys-ekpaideytikoys-deixnei-to-pisa-gia-tis-metries-epidoseis-twn-sxoleiwn>
- Μακράκης, Β. (1998). Απομυθοποιώντας τον μεθοδολογικό μονισμό. Στο Γ. Παπαγεωργίου (επιμ.) *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα : Τυπωθήτω.

- Μιχαλακόπουλος, Γ. (2015). *Κοινωνιολογία και Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Μπέσκος, Σ. (2019, 11 Οκτωβρίου). Βροχή από αλλαγές στην παιδεία με μίνι νομοσχέδιο. Ανακτήθηκε 12/10/2019 από <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/paideia/273210/vroxi-apo-allages-stin-paideia-me-mini-nomosxedio-anatropes-se-panellinies-metartychiaka-simaioforous-ptychia-kolegion>
- Μπουζάκης, Σ. (2005). Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση: Η υποταγή της εκπαίδευσης στην οικονομία της αγοράς. Στο: Δ. Γράβαρης & Ν. Παπαδάκης (επιμ.). *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική* (σσ. 135-149). Αθήνα: Σαββάλας.
- Νικολόπουλος, Γ. (2016). Εγγραμματισμός στις θετικές επιστήμες και στο πρόγραμμα PISA. Στο: Ι. Παπαδάτος, Σ. Πολυχρονοπούλου & Α. Μπαστέα (επιμ.). *6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής, 24-26 Ιουνίου 2016, τ. β* (σσ. 923-942). Αθήνα : ΕΚΠΑ.
- Πανούσης, Γ. (2005). Από την κοινωνία της αγοράς στην αγοραία εκπαίδευση. Στο: Δ. Γράβαρης & Ν. Παπαδάκης (επιμ.). *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική* (σσ. 162-173). Αθήνα : Σαββάλας.
- Πανταζής, Β. (2015). *Αντιρατσιστική εκπαίδευση*. Αθήνα : ΣΕΑΒ. Διαθέσιμο και στο www.kallipos.gr
- ΣΕΒ. (2017). Η έξοδος από την κρίση ξεκινάει από τα θρανία. *Οικονομία και Επιχειρήσεις*, τχ. 2, 1-23.
- Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α. & Καβασακάλης Α. (2015). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές*. Αθήνα: ΣΕΑΒ. Διαθέσιμο και στο www.kallipos.gr
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική έρευνα*. Αθήνα : Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2015). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων : Διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.) *Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη*. Αθήνα : Πεδίο.
- Φωτόπουλος, Ν. Κοινωνικές ανισότητες, εκπαίδευση και απασχόληση. Το διακύβευμα μιας ρεαλιστικής πολιτικής διασύνδεσης της εκπαίδευσης με την απασχόληση. Στο: Σ. Κονιόρδος & Ν. Φωτόπουλος (επιμ.). *Φτώχεια, ανισότητες και εκπαίδευση στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης* (σσ. 193- 207). Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Χαραλαμποπούλου, Ι. (2016, 8 Δεκεμβρίου). Υπ. Παιδείας: Για τις χαμηλές επιδόσεις των μαθητών στο τεστ PISA φταίνει... οι προηγούμενοι. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε 18/4/2018 από <https://www.protothema.gr/greece/article/635314/up-paideias-gia-tis-hamiles-epidoseis-ton-mathiton-sto-test-pisa-ftaine-oi-proigoumenoi/>

Ξενόγλωσση

Bieber, T. & Martens, K. (2011). The OECD PISA Study as a Soft Power in education. Lessons from Switzerland and the U.S. *European Journal of Education*, 46(1), 101-116.

Brown, P., Lauder, H. & Ashton, D. (2008). Education, Globalization and the Future of the Knowledge Economy. *European Educational Research Journal*, 7(2), 131-147.

Germain-Froese, B. (2010). *The OECD, PISA and the impacts in education policy*. Canadian Teachers' Federation. Available (15/3/2019) from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED532562.pdf>

Grek, S. (2009). Governing by numbers: The PISA 'effect' in Europe. *Journal of Education Policy*, 24(1), 23-37.

Harber, C. & Trafford, B. (1999). Democratic management and school effectiveness in two countries. A case of pupil participation. *Educational Management Administration and Leadership*, 27(1), 45-54.

Markou, G. (2004). The present state of intercultural education in Greece. In: N. Terzis (Ed.). *Intercultural Education in the Balkan Countries* (pp. 41-50). Thessaloniki: Kyriakidis Brothers s.a.

Mostafa, T., Echazarra, A. & Guillou, H. (2018). The science of teaching science. *OECD Education Working Papers, No 188*. Available (15/9/2019) from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f5bd9e57-en.pdf?expires=1550610432&id=id&accname=guest&checksum=0BDA31782A09B3300C488402D3AC1DF7>

OECD (2010). *Making reform happen*. Εκδόσεις OECD.

OECD (2016). *Pisa 2015 results. Vol. 1*. Available (25/7/2019) from http://iaqse.caib.es/documentos/avaluacions/pisa/pisa_2015/pisa_2015_results_eng_voll.pdf

OECD (2018α). *PISA 2015. Results in focus*. Available (25/7/2019) from <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf>

- OECD (2018β) *Equity in education. Breaking down barriers in social mobility*. Available (15/8/2019) from https://read.oecd-ilibrary.org/education/equity-in-education_9789264073234-en#page1
- OECD (2019). *How is students' motivation related to their performance and anxiety?* Available (15/8/2019) from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/d7c28431-en.pdf?expires=1550682079&id=id&accname=guest&checksum=D868617A2140BF8520DCD04DAF7D70FF>
- Strauss, V. (2016, December 6). Why Americans should not panic about international test results. *The Washington Post*. Available (25/7/2019) from https://www.washingtonpost.com/news/answer-sheet/wp/2016/12/06/why-americans-should-not-panic-about-international-test-results/?noredirect=on&utm_term=.607b685a1026
- Veikou, C. (2004). Cultural differences in Greek education: A negotiation of identities. n: N. Terzis (Ed.). *Intercultural Education in the Balkan Countries* (pp. 107-114). Thessaloniki: Kyriakidis Brothers s.a.
- Youdell, D. (2006). *Impossible bodies, impossible selves: Exclusions and student subjectivities*. Dordrecht: Springer.

Ιστοσελίδες

<http://www.oecd.org/>

<https://www.iefimerida.gr/ellada/i-y-poyrgos-paideias-niki-kerameos-gia-neo-lykeio>

[https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/798315/na-stamatisei-o-diagonismos-pisa-zita-i-olme](https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideysi/arthro/798315/na-stamatisei-o-diagonismos-pisa-zita-i-olme)

https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/187570_stoys-dromoys-mathites-kai-ekpaideytikoi

https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/anakoinoseis/149646_elme-peiraia-ohi-sto-diagonismo-pisa-exo-o-oosa-apo-tin-ekpaideysi

<https://tvxs.gr/news/paideia/pisa-blaptei-sobara-tin-paideia>

Παράρτημα I

Οδηγός Συνέντευξης

Προκαταρκτικές ερωτήσεις

1. Τι σπουδές έχετε πραγματοποιήσει;
2. Ποια είναι η διδακτική σας εμπειρία;
3. Ποιο είναι το εργασιακό σας καθεστώς (μόνιμος, αναπληρωτής, ωρομίσθιος);

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

4. Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;
5. Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;
6. Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

7. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;
8. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

9. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;
10. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;
11. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

Παράρτημα II

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 1

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“Σε ένα μικρό βαθμό έχω μια σχετική ενημέρωση χωρίς βέβαια να μπορώ να τα κατονομάσω, γνωρίζω όμως ότι πέρα από το πρόγραμμα της αξιολόγησης PISA εμπλέκονται και άλλοι φορείς που δεν μπορώ όμως να τους κατονομάσω”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Ναι στο μέτρο του δυνατού γνωρίζω ότι ο ΟΟΣΑ πέρα από τις άλλες δραστηριότητές του έχει εμπλακεί και σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής. Η χώρα μας παίρνει μέρος στο πρόγραμμα PISA από το 2000 και σε γενικές γραμμές έχω παρακολουθήσει κατά καιρούς τα αποτελέσματα των ερευνών”.

Γνωρίζετε δηλαδή για τους στόχους και τους σκοπούς του προγράμματος PISA;

“Ναι, αφορά μια αξιολόγηση μαθητών που έχουν ολοκλήρωση το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους, παίρνουν μέρος χώρες που εμπλέκονται με τον ΟΟΣΑ και ο στόχος του PISA είναι να αξιολογήσει τις εκπαιδευτικές δεξιότητες και ικανότητες ενός συγκεκριμένου δείγματος από χώρες εμπλεκόμενες και στο τέλος να αναδειχθούν οι δυνατότητες και οι αδυναμίες των εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών που συμμετέχουν. Τα μαθήματα στα οποία οι μαθητές αξιολογούνται, αν θυμάμαι καλά είναι τα μαθηματικά η φυσική και η κατανόηση κειμένου”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Ξέρω ότι υπάρχουν και άλλα προγράμματα αξιολόγησης αλλά δεν τα θυμάμαι ονομαστικά”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. **Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;**

“Νομίζω πως από την εκάστοτε ηγεσία του υπουργείου παιδείας από το 2000 και μετά υπήρξε μια απόπειρα ή προσπάθεια να συμπεριλάβει στην κατάρτιση και στον σχεδιασμό των σχολικών εγχειριδίων και με αυτή την παράμετρο αλλά αυτό νομίζω δεν έχει υλοποιηθεί στην πράξη γιατί δεν έχουμε δει αλλαγές στα σχολικά εγχειρίδια ούτε στην διδακτέα ύλη, αλλαγές που θα ήταν ικανές να μας πείσουν ότι αυτός ο σχεδιασμός ήταν απόρροια αυτού του προγράμματος”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Κανένα απολύτως πρόγραμμα συμπεριλαμβανομένου και του PISA όσο αξιόπιστο και αν είναι δεν μπορεί να αποδώσει επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών. Γενικότερα η αξιολόγηση με μεθόδους τεστ έχουν πολλές φορές αντισυμβατικό και αντιπαιδαγωγικό χαρακτήρα και απλά λειτουργεί ως εργαλείο για να αναδείξει κάποιες τάσεις και ενδείξεις για να προβληματιστούμε. Από εκεί και πέρα αν με ρωτάτε κατά πόσο μπορούμε να συσχετίσουμε το εκπαιδευτικό επίπεδο κάθε χώρας προσεγγίζοντας δεκαπεντάχροτους χωρίς να λάβουμε υπόψη κάθε φορά και άλλες παραμέτρους που διαμορφώνουν τις επιδόσεις τους, όπως είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του δείγματος, όπως για παράδειγμα από ποια σχολεία, ποιοι μαθητές και από ποιά κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα φοιτούν αντίστοιχα, ποια είναι η υλικοτεχνική υποδομή στις συγκεκριμένες συνθήκες, κατά πόσο αυτοί οι μαθητές στηρίζονται στην δημόσια εκπαίδευση ή αν εμπλέκεται και η ιδιωτική εκπαίδευση με φροντιστηριακού τύπου μαθήματα κ.λ.π. Όλο λοιπόν αυτό το ζήτημα της επίδοσης των μαθητών είναι μια ολόκληρη απαιτητική διαδικασία που για να αποτυπωθεί σε έρευνα απαιτείται μια συνδυαστική χρήση ερωτημάτων, εργαλείων κ.λ.π. Το πρόγραμμα PISA για να ανακεφαλαιώσω μπορεί απλά να αποτελέσει έναν οδηγό από τον οποίο να πάρουμε κάποιες ενδείξεις για τις επιδόσεις των μαθητών, σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί ένα ασφαλές αποτόπωμα του επιπέδου και των γνώσεων της δουλείας της εκπαιδευτικής κοινότητας που γίνεται σε κάθε χώρα”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Η εκπαιδευτική διαδικασία στο σύνολο της και η εκπαίδευση ως θεσμός είναι πολυπρισματικός. Δεν μπορούμε να την διαιρούμε σε κομμάτια και να λέμε ότι άλλο πράγμα είναι οι εκπαιδευτικοί άλλο είναι οι μαθητές άλλο είναι η ηγεσία το υπουργείου

παιδείας, ένα εργαλείο γιατί το PISA είναι ένα εργαλείο που έχει ως στόχο να αξιολογήσει, δεν στοχεύει στην αξιολόγηση κάτι μεμονωμένου άρα αξιολογεί τους πάντες ,όλους τους εμπλεκόμενους δηλ. μαθητές, καθηγητές και ασκούμενες πολιτικές. Άρα το πρόγραμμα PISA έχει ως στόχο την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού παραγόμενου έργου, από την προσπάθεια σύλληψης αυτού του έργου πως δηλ. θα μπορούσε να χαραχθούν συγκεκριμένες πολιτικές μέσα σε ένα συγκεκριμένο πάντοτε πλαίσιο, σε μια συγκεκριμένη οικονομία που είναι μια οικονομία ελεύθερης αγοράς αλλά με ένα δημόσιο σχολείο. Το θέμα είναι να ορίσουμε με σαφήνεια τη σημαίνει αξιολόγηση δηλ. τι σημαίνει αξιολόγηση αν είμαι ικανός να λύσω ένα πρόβλημα στα μαθηματικά γρήγορα και με πολλές μεθόδους, αν μπορώ να συνεργαστώ με έναν συμμαθητή μου για να φτάσω σε μία απάντηση, αν μπορώ με ευκολία να κατανοήσω ένα κείμενο; Δηλαδή τελικά ποιον ορίζουμε ως καλό μαθητή, αυτός που είναι ικανός να απαντά μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια ή αυτός που έχει την ικανότητα να συνυπάρχει μέσα σε ένα περιβάλλον, να αναζητά ο ίδιος την γνώση και διαρκώς να ανακινεί τις ικανότητές του ή για τον εκπαιδευτικό ποιος θεωρείται κατάλληλος εκπαιδευτικός αυτός που μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο να φέρει εις πέρας μια συγκεκριμένη ύλη ώστε ο μαθητής να μπορέσει να απαντήσει σε δομημένες ερωτήσεις ή αυτός ο οποίος έχει μια διαφορετική αντίληψη για την εκπαίδευση ότι είναι δηλαδή ένα όλο, ένα σύνολο που εμπλέκονται πάρα πολλοί παράγοντες. Άρα το θέμα είναι να ρωτήσουμε τι θέλουμε να πετύχουμε με αυτά τα αποτελέσματα, θέλουμε δηλ. να κάνουμε σχολεία ανταγωνιστικά στο θέμα της επιχειρηματικότητας που να συνδέονται άμεσα με την αγορά εργασίας, θέλουμε να βγάλουμε παιδιά ευαίσθητα με έντονες κοινωνικές ανησυχίες , με οικολογικές και περιβαλλοντικές ευαισθησίες, με έντονο το στοιχείο του ανθρωπισμού, άρα δεν πάω σε μία διαδικασία συνεχούς εξέτασης. Το πρόγραμμα PISA και μόνο που αξιολογεί μέσα σε ένα πλαίσιο εξέτασης προάγει απευθείας αυτή την συλλογιστική. Δηλαδή πάμε να δούμε πως μπορούμε να ετοιμάσουμε ανθρώπους οι οποίοι είναι έτοιμοι και ικανοί να απαντάνε σε συγκεκριμένα πλαίσια”.

Αυτό που λέτε τώρα πως μεταφράζεται για τον εκπαιδευτικό πως δηλ. αξιολογείται ο εκπαιδευτικός μέσα από το PISA;

“Στον εκπαιδευτικό μεταφράζεται πως αν πάει καλά ο μαθητής του στο τεστ έχει και ο εκπαιδευτικός θετική αξιολόγηση. Έχουμε δηλ. και πάλι ένα εξετασιοκεντρικό πνεύμα που αναπαράγει μια μηχανιστική θεωρεία στην εκπαίδευση”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Σε καμιά περίπτωση δεν αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους στο ελληνικό σχολείο και αν αυτό έχει συμβεί σε ένα μικρό βαθμό κατά την γνώμη μου είναι η εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα”.

Άρα εσείς συνεχίζετε και κάνετε τα μαθήματά σας με τον τρόπο που πάντα δουλεύατε , δεν έχετε επηρεαστεί καθόλου από το πρόγραμμα PISA, συνεχίζετε και δουλεύετε με τους μαθητές σας με την ίδια λογική ανεξαρτήτως την εμπλοκή του προγράμματος PISA;

“Δεν θα μπορούσε να γίνει και διαφορετικά, γιατί ακριβώς υπάρχει ένα πρόγραμμα και μία συγκεκριμένη διδακτέα ύλη, επομένως αν εξετάσουμε τα ερωτήματα που μπαίνουν στα τρία εξεταζόμενα μαθήματα στο PISA, ας πάρουμε για παράδειγμα την γλώσσα και δούμε τις ερωτήσεις που απευθύνονται στους μαθητές, αν υπήρχαν κοινά θέματα θα μπαίναμε σε μία διαδικασία προσδιορισμού των διδακτικών μεθόδων. Στην πραγματικότητα αυτή η διαδικασία γίνεται τελείως μηχανιστικά, γιατί δεν υπάρχει ενημέρωση από το υπουργείο παιδείας προς τους εκπαιδευτικούς. Αν ξέρει ο εκπαιδευτικός έγκαιρα ότι θα συμμετάσχει το σχολείο του στο PISA προφανώς θα γίνει μια προσπάθεια προσαρμογής, αλλιώς θα γίνει τελείως κονσερβοποιημένο μόνο και μόνο για να λάβει μέρος. Το ερώτημα δηλαδή είναι αν το PISA επηρεάζει τη δομή της εκπαίδευσης και το μάθημα που γίνεται. Κατά την γνώμη μου δεν την επηρεάζει καθόλου, δεν έχει αλλάξει τίποτα παρά μόνο σχολεία και εκπαιδευτικοί που ξέρουν ότι θα πάρουν μέρος θα προσπαθήσουν οι ίδιοι να ενημερωθούνε ποια είναι τα ερωτήματα που τίθενται και θα προσπαθήσουν όσο μπορούν να προετοιμάσουν τους μαθητές. Αυτό όμως αρχίζει και σταματά όσον αφορά την εμπλοκή του σχολείου στο πρόγραμμα”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Θα ήταν πολύν αφελές και παιδαριώδες να πιστέψει κανείς ότι η εν δυνάμει συμμετοχή ενός εκπαιδευτικού σε μια τέτοια διαδικασία αρκεί από μόνη της να τον ωθήσει ώστε να ανακινήσει τα εργαλεία του τα εκπαιδευτικά, τις παιδαγωγικές του μεθόδους και επομένως να φτάσει σε μια επιθυμητή επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη. Πιστεύω ότι είναι η τελευταία παράμετρος, η συμμετοχή σε ένα διεθνές σύστημα αξιολόγησης μαθητών που θα τους ωθήσει ή θα τους αγχώσει σχετικά με την

επάρκειά τους. Περισσότερο θα τους θα τους αγχώσει και πιθανόν θα τους ενεργοποιήσει αν επηρεάζεται η μονιμότητά τους ως καθηγητές στην δημόσια εκπαίδευση από την επαγγελματική τους κατάρτιση και από τα προσόντα τα οποία διαθέτουν, η ανέλιξη η επαγγελματική μέσα στο χώρο εργασίας, για παράδειγμα αν με ένα μεταπτυχιακό μπορούν να αναλάβουν θέσεις ευθύνης ή οτιδήποτε που σχετίζεται και με τις προσωπικές τους φιλοδοξίες και με τις ευαισθησίες τους να εκπαιδευτούν περαιτέρω”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 2

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“Δεν είμαι ιδιαίτερα ενήμερη πάνω στα προγράμματα, ξέρω δηλ. εξ ακοής ή από το διαδίκτυο για τον ΟΟΣΑ, κυρίως για τα συμπεράσματά του ΟΟΣΑ σε σχέση με τα εργασιακά των εκπαιδευτικών και τις έρευνες που ακολουθεί για τα εκπαιδευτικά συστήματα”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Δεν έχω ιδιαίτερη ενημέρωση, έχω την στοιχειώδη ενημέρωση. Γνωρίζω ότι το πρόγραμμα PISA είναι ένα πρόγραμμα αξιολόγησης των ικανοτήτων των μαθητών και βγαίνουν κάποια συμπεράσματα με την συμμετοχή πολλών χωρών εμπλεκόμενων στον ΟΟΣΑ, για την κατάταξη των μαθησιακών επιδόσεων”.

Πιστεύετε ότι οι συνάδελφοι σας είναι ενημερωμένοι για το πρόγραμμα PISA;

“Όχι καθόλου. Πιστεύω ότι δεν υπάρχει διάχυση αυτών των δράσεων στον μέσο εκπαιδευτικό”.

Που πιστεύετε ότι οφείλεται αυτό;

“Πιστεύω ότι το τμήμα του υπουργείου παιδείας που ασχολείται με το συγκεκριμένο πρόγραμμα αξιολόγησης δεν έχει αναπτύξει αρκετά το κομμάτι της διάχυσης στον εκπαιδευτικό κόσμο. Δεν ξέρω αν είναι στους σκοπούς του, πάντως αν κάποιος δεν έχει προσωπικό ενδιαφέρον να το ψάξει για να ενημερωθεί πάνω σε αυτό πολύ δύσκολα γνωρίζει τα προγράμματα αυτά”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Δεν γνωρίζω άλλα προγράμματα αξιολόγησης που αφορούν την εκπαίδευση, μόνο για το πρόγραμμα PISA του ΟΟΣΑ έχω ακούσει”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. **Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;**

“Δεν ξέρω αν στην πράξη τα αποτελέσματά του επηρεάζουν την εκπαιδευτική πολιτική όπως αυτή εφαρμόζεται από τον ΙΕΠ και αν τροφοδοτούν τις συγγραφικές ομάδες των

σχολικών εγχειριδίων. Η αλήθεια είναι ότι ο εκπαιδευτικός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν έχει ενημέρωση και πρόσβαση σε τέτοιου είδους πληροφορίες”.

Εσείς από την εμπειρία σας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχετε εντοπίσει αλλαγές στην διδακτέα ύλη;

“Αλλαγές έχω δει στην διδακτέα ύλη όπως μείωση της ύλης ή αλλαγές στον τρόπο εξέτασης ειδικά στο γυμνάσιο, αλλά δεν γνωρίζω κατά πόσο αυτές οι αλλαγές είναι προϊόν των αποτελεσμάτων του προγράμματος PISA ή δεν είναι μία ανεξάρτητη εκπαιδευτική πολιτική”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Όπως γνωρίζω τα γνωστικά αντικείμενα είναι τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η κατανόηση κειμένου. Η αλήθεια είναι ότι πέρα από κάποια στατιστικά και κατάταξη χωρών δεν έχω δει την φόρμα της αξιολόγησης για να πω αν αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών, σίγουρα όμως οποιαδήποτε μέτρηση είναι απλά μια μέτρηση. Δεν πιστεύω στην γενικευτική δύναμη που έχουν αυτού του είδους τα τεστ. Εφόσον είναι διεθνή προφανώς θα ακολουθούν κάποια σημεία των αναλυτικών προγραμμάτων και προσπαθούν να διαπιστώσουν τι θα πρέπει κάθε παιδί με βάση την ηλικία του να έχει κατακτήσει. Αλλά ότι είναι ένα ευαγγέλιο δεν το πιστεύω κανένα εργαλείο δεν είναι ευαγγέλιο”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Εφόσον μιλάνε για μαθησιακή επίδοση σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα αντανακλάται σίγουρα και το έργο του εκπαιδευτικού σαν μια έμμεση αξιολόγησή του. Βεβαία αυτή είναι μια απάντηση που γεννά πολλά ερωτήματα. Δηλ. ποια μέσα έχει ο εκπαιδευτικός στη διάθεσή του για να διδάξει, κατά πόσο ο εκπαιδευτικός είναι ενημερωμένος σε νέες μεθόδους διδασκαλίας κ.λ.π. Βέβαια είναι ένας δείκτης σίγουρα και της δουλείας του εκπαιδευτικού”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Φαντάζομαι στα σχολεία στα οποία έτρεξε η αξιολόγηση θα έγινε ένα training μια εκπαίδευση και εκπαιδευτικών και μαθητών προκειμένου να ανταποκριθούν στις

απαιτήσεις του τεστ. Εγώ προσωπικά στα σχολεία που έχω πάει στην Ελλάδα και είναι πολλά και σε νησιωτικές και σε ορεινές και σε αστικές περιοχές δεν έχω έρθει ποτέ σε επαφή με αυτή την διαδικασία. Πιστεύω όμως σίγουρα ότι τα σχολεία που παίρνουν μέρος θα έπρεπε να κάνουν μια στοιχειώδη εκπαίδευση”.

Πιστεύετε όμως ότι αυτό ξεκινάει και σταματάει αποκλειστικά την χρονική διάρκεια διεξαγωγής των εξετάσεων του τεστ ή είναι μια συνεχής διαδικασία;

“Ανάλογα το σχολείο και φυσικά τον εκπαιδευτικό. Αυτός που έχει ένα ενδιαφέρον παραπάνω πέρα από τον διεκπεραιωτικό και θα δει κάτι που του αρέσει ή που του ταιριάζει σαν διδακτική μεθοδολογία πιστεύω ότι θα το υιοθετήσει. Ειδικά η γενιά των νεότερων εκπαιδευτικών έχουν μεγαλύτερη πλαστικότητα και διάθεση να μάθουν πράγματα. Ανάλογα δηλ. το κίνητρο κάθε εκπαιδευτικού”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Ναι πιστεύω ότι επηρεάζει. Εκτός από τους εκπαιδευτικούς που μπαίνουν σε άμυνα όταν βλέπουν μια χαμηλή κατάταξη υπάρχει και μια μερίδα εκπαιδευτικών που βλέπει με καχυποψία αυτά τα προγράμματα θεωρώντας τα δούρειο ίππο για ελαστικότερες σχέσεις εργασίας, για άρση της μονιμότητας των εκπαιδευτικών όπως επίσης και την μισθολογική κατάταξη των εκπαιδευτικών ανάλογα με την παραγωγικότητά τους. Οπότε οι εκπαιδευτικοί που βλέπουν με καχυποψία, που πιθανώς να υπάρχει ένα ποσοστό αλήθειας σε αυτή την καχυποψία είναι αρνητικοί στο να μπουν σε τέτοιου είδους διαδικασίες. Τώρα κάποια άλλη μερίδα εκπαιδευτικών που θα προβληματιστεί με το ότι τα ελληνόπουλα δεν μπορούν να κατακτήσουν μαθησιακά και γιατί, μπορεί να το δουν σαν μια αφορμή να βελτιωθούν και σαν επαγγελματίες και σαν παιδαγωγοί με σκοπό να παρέχουν ένα καλύτερο προϊόν. Δηλαδή αυτή η χαμηλή ή η μεσαία κατάταξη της χώρας μας στον διαγωνισμό PISA μπορεί να αποτελέσει ένα σκαλοπάτι αυτοβελτίωσης του εκπαιδευτικού είτε εσωτερικά μέσα από το ίδιο το σχολείο είτε από εξωτερικούς φορείς σεμινάρια, μεταπτυχιακά με στόχο την βελτίωση του κάθε εκπαιδευτικού. Γενικότερα πάντως η γνώμη μου είναι ότι τα αποτελέσματα σε τέτοιου είδους προγράμματα έχουν αντίκτυπο στο κατά πόσο οι έλληνες εκπαιδευτικοί έχουν κατάλληλη επαγγελματική επάρκεια και είναι άρτια εκπαιδευμένοι για το έργο τους”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 3

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“Έχω μάθει αρκετά για αυτά τα προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών κατά τη διάρκεια της διδακτικής μου εμπειρίας αλλά και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Για παράδειγμα το πρόγραμμα PISA του ΟΟΣΑ γνωρίζω μάλιστα ότι τα νέα ήταν άσχημα, ότι η Ελλάδα σκόραρε χαμηλά και στις επιστήμες και στα μαθηματικά αλλά ακόμα και στη γλώσσα”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Γνωρίζω ότι οι στόχοι που αναφέρονται στο πρόγραμμα PISA είναι να έχουμε μια εξομοίωση στην εκπαίδευση ανά τον κόσμο στον αναπτυσσόμενο κόσμο και στον αναπτυγμένο και να ξέρουμε για το κάθε εκπαιδευτικό σύστημα που βρίσκεται και που χρειάζεται βελτίωση. Επίσης γνωρίζω ότι οι μαθητές εξετάζονται σε τρεις θεματικές ενότητες, μαθηματικά, φυσικές επιστήμες και κατανόηση κειμένου και με βάση τα αποτελέσματα των επιδόσεων των μαθητών κατατάσσονται οι εμπλεκόμενες χώρες”.

Πιστεύετε ότι οι συνάδελφοι σας είναι ενημερωμένοι για το πρόγραμμα PISA;

“Πιστεύω ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δεν είναι ενημερωμένη για τέτοιου είδους προγράμματα ούτε για το PISA συγκεκριμένα”.

Που πιστεύετε ότι οφείλεται αυτό;

“Πιστεύω ότι δεν έχει θεσμοθετηθεί από το υπουργείο μια αξιολόγηση που να συνδέεται άμεσα με το PISA και με την αξιολόγηση των μαθητών ως προς τις επιδόσεις τους σε αυτά τα προγράμματα. Γενικά πιστεύω πως το υπουργείο δεν έχει ενημερώσει σωστά τους εκπαιδευτικούς για τους στόχους και την χρησιμότητα αυτών των προγραμμάτων αξιολόγησης”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Ξέρω ότι υπάρχουν και άλλα προγράμματα αξιολόγησης εκπαιδευτικών συστημάτων δεν γνωρίζω όμως τα ονόματά τους”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Πιστεύω όχι. Δεν το έχουν λάβει υπόψη. Τα αποτελέσματα συνήθως συμπίπτουν με αλλαγές στα πρόσωπα του υπουργείου άρα και αλλαγές στη λήψη αποφάσεων και δεν νομίζω ότι είναι στις προτεραιότητες του κάθε υπουργού να προσαρμόσει την εκπαιδευτική πολιτική που θα ακολουθήσει με βάση τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA. Θα έπρεπε ίσως να γίνεται, ιδιαίτερα σε αυτά που υστερούμε σαν χώρα αλλά δυστυχώς όχι δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Πιστεύω ότι τα αποτελέσματα απλά αγνοούνται”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Πιστεύω πως όχι. Όταν κάτι είναι διεθνές υποφέρει πάντα από το γεγονός ότι δεν συμβαδίζουν όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα των χωρών που συμμετέχουν. Άλλες χώρες είναι πιο προηγμένες στα μαθηματικά άλλες στις φυσικές επιστήμες, η Ελλάδα για παράδειγμα έχει μεγάλο πρόβλημα με την εμπειρική διδασκαλία της επιστήμης, δεν έχουμε για παράδειγμα κατάλληλα εργαστήρια που να χρησιμοποιούνται από τους μαθητές και γενικώς δεν μπορεί κάποιος να ισχυρισθεί ότι μια μέθοδος αξιολόγησης είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις χώρες ή σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα που προέρχονται από διαφορετικές αφετηρίες. Άρα κατά τη γνώμη μου είναι πολύ δύσκολο με τη χρήση τέτοιων τεστ να διεξάγουμε συγκριτικά συμπεράσματα”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Θα μπορούσαν να αξιολογούνται αν τα προγράμματα της διδακτέας ύλης από τα υπουργεία ήταν σύμφωνα με τις απαιτήσεις ώστε να εξασφαλισθεί η επίδοση των μαθητών στο σύστημα αξιολόγησης του PISA. Από τη στιγμή που τα προγράμματα δεν είναι έτσι δομημένα δεν μπορείς να αξιολογείς το τυχαίο αποτέλεσμα ως επιτυχία ή όχι της προσπάθειας του εκπαιδευτικού και της καθημερινής του προσπάθειας. Δηλ. αν τα προγράμματα σπουδών ήταν προσαρμοσμένα ώστε να εξασφαλίσουμε μεγαλύτερες επιδόσεις και δεν το επιτυγχάναμε, εκεί ναι θα έφταιγε εν μέρη και ο εκπαιδευτικός αλλά από τη στιγμή που δεν είναι έτσι και μιλάω πάντα για το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορούμε να διεξάγουμε εύκολα συμπεράσματα για την δουλειά και το

έργο του εκπαιδευτικού. Πόσο μάλλον όπως ανέφερα και προηγούμενος ότι οι έλληνες εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν καλά καλά τους σκοπούς, τους στόχους και τις απαιτήσεις ενός τέτοιου προγράμματος. Εδώ που τα λέμε η εστίαση που κάνει το PISA μόνο στα μαθηματικά, στις φυσικές επιστήμες και στη γλώσσα αφήνει μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής πράξης εκτός”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Όχι. Ούτε και μου ζητήθηκε, ούτε και θα μπορούσα να το κάνω. Εμείς ακολουθούμε το αναλυτικό πρόγραμμα του υπουργείου, δεν μπορούμε να προσθαφαιρέσουμε ύλη ή κείμενα ή πειράματα οπότε δεν μπορώ να πω ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει. Τώρα αν κάποιο σχολείο γνωρίζει ότι θα λάβει μέρος σε αυτή την αξιολόγηση πιθανός σχολείο και εκπαιδευτικοί να προσπαθήσουν να προσαρμοστούν. Βεβαία κατά τη γνώμη μου κάτι τέτοιο δεν θα επηρέαζε ιδιαίτερα τα αποτελέσματα και την κατάταξη της Ελλάδας, γιατί θα είναι μια διαδικασία εφήμερη, με χρονικά όρια και όχι μία δομημένη διαδικασία που θα έχει σκοπό να καινοτομήσει”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Εξαρτάται. Αν υπάρχει θέληση και απόφαση από το υπουργείο να προσαρμοσθούν τα προγράμματα στις απαιτήσεις του PISA, για παράδειγμα η διδακτέα ύλη αν έρθει και εστιάσει πάνω σε αυτόν τον στόχο θα μπορούσαν τότε οι καλοί εκπαιδευτικοί να ξεχωρίσουν και να έχουν την ανάλογη εξέλιξη ή όχι. Από τη στιγμή που τα αποτελέσματα στον PISA είναι τυχαία δηλ. αν έχει τύχη ο μαθητής να ασχοληθεί με αυτά τα αντικείμενα τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για επάρκεια των εκπαιδευτικών. Δεν μπορεί η εκπαιδευτική επάρκεια των εκπαιδευτικών να αποτυπωθεί μέσα από τέτοιου είδους τεστ. Τα κίνητρα του εκπαιδευτικού για επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη θεωρώ ότι είναι πολύ διαφορετικά στις μέρες μας ώστε να τον επηρεάζουν τέτοιου είδους αποτελέσματα που ουσιαστικά δεν εφαρμόζονται σχεδόν ποτέ στην πράξη”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 4

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“ Όχι πολύ αναλυτικά, θα έλεγα ότι για το μοναδικό πρόγραμμα που έχω μια σχετική ενημέρωση είναι το PISA του ΟΟΣΑ. Γνωρίζω βέβαια ότι υπάρχουν και άλλοι υπερεθνικοί οργανισμοί χωρίς όμως να γνωρίζω τους τρόπους με τους οποίους εμπλέκονται με την εκπαίδευση”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Αυτό που γνωρίζω είναι ότι θέλει να αξιολογήσει την εκπαίδευση κυρίως σε σχέση με τις πρακτικές ικανότητες που αποκτούν οι μαθητές, δηλαδή και τα πόσο η εκπαίδευση αυτή θα τους βοηθήσει περαιτέρω να εργαστούν και να ζήσουν μέσα στην κοινωνία εκτός των περαιτέρω ακαδημαϊκών γνώσεων που μπορεί να παρέχει”.

Πιστεύετε ότι οι συνάδελφοι σας είναι ενημερωμένοι για το πρόγραμμα PISA;

“Η αλήθεια είναι ότι δεν υπάρχει επίσημη ενημέρωση σχετικά με το PISA. Εγώ που είμαι 16 χρόνια στην εκπαίδευση δεν είχα ποτέ επίσημη ενημέρωση για το τι κάνει ακριβώς, ποια είναι τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης ανά μάθημα, και πως σχολιάζονται τα αποτελέσματα. Άρα η ενημέρωση που έχουνε είναι κυρίως αυτή που παίρνεις όπως και για την υπόλοιπη επικαιρότητα”.

Από προσωπική πρωτοβουλία γίνεται αυτό;

“Ναι, από προσωπική πρωτοβουλία”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Συγκεκριμένα ονόματα όχι. Ξέρω γενικά ότι υπάρχουν φορείς οι οποίοι κάνουν αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με σκοπό την αναμόρφωση και αναπροσαρμογή, αλλά δεν γνωρίζω τις ονομασίες”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. **Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;**

“ Όχι, γιατί όπως είπα προηγουμένως έχω αίσθηση του τι συμβαίνει σε επίπεδο σχολικών εγχειριδίων και αναλυτικών προγραμμάτων τα τελευταία 25 χρόνια, και δεν

έχω δει κάποια ριζική αλλαγή εκτός από μια μικρή περίοδο του 1998 που είχε γίνει μια προσπάθεια να μπει το πολλαπλό εγχειρίδιο και είχαν γραφτεί τότε κάποια νέα αναλυτικά προγράμματα . Βέβαια από ότι γνωρίζω το Pisa ξεκίνησε το 2000 οπότε και κάποια αλλαγή να έχει γίνει, ο εκπαιδευτικός δεν γνωρίζει αν αυτό συνδέεται με τα αποτελέσματα επίδοσης των μαθητών. Μετά το 1998-1999 δεν υπήρξε καμιά αλλαγή στα εγχειρίδια”.

- 5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;**
- “Εκείνο που γνωρίζω από αποσπασματικές πληροφορίες είναι ότι περισσότερο στοχεύει να δει κατά πόσο η γνώση που παίρνουν οι μαθητές είναι χρηστικές για την ζωή τους. Έχω όμως μια επιφύλαξη. Αφού τα αντικείμενα αξιολόγησης είναι τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η κατανόηση κειμένου και η διάρκεια εξέτασης είναι περίπου δύο ώρες, τα αποτελέσματα όχι μόνο δεν αποτελούν κριτήριο αξιολόγησης των επιδόσεων των μαθητών ή γενικότερα ενός εκπαιδευτικού συστήματος αλλά πολλές φορές προκύπτουν λανθασμένα συμπεράσματα. Για παράδειγμα, όσον αφορά στις φυσικές επιστήμες που είναι και το αντικείμενο μου, αν υποθέσουμε ότι έχουμε έναν μαθητή στον οποίο διδάσκεις με ακαδημαϊκό τρόπο την φυσική και επιμένεις στην θεωρία, στα φυσικά μεγέθη, στις έννοιες, στην επίλυση ασκήσεων κλπ., και ξαφνικά του κάνεις μια ερώτηση πρακτική για το πώς θα χειριστεί την πρίζα του σπιτιού του, συμπεραίνουμε ότι δεν έχει σχέση αυτό που του έχεις διδάξει με αυτό που θέλεις να ελέγξεις. Άρα θα πρέπει να υπάρχει ένας συσχετισμός ανάμεσα σε αυτό που θέλεις να διδάξεις με αυτό που θέλεις να ελέγξεις και στον τρόπο που θέλεις να το ελέγξεις. Αυτά είναι τρία πράγματα που δεν συμφωνούν πάντα όταν γίνεται μια έρευνα”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

- 6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;**

“Μέσα από την αξιολόγηση των μαθητών πάντα αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί. Πάντα. Ξαναλέω όμως για να υπάρχει μια ερμηνεία των αποτελεσμάτων θα πρέπει να υπάρχει μια συνέχεια και μια σύνδεση ανάμεσα σε αυτό που έχεις διδάξει και σε αυτό που ελέγχεις. Πολλές φορές όμως η αξιολόγηση τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών μέσα από τέτοιου είδους τεστ δεν μπορεί να είναι πάντα αντικειμενική γιατί υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τα αποτελέσματα και

δεν αναφέρομαι τώρα στο γνωστικό μέρος, αλλά π.χ. στην πρόσβαση που μπορεί να έχει ένας μαθητής στην τεχνολογία, στην πληροφορία. Άλλο υπόβαθρο έχει ένα παιδί το οποίο κινείται μέσα σε ένα περιβάλλον προηγμένο τεχνολογικά και άλλο ένα παιδί το οποίο ζει σε μια απομακρυσμένη αγροτική περιοχή. Άρα η έμμεση αξιολόγηση που γίνεται στον εκπαιδευτικό κατά τη γνώμη μου δεν μπορεί να είναι αντικειμενική”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Θεωρώ πως το πρόγραμμα PISA όπως και κανένα άλλο πρόγραμμα αξιολόγησης δεν έχει επηρεάσει τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθεί ένας εκπαιδευτικός και αυτό γιατί όπως προανέφερα ο έλληνας εκπαιδευτικός δεν έχει καμία επίσημη ενημέρωση για τέτοιου είδους προγράμματα. Πιστεύω πως οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στη διαδικασία της αξιολόγησης κάνουν μια προσπάθεια να προσαρμόσουν τις μεθόδους τους δηλ. να εκπαιδεύσουν τους μαθητές που θα συμμετάσχουν πάνω σε αντίστοιχα τεστ, αλλά αυτό κατά τη γνώμη μου δεν έχει καμία αξία. Δηλαδή τι νόημα έχει να προσαρμοστώ; Για να βγάλω ένα καλό πρόσωπο ως σχολείο ή ως κράτος ως προς τις επιδόσεις των μαθητών μου; Θεωρώ ότι είναι μια σπασμωδική διαδικασία που της λείπει η οργάνωση σε βάθος. Πιστεύω ότι δεν υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, το δικό μας τουλάχιστον, δεν έχω γνώση τι γίνεται στις άλλες χώρες με αυτές τις αξιολογήσεις που προέρχονται από τέτοιους υπερεθνικούς οργανισμούς. Νομίζω δεν υπάρχει συνέπεια στους στόχους και στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Εδώ θα μπορούσε να πει κανένας ότι ίσως κάποιοι εκπαιδευτικοί με την αίσθηση ότι θα συμμετέχουν σε μία διαδικασία αξιολόγησης των μαθητών τους, άρα έμμεσα και των ίδιων, το βλέπουν ως μία ευκαιρία να ενημερωθούν ή και να καταρτιστούν ακόμα. Πιστεύω όμως ότι είναι μια πρωτοβουλία καθαρά προσωπική. Θεωρώ ότι στο σύνολό τους οι έλληνες εκπαιδευτικοί δεν επηρεάζονται ούτε κινητοποιούνται από τέτοιου είδους αξιολογήσεις με σκοπό να βελτιωθούν. Το γεγονός ότι η Ελλάδα καταλαμβάνει τις χαμηλότερες θέσεις στην κατάταξη είναι ένα γεγονός που και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός κόσμος το ξεχνάει αμέσως και απλώς περιμένουμε την επόμενη αξιολόγηση, χωρίς ουσιαστικά να υπάρχει ανατροφοδότηση αλλά ούτε και επίσημη

δομημένη προσπάθεια από το υπουργείο για την βελτίωση, την επάρκεια και την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 5

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;

“Είμαι ενήμερος, όπως για παράδειγμα για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα αξιολόγησης το οποίο έχει το PISA για το οποίο κάνουμε λόγο. Γνωρίζω ότι ο ΟΟΣΑ ασχολείται και με άλλα αντικείμενα, ξέρω βέβαια και την παράμετρο αυτή της εκπαίδευσης. Έχω ακουστά βέβαια και άλλους υπερεθνικούς οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση που δίνει κάποιες φορές κατευθυντήριες οδηγίες, η Ουνέσκο που εκτός από τον πολιτισμό αναφέρεται και στην εκπαίδευση και άλλοι οργανισμοί όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης. Τα έχω ακουστά χωρίς όμως να γνωρίζω τις διαφορετικές πτυχές του κάθε οργανισμού. Λεπτομέρειες για το καθένα όπως σας είπα δεν γνωρίζω, γνωρίζω μόνο καλά το πρόγραμμα PISA με το οποίο έχω ασχοληθεί δύο φορές, καθώς επίσης και τις εκθέσεις του ΟΟΣΑ πάνω στα αποτελέσματα του προγράμματος PISA”.

2. Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;

“Ναι είμαι ενήμερος για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και για το πρόγραμμα PISA. Μπορώ να πω ότι γνωρίζω τους σκοπούς και τους στόχους του προγράμματος όπως τους έχει θέσει ο ίδιος ο ΟΟΣΑ. Να μετρήσει δηλαδή σε συγκεκριμένες ηλικίες μαθητών τις επιδόσεις τους, σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα, όπως τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η κατανόηση κειμένου και με βάση τα αποτελέσματα να συνταχθούν κάποιες εκθέσεις. Βεβαία έχω τις ενστάσεις μου πάνω σε αυτό και να είναι στην συνέχεια να το εξηγήσουμε.”

3. Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;

“Σε εθνικό επίπεδο γνωρίζω ότι υπήρχε η πρόθεση τα προηγούμενα χρόνια πριν από δέκα περίπου χρόνια η αξιολόγηση, η αυτοαξιολόγηση πρώτα πρώτα των σχολείων πιλοτικά στην συνέχεια των εκπαιδευτικών. Το πρώτο το πιλοτικό ξέρω ότι ολοκληρώθηκε, το άλλο δυστυχώς προχώρησε αλλά δεν ολοκληρώθηκε για πολλούς και διάφορους λόγους που δεν είναι του παρόντος. Σε διεθνές επίπεδο έχω ακουστά εκτός από το PISA το πρόγραμμα TIMSS αν το λέω σωστά, δυστυχώς όμως δεν μπορώ να σας πω λεπτομέρειες για το πρόγραμμα αυτό.”

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Επειδή γνωρίζω τουλάχιστον σε ότι αφορά σε ένα μέρος των σχολικών εγχειριδίων, ξέρω ότι σε γενικές γραμμές έχουν ληφθεί υπόψη κάποιες υποδείξεις τόσο στο περιεχόμενο όσο και στον τρόπο διδασκαλίας. Έχω την εντύπωση όμως ότι δεν έχουν γίνει μεγάλα βήματα τουλάχιστον όπως θα πρότεινε το πρόγραμμα PISA. Η γνώμη μου είναι ότι δεν υπάρχει ένας μακροχρόνιος σχεδιασμός για την αντιμετώπιση θεμάτων της εκπαίδευσης και δεν μιλάω αυτή τη στιγμή ούτε πολιτικά ούτε κομματικά, αλλά κάθε υπουργός, εγώ τουλάχιστον από τότε που διορίστηκα, κάθε υπουργός φέρνει τα δικά του προγράμματα καταργώντας ή αλλάζοντας κάποια πράγματα, ενώ σε άλλες χώρες από ότι γνωρίζω, υπάρχει τουλάχιστον ορίζοντας δεκαετίας”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Των συγκεκριμένων μαθητών, ναι. Διότι γνωρίζω ότι και τις δύο φορές που έτυχε να είμαι ο υπεύθυνος αυτών των προγραμμάτων, έγινε επιλογή των μαθητών με ηλικιακά και μόνο κριτήρια, ζητήθηκαν μαθητές ηλικίας δέκα έξι ετών, που ήταν μαθητές οι οποίοι ήταν είτε αλλοδαποί είτε μαθητές με μαθησιακές ανάγκες. Ηλικιακά αυτά τα παιδιά θα έπρεπε να είναι πρώτη ή Δευτέρα λυκείου φαίνονταν όμως μέσα στο σύστημα του υπουργείου πιθανώς μέσα από το my school ότι είναι μαθητές της τρίτης γυμνασίου. Θα σας πω το εξής. Για τους συγκεκριμένους μαθητές ναι. Οι επιδόσεις ήταν αυτές που αποτυπώθηκαν στο τεστ. Δηλαδή κακές επιδόσεις. Όμως στην ίδια τάξη ήταν εβδομήντα μαθητές αυτοί που έλαβαν μέρος ήταν επτά μαθητές (τόσοι ζητήθηκαν από το υπουργείο να συμμετέχουν στο τεστ), όλοι οι υπόλοιποι τουλάχιστον το πενήντα τις εκατό ήταν αριστούχοι μαθητές και αυτή είναι η απορία μου. Να πω τώρα και κάτι άλλο. Σε ένα άλλο σχολείο που ήμουνα, ένα νυχτερινό γυμνάσιο και λάβαμε μέρος στον διαγωνισμό PISA, εκεί οι μαθητές που ήταν δέκα έξι ετών και έλαβαν μέρος στο PISA ήταν ελάχιστοι. Στα νυχτερινά σχολεία οι μαθητές είναι σε μεγαλύτερη ηλικία και συνήθως παρουσιάζουν έντονες μαθησιακές δυσκολίες, οπότε καταλαβαίνεται ότι ούτε το δείγμα αυτό ήταν αντιπροσωπευτικό. Πιστεύω λοιπόν ότι θα έπρεπε ηλικιακά να είναι δεκατεσσάρων ή δέκα πέντε χρονών οι μαθητές οι οποίοι αξιολογούνται και εκεί θα λάμβαναν μέρος οι περισσότεροι και έτσι θα ήταν πολύ πιο αντιπροσωπευτικό. Άρα κατά την γνώμη μου, γιατί επικοινωνήσα και με άλλα σχολεία που συμμετείχαν στο PISA και συνάδελφοί μου είχαν την ίδια άποψη για το δείγμα το οποίο συμμετείχε, δεν

αποτυπώνει τις πραγματικές επιδόσεις των μαθητών. Ίσως και αυτός να είναι ο σκοπός, θα τολμήσω να πω. Ίσως για να προτείνουν κάποια νέα πράγματα, τι να πω, είναι ένα τεράστιο ερώτημα”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Πιστεύω ότι αξιολογούνται, γιατί αυτός είναι ο στόχος από όσα έχω διαβάσει. Όπως και οι λύσεις και οι παρεμβάσεις που προτείνονται έχουν ως στόχο τον εκπαιδευτικό. Γιατί ο μαθητής σήμερα είναι μαθητής αύριο θα είναι κάτι άλλο. Πιστεύω πραγματικά ότι οι εκπαιδευτικοί έμμεσα αξιολογούνται μέσω του προγράμματος. Μπορεί να μην αποτυπώνεται άμεσα η δουλειά και το έργο του εκπαιδευτικού αλλά μέσω των αποτελεσμάτων των μαθητών, είναι ένας από τους κύριους άξονες στοχοποίησης”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Η αλήθεια είναι ότι στα μαθήματα τα οποία εξετάστηκαν οι μαθητές, δηλαδή μαθηματικά, φυσικές επιστήμες και κατανόηση κειμένου, εκεί συγκεκριμένα για το πρόγραμμα και το τονίζω αυτό, έγινε μια προσπάθεια μικροδιαφοροποίησης στις μεθόδους και μια προσπάθεια να προετοιμαστούν οι μαθητές που συμμετείχαν σε αντίστοιχα τεστ. Βέβαια όχι κάτι το μόνιμο. Ήταν μία διαδικασία που ακολουθήθηκε για τις ανάγκες του προγράμματος. Κατά την γνώμη μου είναι μια διαδικασία τυπική, που δεν έχει καμία αξία και κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα στην εκπαιδευτική διαδικασία”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Ατομικά τον κάθε εκπαιδευτικό δεν πιστεύω ότι τον επηρεάζει. Να το πω έτσι απλά ήταν κάτι που έγινε και πέρασε. Έχουμε ένα φάκελο με όλα τα στοιχεία κ.λ.π. που αφορούν τη συμμετοχή του σχολείου μας στο αρχείο του σχολείου. Από εκεί και πέρα αυτό θα επηρεάζε την εκπαιδευτική κοινότητα αν κάτι αποφασιζότανε με βάση αυτό το πρόγραμμα. Αν δηλαδή τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA με κάποιον τρόπο επιστρέφονταν στα σχολεία. Δηλαδή αν εφαρμόζονταν κάποιες αλλαγές οι οποίες ήταν απόρροια του προγράμματος. Τότε θα μπορούσε να υπάρχει και μια συσχέτιση των

αποτελεσμάτων με την επάρκεια των εκπαιδευτικών και αν αυτή κρίνονταν ελλιπής να υπήρχε μια διαδικασία βελτίωσης της επάρκειας των εκπαιδευτικών. Τώρα που το PISA γίνεται απλά για να γίνει και μετά το ξεχνάμε όλοι, κανένας κατά την γνώμη μου δεν επηρεάζεται από τα αποτελέσματα αυτά, ώστε να τον κινητοποιήσουν για την προσωπική του εκπαιδευτική ανάπτυξη. Τώρα κάποιοι συνάδελφοι κυρίως με δική τους πρωτοβουλία μπαίνουν σε επιμορφωτικά προγράμματα, αλλά η αφετηρία των κινήτρων τους είναι διαφορετική. Μπορεί να είναι το άγχος μιας πιθανής αξιολόγησης που έρχεται, μπορεί να είναι μια προσωπική φιλοδοξία, πάντως πιστεύω πως η συμμετοχή της χώρας μας στο PISA προς το παρόν τουλάχιστον, δεν θέτει ζητήματα επαγγελματικής επάρκειας των εκπαιδευτικών. Σε κανένα εκπαιδευτικό εμπλεκόμενο ή μη στο πρόγραμμα PISA δεν πιστεύω ότι του δημιουργούνται αισθήματα ανασφάλειας και άγχους για τα αποτελέσματα του PISA και τη συσχέτιση αυτών των αποτελεσμάτων με τις ικανότητες του και την επαγγελματική του επάρκεια”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 6

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;

“Εκτός από τον ΟΟΣΑ που γνωρίζω ότι ασχολείται με θέματα εκπαίδευσης και χρησιμοποιεί το πρόγραμμα PISA το οποίο γνωρίζω, γιατί το σχολείο μου και εγώ προσωπικά έχω λάβει μέρος στο τεστ αυτό, άλλους υπερεθνικούς οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα εκπαίδευσης, νομίζω ότι είναι η Ουνέσκο που ασχολείται με θέματα εκπαίδευσης που αφορούν φτωχές χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση που δυστυχώς δεν μπορώ να απαντήσω με ακρίβεια ποιους τομείς της εκπαίδευσης αφορά ο οργανισμός αυτός”.

2. Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;

“Ναι, γνωρίζω τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA ειδικά, όπως ήδη ανέφερα έχω συμμετάσχει στο πρόγραμμα PISA το 2015 με το σχολείο στο οποίο βρίσκομαι και τώρα. Είναι ένα πρόγραμμα το οποίο εξετάζει την αποτελεσματικότητα της επίδοσης των μαθητών σε σχέση με ορισμένους δείκτες. Εξετάζονται οι μαθητές στα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και στην ανάλυση κειμένου. Είναι ένα πρόγραμμα που διεξάγεται με την συμμετοχή πολλών χωρών και έχει ως σκοπό να βγάλει κάποια στατιστικά, συγκριτικά αποτελέσματα μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν, σχετικά με τις επιδόσεις των μαθητών στα παραπάνω γνωστικά αντικείμενα”.

Πιστεύετε ότι οι συνάδελφοί σας είναι ενημερωμένοι για το πρόγραμμα PISA;

“Η αλήθεια είναι ότι δεν είναι ενημερωμένοι. Δηλαδή αν δεν τύχει να διεξαχθεί το τεστ αυτό στο σχολείο τους και να ενημερωθούν αναγκαστικά, ειδικά κάποιοι που άμεσα εμπλέκονται με την όλη διαδικασία, διαφορετικά δεν νομίζω ότι είναι ενημερωμένοι”.

Που πιστεύετε ότι οφείλεται αυτό;

“Πιστεύω ότι παρόλο που το πρόγραμμα υλοποιείται στην πράξη τα αποτελέσματα αυτά δεν δίνονται ποτέ στους εκπαιδευτικούς. Θα μπορούσε πιστεύω το υπουργείο με ένα email να στείλει τα αποτελέσματα των εξετάσεων καθώς και τις εκθέσεις που συντάσσει ο ΟΟΣΑ. Τώρα βέβαια αυτό που ξέρω είναι ότι μετά από κάποιον τέτοιο διαγωνισμό οι υπουργοί κινητοποιούνται και λένε ότι πρέπει να αλλάξουμε κάποια πράγματα στην εκπαίδευση, να εφαρμόσουμε κάποιες νέες τεχνικές και μεθόδους οι οποίες λογικά θα προέρχονται από τα εκπαιδευτικά συστήματα χωρών που παραδοσιακά βρίσκονται

ψηλά στους πίνακες του ΟΟΣΑ, όπως για παράδειγμα η Φιλανδία, και πιθανών να προχωρούν σε κάποιες αλλαγές, οι οποίες να οφείλονται στα αποτελέσματα του PISA, αλλά δυστυχώς ο εκπαιδευτικός κόσμος δεν έχει ενημέρωση από πού προκύπτουν όλα αυτά”.

3. Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;

“Τώρα, άλλα προγράμματα εκτός από το PISA νομίζω ότι υπάρχει το πρόγραμμα TIMSS, τουλάχιστον υπήρχε, με συγχωρείται αλλά δεν είμαι σίγουρή ότι το πρόγραμμα αυτό χρησιμοποιείται ακόμα, πάντως για το TIMSS ξέρω ότι γίνεται στο γυμνάσιο και ότι εστιάζει περισσότερο στους εκπαιδευτικούς και στις διδακτικές πρακτικές τις οποίες εφαρμόζουν. Αν δεν κάνω λάθος και εδώ τα μαθήματα στα οποία αξιολογούνται οι μαθητές είναι τα μαθηματικά και οι φυσικές επιστήμες”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Η αλήθεια είναι ότι κατά καιρούς γίνονται αλλαγές και στην ύλη και στα βιβλία, αν και στα βιβλία έχουμε να δούμε αλλαγές πάρα πολλά χρόνια. Αυτό είναι ένα τεράστιο θέμα, γιατί μαθήματα όπως το δικό μου που είναι το μάθημα της πληροφορικής θα έπρεπε να επικυροποιείται συνέχεια. Τώρα αν οι όποιες αλλαγές που κάνει το υπουργείο σχετίζονται με τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αυτό δεν μπορώ να σας το πω, δεν το γνωρίζω μάλιστα πιστεύω ότι κανένας εκπαιδευτικός δεν έχει αυτή την ενημέρωση. Δεν γνωρίζουμε δηλαδή αν οι αλλαγές που κατά καιρούς έχουμε στην διδακτέα ύλη είναι αλλαγές που προτείνονται από τον ΟΟΣΑ με βάση τα αποτελέσματα του PISA ή είναι τυχαίες αλλαγές που βασίζονται στην εκπαιδευτική πολιτική κάθε κυβέρνησης”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Η εμπειρία μου λέει από αυτόν τον διαγωνισμό που συμμετείχα και κάποια παλαιότερα θέματα με τα οποία ήρθαμε σε επαφή εκπαιδευτικοί και μαθητές που συμμετείχαμε στο πρόγραμμα, ότι τα θέματα με τα έρχονται αντιμέτωποι οι μαθητές δεν έχουν άμεση σχέση με αυτό που γίνεται στο ελληνικό σχολείο σήμερα. Η διδασκαλία μας στο σχολείο σήμερα είναι περισσότερο μετωπική. Δηλαδή τα θέματα στο PISA έχουν να κάνουν με την καθημερινότητα, δηλαδή παίρνουν θέματα από την καθημερινή

ζωή, ποιο πρακτικά δηλ. ερωτήματα και κάνουν κάποιες ερωτήσεις στα παιδιά. Με αυτό βέβαια εγώ προσωπικά συμφωνώ γιατί έτσι τα παιδιά βλέπουν που εφαρμόζεται το κάθε πράγμα που διδάσκονται . Δυστυχώς όμως στο ελληνικό σχολείο δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Τα παιδιά δεν είναι εξοικειωμένα να λειτουργούν με τέτοιο τρόπο, ούτε να απαντούν σε τέτοιου είδους πρακτικά ερωτήματα. Πιθανόν στις άλλες χώρες, ειδικά σε αυτές με υψηλές επιδόσεις να συμβαίνει κάτι τέτοιο και τα αναλυτικά προγράμματα τους να είναι προσαρμοσμένα σε αυτή την κατεύθυνση, οπότε και οι μαθητές τους αντίστοιχα να είναι εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους πρακτικά ερωτήματα. Δυστυχώς όμως αυτό δεν ισχύει για τον έλληνα μαθητή. Όποτε καταλαβαίνεται ότι δεν μπορεί να είναι αντικειμενικά αυτά τα αποτελέσματα ούτε να αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών, γιατί ξαναλέω οι μαθητές εκπαιδεύονται με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που το πρόγραμμα PISA τους εξετάζει. Στην Ελλάδα δυστυχώς δεν συνδέουμε αυτό που διδάσκουμε με την καθημερινότητα”.

Πιστεύεται ότι με τον τρόπο που γίνεται η εξέταση είναι οι μαθητές εξοικειωμένοι;

“Από ότι είδα δεν έχουν οι μαθητές την ευχέρεια να διαχειριστούν τέτοιου είδους τεστ. Ακόμα και ο χρόνος δεν είναι επαρκής,. Πολλές φορές και οι εκφωνήσεις είναι πάρα πολύ μεγάλες. Και κάτι ακόμα που ήθελα να πω για το πρόγραμμα είναι ότι κατά τη γνώμη μου οι ερωτήσεις που τίθενται απευθύνονται σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας πολλές φορές κάποια θέματα μαθητές τις τρίτης γυμνασίου που συμμετέχουν στο τεστ δεν τα έχουν καν διδαχθεί”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Δεν νομίζω ότι αξιολογούνται και ο λόγος είναι η φύση των θεμάτων που δίνονται σε αυτόν τον διαγωνισμό. Δηλαδή αν και εμείς είχαμε εκπαιδευτεί να λειτουργούμε ώστε να προετοιμάζουμε τους μαθητές μας για τέτοιου είδους τεστ ,δηλ. να είχαμε μάθει να δουλεύουμε με σενάκια μαθημάτων, διερευνητική μάθηση, ομαδοσυνεργατική μάθηση κ.λ.π. δυστυχώς αυτοί οι μέθοδοι διδασκαλίας δεν εφαρμόζονται ιδιαίτερα, ακόμα τουλάχιστον στα σχολεία, τότε μπορεί μέσω των αποτελεσμάτων να αξιολογούνταν και οι εκπαιδευτικοί. Βέβαια καταλαβαίνω ότι με ρωτάτε για την στοχοποίηση που μπορεί να έχουν οι εκπαιδευτικοί όταν οι μαθητές τους δεν αποδίδουν καλά σε τέτοιες έρευνες. Θα πρέπει όμως να αναρωτηθούν κάποιοι τι προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς, ποια

είναι δηλαδή τα καθημερινά εργαλεία που έχουν στη διάθεση τους για στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για παράδειγμα θα σας αναφέρω ότι σε αυτό εδώ το εργαστήριο που βρισκόμαστε τώρα, για να πάρουμε αυτούς τους υπολογιστές που βλέπετε έκανα κάθε χρόνο αίτηση στο , στην περιφερειακή διεύθυνση, παρουσιάζοντας τους λόγους και τους σκοπούς που ήταν απαραίτητη η λειτουργία του. Μου δώσανε τελικά υπολογιστές μετά από πέντε χρόνια, αφού κάθε χρόνο έμπαινα σε αυτή τη διαδικασία χωρίς οθόνες, πέρασαν άλλα δυο χρόνια μέχρι ολοκληρωθεί το εργαστήριο και όπως καταλαβαίνεται όταν ολοκληρώθηκε ήταν δυστυχώς αναχρονιστικοί. Βέβαια με αυτούς τους υπολογιστές είμαστε ακόμα και με αυτούς το πιο πιθανό είναι ότι θα δουλεύουμε και τις επόμενες δεκαετίες. Το ερώτημα λοιπόν που τίθεται είναι αν υπάρχει υλικοτεχνική υποδομή στα σχολεία. Υπάρχει εκπαίδευση εκπαιδευτικών; Εμένα επειδή είναι η φύση του μαθήματός μου τέτοια που πρέπει να ενημερώνομαι ,γιατί η πληροφορική είναι κάτι που εξελίσσεται, κάθε χρόνο παρακολουθώ διαδικτυακά μαθήματα. Είναι μια προσωπική πρωτοβουλία. Άρα θα έπρεπε να ξεκινάμε από αυτό το ερώτημα. Τι προσφέρεις στον εκπαιδευτικό σου για να τον αξιολογήσεις μετέπειτα στο έργο του κάνοντας χρήση αποτελεσμάτων διεθνών ερευνών”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Δεν μπορώ να απαντήσω σε αυτό το ερώτημα αντικειμενικά, γιατί το δικό μου το μάθημα έχει από τη φύση του εφαρμογή στην καθημερινότητα. Δηλαδή ότι κάνω το συνδέω με την καθημερινότητα των μαθητών. Είτε είναι διαδίκτυο, είτε εφαρμογές είτε επεξεργασία εικόνας . Τώρα όσο αφορά τα άλλα μαθήματα δεν πιστεύω ότι οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να αναπροσαρμόσουν τις μεθόδους τους και τον τρόπο με τον οποίο κάνουν μάθημα με σκοπό να τους προετοιμάσουν για τις εξετάσεις του PISA και αυτό γιατί δεν είναι καν ενημερωμένοι για το πρόγραμμα, οπότε καταλαβαίνετε πώς να αναπροσαρμόσουν τις μεθόδους τους και σε ποια κατεύθυνση για ένα αντικείμενο εξέτασης που η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δεν γνωρίζει. Το μόνο που μπορώ να πω από την εμπειρία μου είναι, ότι μόνο ο εκπαιδευτικός που εμπλέκεται στο πρόγραμμα μπορεί ίσως να κάνει μια προσπάθεια αναπροσαρμογής των διδακτικών μεθόδων του αλλά και αυτή είναι μια διαδικασία που διαρκεί όσο διαρκεί η συμμετοχή του σχολείου στις εξετάσεις”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Πιστεύω ότι δεν επηρεάζει ζητήματα επάρκειας και ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, γιατί οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τι πρέπει να κάνουν. Δεν έχουν ούτε την υποδομή που λέγαμε προηγουμένως, ούτε την εκπαίδευση αλλά κυρίως ούτε την ενημέρωση γύρω από το πρόγραμμα. Τώρα βέβαια ξέρω κάποιες χώρες έχουν αλλάξει όλο το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμά πατώντας στο PISA και στις εκθέσεις του ΟΟΣΑ. Πιστεύω όμως ότι σε αυτές τις χώρες υπάρχει και η κατάλληλη εκπαίδευση και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, οπότε με αυτή τη λογική μπορεί να υπάρχει συσχέτιση αποτελεσμάτων PISA και επάρκειας εκπαιδευτικών. Στην Ελλάδα όμως που τα πράγματα δεν λειτουργούν ακριβώς έτσι, δεν υπάρχει συσχέτιση αποτελεσμάτων και καλός κατά την γνώμη μου δεν υπάρχει γιατί θα ήταν και άδικο προς τον έλληνα εκπαιδευτικό”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 7

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;

“Έχω μια σχετική ενημέρωση δεν μπορώ να πω ότι είναι απόλυτη. Έχει τύχει το σχολείο μου να είναι ένα από αυτά που έχουν λάβει μέρος στο πρόγραμμα PISA, οπότε γνωρίζω αρκετά καλά τόσο το πρόγραμμα αυτό όσο και τον υπερεθνικό οργανισμό που το διεξάγει. Αναφέρομαι δηλαδή στον ΟΟΣΑ για τον οποίο διαβάζω κατά καιρούς σε διάφορες ιστοσελίδες και ενημερώνομαι με αυτόν τον τρόπο για τα αποτελέσματα και τις εκθέσεις που συντάσσει. Επίσης γνωρίζω την Ουνέσκο και γνωρίζω πως αυτός ο οργανισμός διαχειρίζεται θέματα που αφορούν κυρίως τη δια βίου μάθηση”.

2. Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;

“Ναι γνωρίζω για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA. Γνωρίζω τους σκοπούς και τους στόχους που θέτει αυτό το πρόγραμμα. Το πρόγραμμα PISA κατά την γνώμη μου και κατά την άποψη των περισσότερων στην σχολική κοινότητα θεωρεί ότι είναι ένα πρόγραμμα που έχει στηθεί ουσιαστικά για να μας δείξει τους τρόπους και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται από επιτυχημένα εκπαιδευτικά συστήματα κυρίως της βόρειας Ευρώπης. Άρα ο τρόπος εξέτασης κατά τη γνώμη μου πατάει πάνω στα αναλυτικά προγράμματα των χωρών αυτών. Η αλήθεια είναι ότι τα αναλυτικά προγράμματα τα δικά μας είναι πολύ διαφορετικά σε σχέση με αυτές τις χώρες αλλά θεωρώ ότι σε γενικές γραμμές υπάρχουν κοινοί στόχοι ή ότι θα έπρεπε να υπάρχουν κοινοί στόχοι. Το κυριότερο είναι ότι επειδή εμείς συμμετέχουμε από σπόντα στο PISA”.

Με συγχωρείται για την διακοπή αλλά ποιους εννοείτε με το εμείς και τι από σπόντα; Θα θέλατε να μας το εξηγήσετε λίγο αυτό;

“Εννοώ την συμμετοχή μαθητών που φοιτούν στο γυμνάσιο. Στο PISA συμμετέχουν μαθητές μας που έχουν χάσει ουσιαστικά χρονιά στο σχολείο. Άρα και το επίπεδο εκ των πραγμάτων είναι ποιο χαμηλό, άρα αναμενόμενο είναι και τα αποτελέσματα να είναι τα αντίστοιχα. Όταν ένα παιδί με χαμηλό γνωστικό επίπεδο λαμβάνει μέρος στις εξετάσεις αυτές, δηλ. στα γνωστικά αντικείμενα που εξετάζει το PISA όπως τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η κατανόηση κειμένου είναι φυσικό να δυσκολεύεται πολύ να ανταπεξέλθει”.

Πιστεύετε ότι οι συνάδελφοί σας είναι ενημερωμένοι για το πρόγραμμα PISA;

“Όχι δεν το γνωρίζουν και σε πολύ μεγάλο ποσοστό υπάρχει και άρνηση. Δηλαδή δεν θέλουν να το γνωρίσουν. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές φορές απέναντι σε κάτι καινούργιο υπάρχει ένας φόβος των εκπαιδευτικών σε ότι μπορεί άμεσα ή έμμεσα να οδηγήσει σε αξιολόγηση της δουλειάς τους”.

3. Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;

“Πέρα από το PISA δεν γνωρίζω κάποιο άλλο πρόγραμμα αξιολόγησης”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Καταρχήν δεν υπάρχει μια οργανωμένη ανταλλαγή πληροφοριών σε σχέση με τα αποτελέσματα του PISA. Ότι ακούμε και μαθαίνουμε είναι από δική μας έρευνα, δεν υπάρχει δηλαδή κάποια επίσημη ενημέρωση από το υπουργείο. Τώρα αν στην πράξη αξιοποιούνται τα αποτελέσματα αυτά και το υπουργείο παιδείας τα χρησιμοποιεί για να κάνει κάποιες αλλαγές στη διδακτέα ύλη και στα σχολικά εγχειρίδια αυτό δεν το γνωρίζουμε. Πιστεύω όμως ότι στην πράξη δεν έχει γίνει κάποια αλλαγή στη διδακτέα ύλη σχετική με το PISA, γιατί εξάλλου δεν υπάρχει και διάχυση της γνώσης σχετικά με το PISA. Μόνο αποσπασματικά κάποια κομμάτια. Για παράδειγμα αναφορές όπως δεν πήγαμε καλά, στον πάτο η Ελλάδα κ.λ.π. Από το υπουργείο μπορεί να ακούσουμε ότι θα γίνουν κάποιες αλλαγές, γιατί γενικά και αόριστα δεν πήγε η χώρα μας καλά στο διαγωνισμό PISA, χωρίς όμως να δώσει μια σαφή εικόνα, ότι για παράδειγμα που δεν πήγαμε καλά σε πιο συγκεκριμένο αντικείμενο σε ποια συγκεκριμένη ενότητα, και ότι θα παρέμβουμε και με ποιους τρόπους θα παρέμβουμε. Αν γινότανε όλο αυτό πιο μεθοδευμένα και πιο στοχευμένα κατά την γνώμη μου το PISA θα ήτανε ένα καλό εργαλείο για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος γενικότερα”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Έχω μια μικρή επιφύλαξη ότι μπορούν να αποτυπώσουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών. Εφόσον τα ερωτήματα που τίθενται είναι προσαρμοσμένα κυρίως στα αναλυτικά προγράμματα και γενικότερα στα εκπαιδευτικά συστήματα των βόρειων κυρίως χωρών και όχι στη δική μας διδακτέα ύλη είναι κατά κάποιον τρόπο μια άνιση διαδικασία. Ακόμα και τρόπος που είναι δομημένες οι ερωτήσεις είναι έξω από τη

λογική του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και τα παιδιά που συμμετέχουν στο PISA πολλές φορές δεν μπορούν να διαχειριστούν και το κομμάτι αυτό. Δεν είναι δηλαδή τα παιδιά εκπαιδευμένα σε τέτοιου είδους τεστ. Το πιο χαρακτηριστικό που θα σας αναφέρω είναι ότι οι μαθητές δεν έχουν την απαραίτητη εξοικείωση με τους υπολογιστές που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την διαδικασία. Αλλά και γενικότερα στην Ελλάδα παρατηρείται έντονα η τάση να μειώνονται συστηματικά οι εξετάσεις. Όλο λιγότερες εξετάσεις, όλο λιγότερες δοκιμασίες και παρατηρούμε ότι τα παιδιά έχουν μεγάλη δυσκολία να ανταποκριθούν σε τεστ και γενικά σε διαδικασίες αξιολόγησης”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Θα μπορούσαν έμμεσα να αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί. Φυσικά όταν ένα σύστημα δεν πετυχαίνει κάποιους στόχους δεν μπορεί να φταίνε μόνο οι μαθητές ή μόνο το υπουργείο, φταίνε και οι καθηγητές. Έχει αντίκτυπό δηλαδή και στους εκπαιδευτικούς και στον τρόπο και στις μεθόδους που ακολουθούν στην μαθησιακή διαδικασία. Πάντα όμως πρέπει να βλέπουμε τα αναλυτικά προγράμματα και τους στόχους που έχει θέσει κάθε χώρα και κατά πόσο τα αντικείμενα εξέτασης έχουν σχέση με αυτά που διδάσκονται οι μαθητές. Αν τα αναλυτικά προγράμματα της χώρας μας πατούσανε πάνω στη λογική των θεμάτων αλλά και στον τρόπο εξέτασης των μαθητών στο πρόγραμμα PISA ,τότε θα υπήρχε μια λογική αξιολόγησης όλων των εμπλεκόμενων της εκπαίδευσης. Τώρα όμως εμπλεκόμαστε σε μία λογική αξιολόγησης η οποία είναι λάθος εξαρχής”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Όχι πιστεύω ότι κάτι τέτοιο δεν γίνεται. Εμείς εδώ στο σχολείο μας έχει η τρίτη γυμνασίου εκατόν τριάντα μαθητές. Το PISA αφορά πέντε. Καταλαβαίνεται ότι για πέντε μαθητές δεν θα μπορούσε να αλλάξει όλο το πρόγραμμα, ούτε ο εκπαιδευτικός που μπαίνει μέσα στην τάξη να αναπροσαρμόσει τις μεθόδους του για την συμμετοχή ενός τόσο μικρού αριθμού στις εξετάσεις του PISA. Αν αφορούσε ολόκληρο το σχολείο πιθανώς αυτό που λέτε να γινότανε. Βέβαια για μένα κάτι τέτοιο δεν θα είχε και καμιά αξία. Γιατί δεν θα ήταν κάτι το πραγματικό, θα ήταν κάτι ψεύτικο. Το ζητούμενο είναι

να αποτυπώσεις την πραγματική εικόνα και όχι να δημιουργήσεις ένα πλασματικό αποτέλεσμα”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISAεπηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Για σχολεία σαν το δικό μας που συμμετέχει ένα τόσο μικρό ποσοστό μαθητών αλλά πιστεύω και γενικότερα σε όλα τα σχολεία και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν θα αγχωθούν για το αν είναι επαρκείς ή όχι. Γνωρίζουν εξάλλου ότι δεν χρησιμοποιούνται ατομικά τα στοιχεία για τους εκπαιδευτικούς. Κάποιοι βέβαια μπορεί με αφορμή ένα τέτοιο πρόγραμμα να κινητοποιηθούν, κυρίως οι νεότεροι εκπαιδευτικοί, έχουν περισσότερες ανησυχίες και προσπαθούν να βελτιώσουν την κατάρτισή τους και την επάρκειά τους. Δυστυχώς αυτοί είναι λίγοι. Το θέμα είναι ότι η συμμετοχή σε έναν τέτοιο διαγωνισμό που τα αποτελέσματά του γενικά δεν τα βλέπουμε πουθενά, δεν υπάρχει δηλαδή σύνδεση της εκπαίδευσης με τα αποτελέσματα του, δεν μπορούν να κινητοποιήσουν ή να αγχώσουν έναν εκπαιδευτικό για το αν είναι επαρκείς για το ρόλο του.

Γενικότερα θα ήθελα να πω, αν μου επιτρέπετε, ότι οποιαδήποτε διαδικασία μετράει αποτελέσματα μάθησης και επάρκειας είναι μια καλή διαδικασία. Πρέπει να γίνεται και να γίνονται ακόμα περισσότερες. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να καταλάβουν ότι δεν έχει να κάνει με τους ίδιους, ούτε αποτελούν έναν τρόπο τιμωρίας τους, αλλά είναι μια προσπάθεια για να βελτιωθεί η παιδεία. Αυτό βέβαια είναι κάτι που πρέπει η κάθε πολιτική ηγεσία να το περάσει και να πείσει τον εκπαιδευτικό ότι η συμμετοχή της χώρας μας σε τέτοια προγράμματα έχει ως στόχο την παρέμβαση και γενικότερα την βελτίωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 8

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“Ναι είμαι ενήμερος. Γνωρίζω τον ΟΟΣΑ δηλαδή τον οργανισμό οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης και ξέρω ότι ασχολείται με θέματα εκπαίδευσης και εργασίας. Άλλους υπερεθνικούς οργανισμούς, νομίζω ότι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ουνέσκο, αυτά”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Ναι, γνωρίζω το πρόγραμμα PISA που το διεξάγει ΟΟΣΑ και ξέρω ότι είναι μια αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συστημάτων με βάση τις μαθησιακές επιδόσεις μαθητών, στα μαθηματικά, φυσικές επιστήμες και κατανόηση κειμένου όλων των χωρών που συνεργάζονται με τον ΟΟΣΑ”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Γνωρίζω ότι υπάρχουν κάποια προγράμματα, βέβαια αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αφού αξιολογούν πανεπιστήμια, για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν γνωρίζω κάποιο άλλο πέρα από το PISA”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. **Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;**

“Δεν μπορώ να πω με σιγουριά αν έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης. Βέβαια αν θα δείτε και την ανακοίνωση που έχει βγάλει το ΙΕΠ λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα τα οποία δείχνουν τη θέση της Ελλάδας σε αυτή τη διεθνή κατάταξη. Θεωρώ όμως ότι στο πίσω μέρος του μυαλού, διότι η Ελλάδα έχει ένα διαφορετικό σύστημα εκπαιδευτικής πολιτικής, νομίζω ότι οι αρμόδιοι που ασχολούνται και επεξεργάζονται τα αναλυτικά προγράμματα, υπάρχει σαν εργαλείο με σκοπό αν θέλετε, να προσεγγίσουμε επιτυχημένα εκπαιδευτικά προγράμματα. Βέβαια στην πράξη δεν έχουμε δει καμία αλλαγή ειδικά στα σχολικά εγχειρίδια. Τα σχολικά εγχειρίδια έχουν να αλλαχθούν τουλάχιστον από το 2004 μπορεί και πιο πριν και από ότι ξέρω το PISA διεξάγεται από το 2000 γίνεται κάθε τρία χρόνια, θεωρώ λοιπόν ότι τα αποτελέσματα

του προγράμματος δεν λαμβάνονται υπόψη. Πιθανών βέβαια να υπάρχει μια πρόθεση, είναι τελείως υποθετικό αυτό που λέω, να μπουνε στη καινούργια σοδειά, εντος εισαγωγικών, σχολικών εγχειριδίων και αναλυτικών προγραμμάτων που θα χρησιμοποιηθούν την επόμενη δεκαετία”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Εδώ υπάρχει μια πολύ μεγάλη συζήτηση. Τόσο από τον έντυπο τύπο όσο και στις κατ’ιδίαν συζητήσεις των εκπαιδευτικών όσο κυρίως από τις ερωτήσεις που έχω δει κατά καιρούς να περιλαμβάνονται στο τεστ PISA, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να αποτυπώσει επαρκώς τους στόχους του σε ένα τέτοιο τεστ. Στην Ελλάδα χρησιμοποιούμε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που δεν ευνοεί τόσο πολύ την κριτική σκέψη, κακώς βέβαια, θεωρώ ότι θα έπρεπε να μετακινηθούμε προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ ο διαγωνισμός αυτός εξετάζει με γνώμονα, κατά πόσο τα παιδιά έχουν αφομοιώσει το εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και κατά πόσο έχουν αναπτύξει μια κριτική σκέψη και διάθεση να αναλύσουν τα πράγματα. Γι’ αυτό και βλέπουμε έντονα προβλήματα στην κατανόηση κειμένου. Ενώ ξέρουμε πολύ καλό συντακτικό, πολύ καλή γραμματική, στην ανάλυση κειμένου οι μαθητές δυσκολεύονται έντονα, δεν μπορούν εύκολα να βγάλουν περιλήψεις. Το θετικό είναι ότι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση γίνονται κάποιες ενέργειες προς αυτή την κατεύθυνση ώστε το παιδί πλέον να μπορεί να κατανοήσει, να ερμηνεύσει αυτό που διαβάζει, να κάνει μια περίληψη ενός κειμένου, να βάλει έναν τίτλο σε ένα κείμενο δηλαδή πράγματα που ζητάει και το PISA. Ευελπιστώ ότι μακροπρόθεσμα τα αποτελέσματα θα είναι ικανοποιητικότερα για την Ελλάδα. Από την άλλη πάλι, αποτυπώνεται η εκπαιδευτική γύμνια η οποία υπάρχει, με εκπαιδευτικούς που έχουν χρόνια να επικυρωποιήσουν τις γνώσεις τους και να δούνε κάποιους νέου εκπαιδευτικούς τρόπους και μεθόδους διδασκαλίας, να συμμετέχουν στην κοινωνία της πληροφορίας, να χρησιμοποιήσουνε Τ.Π.Ε κ.λ.π.”.

Οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με την χρήση Τ.Π.Ε; Το ρωτάω αυτό γιατί η αξιολόγηση του τεστ PISA γίνεται μέσω της χρήσης Η/Υ.

“Θεωρώ ότι τα παιδιά είναι εξοικειωμένα να απαντάνε σε ερωτηματολόγια και έχουν επαφή με τα Τ.Π.Ε τουλάχιστον οι μαθητές του λυκείου, δεν έχουν όμως δυστυχώς την εξοικείωση να κατανοήσουν ένα ερωτηματολόγιο, δηλαδή τι τους ζητείτε να κάνουν και αυτό σαφώς είναι χειρότερο.

Άρα συνοψίζοντας, πιστεύω ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA δεν μπορούν να αποτυπώσουν επαρκώς τις επιδόσεις των ελλήνων μαθητών. Γιατί ο ΟΟΣΑ θέλει να

κάνει μια στοχοθεσία και να δει τα παιδιά ως μελλοντικούς εργαζόμενους και συνδέσει τη μάθηση με τη χρήση στην καθημερινή ζωή. Στο δικό μας όμως εκπαιδευτικό σύστημα ο στόχος είναι διαφορετικός, άρα και οι μαθητές εκπαιδεύονται με διαφορετικό προσανατολισμό. Άρα δεν μπορεί το δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα να αποτυπωθεί με την δομή και τον τρόπο που αναδιατυπώνονται οι ερωτήσεις στο PISA . Είναι δυο διαφορετικά πράγματα, γι' αυτό και βλέπουμε χώρες της Ασίας όπως τη Σιγκαπούρη, χώρες της βόρειας Ευρώπης όπως η Φιλανδία οι μαθητές να παρουσιάζουν εξαιρετικές επιδόσεις γιατί το εκπαιδευτικό τους σύστημα είναι με τέτοιο τρόπο δομημένο ώστε τα παιδιά να εκπαιδεύονται σε τέτοιου είδους ερωτηματολόγια. θεωρώ ότι πρέπει να εμπνευστούμε από όλες τις καλές πρακτικές που έχουν εφαρμόσει τα κράτη αυτά και να ενσωματώσουμε αυτές που είναι πιο κοντά στην ελληνική κουλτούρα και στο υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα, γιατί δεν μπορούν να γίνουν απότομα άλματα, θα πρέπει να υπάρχει μια φυσική συνέχεια και σιγά σιγά να στοχεύσουμε να προσεγγίσουμε προς αυτή την κατεύθυνση. Εγώ είμαι πεπεισμένος ότι δεν μπορούμε να διαφοροποιήσουμε το εκπαιδευτικό μας σύστημα, από τη στιγμή που ένα παγκοσμιοποιημένο κοινωνικό σύνολο ζητά συγκεκριμένα στοιχεία και θέτει συγκεκριμένους στόχους. Αλλιώς θα απομονωθούμε”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Εμμεσα ναι. Γιατί όταν οι επιδόσεις σου είναι χαμηλές δεν μπορεί να φταίει μόνο το μαθητικό δυναμικό φταίει και το εκπαιδευτικό προσωπικό το οποίο πιθανόν να μην είναι σε θέση να ενσωματώσει αυτή τη νέα στοχοθεσία στο πρόγραμμα του. Αυτή τη στιγμή όπως προετοιμάζουμε τα παιδιά για τις πανελλήνιες εξετάσεις η στοχοθεσία του PISA είναι μακριά από εμάς. Πραγματικά όμως η κακή πορεία την οποία έχουμε αντανakλά στους εκπαιδευτικούς και δείχνει όπως είπα και πριν την γύμνια του εκπαιδευτικού μας συστήματος, όσον αφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και στις νέα τεχνολογίες και στα Τ.Π.Ε και γενικότερα σε έναν νέον τρόπο σχεδιασμού μαθήματος. Αφενός δείχνει ότι έχουμε ένα γερασμένο εκπαιδευτικό προσωπικό που δεν έχει καν την διάθεση να τροποποιήσει τον τρόπο διδασκαλίας του”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Νομίζω ότι στο σύνολο των εκπαιδευτικών δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Μεμονωμένα κάποιοι εκπαιδευτικοί μπορεί να μπαίνουν στην διαδικασία να τροποποιήσουν τις μεθόδους διδασκαλίας τους, αλλά δυστυχώς και η προσπάθεια αυτών χάνεται μέσα στο σύνολο. Θα πρέπει να υπάρχει κεντρική βούληση που θα στρέψει τους εκπαιδευτικούς στο σύνολο τους προς τη κατεύθυνση αυτή. Πολλές φορές υπάρχει μια κινητικότητα στα σχολεία λίγο καιρό πριν τη συμμετοχή τους στο διαγωνισμό. Υπάρχει η τάση από κάποιους εκπαιδευτικούς να προπονήσουν τους μαθητές προς αυτή την κατεύθυνση και παρατηρείται ότι για κάποιο διάστημα γίνεται μία προσπάθεια αλλαγής των μεθόδων διδασκαλίας, να είναι δηλαδή πιο κοντά στον τρόπο αξιολόγησης του PISA, αλλά δυστυχώς με το που τελειώνουν οι εξετάσεις επανερχόμαστε και πάλι στα γνωστά. Για αυτό και λέω ότι είναι απαραίτητη η κεντρική και οργανωμένη προσπάθεια στο σύνολο των εκπαιδευτικών σε βάθος χρόνου. Μόνο τότε μπορεί να δούμε θετικότερα αποτελέσματα και καλύτερη κατάταξη της χώρας μας σε έναν τέτοιο διαγωνισμό”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Εμμεσα ναι. θεωρώ ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι στην εκπαιδευτική διαδικασία προβληματίζονται για τις χαμηλές θέσεις που παίρνει η Ελλάδα στο PISA, μάλιστα στα αποτελέσματα του 2018 η Ελλάδα πρέπει να έπεσε και δύο θέσεις. Αυτό κατευθείαν στοχοποιεί όχι τον μαθητή αλλά κυρίως τον εκπαιδευτικό και το κατά πόσο είναι επαρκής επαγγελματικά να μπορεί να αντεπεξέλθει σε τέτοιου είδους διαδικασίες. Η αλήθεια είναι ότι ο Έλληνας εκπαιδευτικός και δεν αναφέρομαι στη νεότερη γενιά αυτών, δείχνουν μία έντονη άρνηση σε ότι αφορά το κομμάτι των επιμορφώσεων και της επικαιροποίησης των γνώσεών του. Η αλήθεια όμως είναι ότι δεν υπάρχει μια οργανωμένη διαδικασία επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με κατεύθυνση το PISA. Δηλαδή πρώτα πρέπει να επιμορφωθεί ο εκπαιδευτικός για θέματα που αφορούν το PISA, δηλ. τους στόχους του, την θεματολογία του, τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης των ερωτήσεων που θέτει και στη συνέχεια να εμπλακεί σε αυτή την διαδικασία. Αν αυτό δε γίνει κεντρικά και επαφίεται μόνο στο φιλότιμο κάποιων εκπαιδευτικών οι όποιοι θέλουν να δούνε τους μαθητές τους να έχουν μια καλύτερη πνευματική ανάπτυξη, περισσότερα εφόδια, δεν μπορεί με αυτόν τον τρόπο να είναι επιτυχημένο και γενικεύσιμα τα αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής. Γενικότερα θέλω να πω ότι τα αποτελέσματα του PISA έχουν αντίκτυπο στην επάρκεια των εκπαιδευτικών από την

ίδια την κοινωνία αλλά πρέπει να σκεφτούμε με ποιους τρόπους εκπαιδεύουμε τους εκπαιδευτικούς μας , να είναι έτοιμοι αλλά και γνώστες τέτοιων διαδικασιών. Το να ζητάμε να γίνουν αλλαγές στο εκπαιδευτικό μας σύστημα χωρίς επιμόρφωση, οι αλλαγές αυτές δεν θα λειτουργήσουν ποτέ”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 9

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;

“Ναι σε γενικές γραμμές είμαι ενήμερος. Τις τελευταίες δεκαετίες πολύ οργανισμοί, με διάφορα προγράμματα, με διάφορους τρόπους προσπαθούν να ομογενοποιήσουν την εκπαίδευση στο παγκόσμιο γίνεσθαι. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε υπερεθνικούς οργανισμούς που εμπλέκονται με κάποιον τρόπο στην εκπαίδευση, όπως ΟΟΣΑ, η Ουνέσκο, η Ευρωπαϊκή Ένωση κ.α., που γίνεται μια προσπάθεια να επέμβουν στα εκπαιδευτικά προγράμματα χωρών με σκοπό μια ομογενοποίηση θα έλεγε κανείς της εκπαιδευτικής πολιτικής”.

2. Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;

“Ναι είμαι ενήμερος ειδικά για τις έρευνες που πραγματοποιεί ο ΟΟΣΑ. Γνωρίζω ότι σε τακτά χρονικά διαστήματα, ανά τριετία, καταρτίζει τα αποτελέσματα έρευνας η οποία συγκρίνει τα εκπαιδευτικά συστήματα και κάνει παρατηρήσεις για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα και με αυτό τον τρόπο προσπαθεί να επιβάλλει θα έλεγε κανείς μια διεθνή εκπαιδευτική πολιτική. ΟΟΣΑ σαν εργαλείο σε αυτή την διαδικασία χρησιμοποιεί το πρόγραμμα αξιολόγησης PISA. Το PISA λοιπόν είναι ένα εργαλείο του ΟΟΣΑ το οποίο διεξάγεται κάθε τρία χρόνια από το 2000 και μετά απευθύνεται σε μαθητές που έχουν τελειώσει την υποχρεωτική τους εκπαίδευση και οι εξετάσεις συμπεριλαμβάνουν τρία γνωστικά αντικείμενα, τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και την κατανόηση του γραπτού λόγου. Μετά τον διαγωνισμό αυτό ο ΟΟΣΑ με βάση τις επιδόσεις των μαθητών αναρτά έναν πίνακα με την αξιολόγηση του κάθε εκπαιδευτικού συστήματος κάνοντας παρεμβάσεις βελτίωσης”.

3. Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;

“Ναι έχω ακούσει και κάποια άλλα προγράμματα αξιολόγησης, παράδειγμα στα μαθηματικά και στις φυσικές επιστήμες είναι η έρευνα TIMSS, όπως επίσης έχω ακούσει και για την έρευνα IGLU που ασχολείται με θέματα γραμματισμού και αλφαριθμητισμού που απευθύνεται σε μαθητές δημοτικού”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Όσον αφορά συγκεκριμένα στην Ελλάδα δεν νομίζω ότι έχει επιφέρει ουσιαστικές αλλαγές. Η διδακτέα ύλη δεν νομίζω ότι έχει προσαρμοστεί καθόλου με βάση τους στόχους και τα αποτελέσματα του PISA, ούτε και στα σχολικά εγχειρίδια παρατηρείται κάποια διαφοροποίηση, συγκεκριμένα τα βιβλία μας διδάσκονται κάμποσες δεκαετίες πολλές φορές με ελάχιστές έως μηδαμινές τροποποιήσεις. Οπότε δεν βλέπω προς το παρόν ότι η διεξαγωγή του προγράμματος αυτού έχει επιφέρει κάποιες αλλαγές στα σχολικά εγχειρίδια και στην διδακτέα ύλη. Παρόλο που η Ελλάδα κατατάσσεται πάντα στις τελευταίες χώρες δεν έχει γίνει ωστόσο κάποια έρευνα να δούμε ποιες είναι οι αιτίες για την αποτυχία που έχουμε αλλά κυρίως για το τι θα πρέπει να αλλάξει με σκοπό να βελτιώσουμε αυτή την επίδοση. Είχα διαβάσει ότι ο προηγούμενος υπουργός παιδείας ο κ. Γαβρόγλου είχε συστήσει μια επιτροπή, για να ερευνήσει τις αιτίες των χαμηλών επιδόσεων των ελλήνων μαθητών σε αυτόν τον διαγωνισμό και να καταθέσει η επιτροπή αυτή προτάσεις να αναμορφωθεί το εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να μπορεί η Ελλάδα να ανταποκριθεί καλύτερα σε αυτόν τον διαγωνισμό. Τώρα βέβαια δεν ξέρω αν αυτή η επιτροπή αυτή συνεχίζει το έργο της ή λόγω της κυβερνητικής αλλαγής έχει σταματήσει και δεν ξέρω ποιά είναι τα αποτελέσματα. Πάντως λέμε όλα αυτά τα χρόνια είμαστε τελευταίοι, έχουμε χαμηλές επιδόσεις αλλά μια ουσιαστική μεταρρύθμιση βελτίωσης τόσο στην διδακτέα ύλη όσο και στα σχολικά εγχειρίδια για τα οποία με ρωτήσατε δεν έχει γίνει”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Εδώ είναι ένα μεγάλο θέμα συζήτησης. Καταρχάς θα πρέπει να πούμε ότι από πολλούς ειδικούς της εκπαίδευσης ασκείτε μια κριτική στο πρόγραμμα PISA γιατί όπως αναφέρουν δεν αξιολογούνται ακριβώς οι γνώσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα, αλλά κυρίως αξιολογούνται οι δεξιότητες σε αυτά τα αντικείμενα και αυτό είναι ένα γεγονός που δημιουργεί συζητήσεις και συγκρούσεις για το αν το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να στραφεί στη παραγωγή ενός μαθητικού δυναμικού το οποίο θα έχει κάποιες δεξιότητες ή θα πρέπει να στοχεύει στην εμπάθυνση των γνώσεων. Γίνεται μια κριτική δηλαδή ότι ο ΟΟΣΑ προσπαθεί με αυτό το πρόγραμμα να στρέψει την εκπαιδευτική πολιτική των χωρών στο να παράγουν ένα εργατικό δυναμικό το οποίο να έχει κάποιες δεξιότητες και όχι να στοχεύει στην κριτική σκέψη. Δηλαδή ένα εργατικό

δυναμικό το οποίο να μπορεί να ανταπεξέλθει στις ανάγκες τις αγοράς. Το δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα στοχεύει κυρίως στην εμβάθυνση και στην κριτική σκέψη και όχι στο να συνδέσει τις γνώσεις που προσφέρει στον μαθητή του με την αγορά εργασίας . Εδώ υπάρχει ένα τεράστιο θέμα, ότι δηλαδή τα αναλυτικά μας προγράμματα είναι λίγο παρωχημένα, ότι έχουν να αναμορφωθούνε εδώ και δεκαετίες, ότι δεν είναι σύμφωνα με τις αλλαγές που γίνονται σήμερα στη ζωή μας, με τις τεχνολογίες, με την παγκοσμιοποίηση. Από την άλλη θα ήθελα να πω ότι δεν έχουν όλοι οι μαθητές χαμηλές επιδόσεις σε αυτό το πρόγραμμα. Υπάρχουν οι αριστούχοι μαθητές που έχουν υψηλές επιδόσεις και υπάρχουν και άλλοι μαθητές που έχουν πάρα πολύ χαμηλές επιδόσεις. Το ότι κατατασώμαστε στις τελευταίες θέσεις ίσως να έχει να κάνει ότι η ψαλίδα μεταξύ των μαθητών με τις υψηλές επιδόσεις και αυτών με τις χαμηλές να είναι πολύ μεγάλη. Αυτό δείχνει ότι οι μαθητές που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα έχουν μεγαλύτερη δυσκολία στο να ανταποκριθούν σε αυτόν τον διαγωνισμό. Συμπεραίνοντας δηλαδή, θα έλεγα ότι το PISA δεν μπορεί να αποτυπώσει επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών για δύο κυρίως λόγους. Αρχικά έχουμε τεράστιες διαφορές τα αναλυτικά μας προγράμματα και στους στόχους που έχουμε θέσει ως εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τα αντίστοιχα προγράμματα άλλων χωρών και επίσης εγώ το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό, ότι πολλές φορές μιλάμε για μαθητές με διαφορετική αφετηρία. Μαθητές που δυστυχώς προέρχονται από δύσκολα κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα, με ότι αυτό συνεπάγεται στην μόρφωση και στην εκπαίδευσή τους. Μ η ξεχνάμε εξάλλου ότι στο πρόγραμμα PISA συμμετέχουν και ιδιωτικά σχολεία με ότι αυτό συνεπάγεται στην προηγούμενή μου ανάλυση μου”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Προφανώς αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί. Εδώ βέβαια είναι ένα θέμα που συνδέεται με τα αναλυτικά προγράμματα τα οποία αν δεν αναμορφωθούνε οι εκπαιδευτικοί δεν θα μπορέσουμε να ανταποκριθούμε. Δηλαδή ο εκπαιδευτικός δεν έχει μεγάλη δυνατότητα να επιλέξει τι θα διδάξει. Ακόμα και η κάθε διδακτική ενότητα από τις οδηγίες του αναλυτικού προγράμματος περιγράφεται σε πόσες ώρες πρέπει να ολοκληρωθεί και τι ακριβώς να πει ο εκπαιδευτικός. Άρα οι δυνατότητες που του παρέχονται για μια αυτόνομη δράση είναι περιορισμένη. Αλλά οπωσδήποτε για τα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών μας αξιολογούμαστε και εμείς οι εκπαιδευτικοί,

για το έργο μας, για τον τρόπο με τον οποίο διδάσκουμε, για ποιες μεθόδους διδασκαλίας ακολουθούμε. Κάθε φορά που ο ΟΟΣΑ αναρτά τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του προγράμματος PISA, διαβάζουμε στις εφημερίδες ότι οι εκπαιδευτικοί δεν ανταποκρίνονται, δεν διδάσκουν σωστά τα παιδιά μας κ.λ.π. Έτσι όλα τα βάρη πέφτουν στους εκπαιδευτικούς και δεν πέφτει στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής και τι γενικότερα πρέπει να αλλάξει στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Για μένα αυτή θα έπρεπε να είναι η ερμηνεία των αποτελεσμάτων της χαμηλής κατάταξης της χώρας μας στο διαγωνισμό PISA”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Η αλήθεια είναι ότι όταν ένα σχολείο λαμβάνει μέρος στον διαγωνισμό PISA πρέπει να προετοιμάζει τους μαθητές του στον διαγωνισμό και προφανώς θα έπρεπε να έχουμε κάποιες αλλαγές στις διδακτικές μας μεθόδους για να προετοιμάσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα τους μαθητές μας. Αυτό βέβαια στην πράξη δεν είναι καθόλου εύκολο, σε ένα συγκεντρωτικό σύστημα εκπαίδευσης όπως αυτό της Ελλάδας, όπου ο εκπαιδευτικός έχει μάθει ότι για τα πάντα θα υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες, για το τι θα κάνει και πως θα το κάνει. Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί φοβούνται να πάρουν πρωτοβουλίες να εφαρμόσουν νέα διδακτικές μεθόδους γιατί τα αποτελέσματα είναι αμφίβολα. Οπότε καταλαβαίνετε ότι και να έχει ένας εκπαιδευτικός την πρόθεση να προσαρμόσει τις διδακτικές του μεθόδους, με σκοπό να φέρει καλύτερα αποτελέσματα στον διαγωνισμό PISA, δεν έχει την γνώση και την κατάρτιση αλλά πολλές φορές και την ελευθερία να το κάνει”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Ναι οπωσδήποτε, νομίζω ότι η συμμετοχή ενός σχολείου στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει πάρα πολύ. Αναγκαστικά οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται προ των ευθυνών τους και προσπαθούν στα πλαίσια του επαγγελματισμού τους να ανεβάσουν το επίπεδο και τον τρόπο διδασκαλίας τους. Κατά την γνώμη μου μια δύσκολη διαδικασία, γιατί όπως ανέφερα και πριν, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί έχουν άγνοια προς ποια κατεύθυνση πρέπει να προσαρμόσουν τις διδακτικές τους μεθόδους με βάση την αξιολόγηση του PISA. Επειδή δεν υπάρχει μια οργανωμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, που να τους δείχνει τι είναι το PISA, τι στόχους έχει θέσει και ποια

είναι τα μαθησιακά αποτελέσματα που θεωρεί επιθυμητά, αλλά κυρίως με ποιον τρόπο και με ποιες μεθόδους μπορεί κάτι τέτοιο να το επιτύχει ο εκπαιδευτικός. Πολλοί λένε ότι άλλες χώρες έχουν καλύτερα αποτελέσματα, γιατί από κεντρικά προωθείται η προετοιμασία τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών. Ενώ στα ελληνικά σχολεία δεν γίνεται καμιά προετοιμασία για την θεματολογία, για τη δομή και για τον τρόπο εξέτασης αυτού του προγράμματος. Άρα μπορεί στη πράξη να συνδέονται οι χαμηλές επιδόσεις των μαθητών μας με τους εκπαιδευτικούς και την επάρκειά τους αλλά η αλήθεια είναι ότι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν τη γνώση και την κατάρτιση να εμπλακούν σε ένα τέτοιο σύστημα αξιολόγησης και αυτό γιατί δεν υπάρχει καμία προσπάθεια επιμόρφωσής τους προς αυτή τη κατεύθυνση.

Θα ήθελα όμως γενικότερα να σας πω ότι ο έλληνας εκπαιδευτικός, δεν γνωρίζει καν τη θεματολογία τη δομή και γενικότερα δεν είναι ενημερωμένος για αυτό το πρόγραμμα. Όπως ανέφερα και πριν αυτό οφείλεται τόσο στην κεντρική διοίκηση της εκπαίδευσης αλλά οφείλεται και σε μια έντονη άρνηση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι αισθάνονται ότι το PISA είναι ένα εργαλείο το οποίο προσπαθεί να επιβάλει πράγματα. Για παράδειγμα θα σας αναφέρω ότι σε μια ενδιάμεση έκθεση του ΟΟΣΑ του 2018, αν δεν κάνω λάθος για την χρονολογία, εκεί έμπαιναν θέματα όπως για παράδειγμα οι αλλαγές του εργασιακού καθεστώτος των εκπαιδευτικών. Έλεγε καθαρά ότι οι προσλήψεις των εκπαιδευτικών θα πρέπει να γίνονται από τους διευθυντές των σχολικών μονάδων. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε οι καθηγητές να χάσουν την μονιμότητά τους και να περάσουμε σε ένα καθεστώς ελαστικότερων σχέσεων εργασίας. Όλο αυτό και με εργαλείο το PISA στοχεύουν στην αύξηση του ανταγωνισμού και θα υπήρχε ο κίνδυνος να δημιουργηθούν σχολεία πολλών ταχυτήτων. Σχολεία καλά που θα φοιτούν οι πολύ καλοί μαθητές και σχολεία κακά που θα στριμώχνονται οι κακοί μαθητές, δηλαδή μαθητές που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Οπότε υπάρχει μια τέτοια αντίληψη για τον ρόλο του ΟΟΣΑ και ίσως και για αυτό τον διαγωνισμό PISA οι εκπαιδευτικοί δεν τον έχουν σε μεγάλη εκτίμηση. Εκλαμβάνουν δηλαδή τον διαγωνισμό PISA σαν ένα εργαλείο εξωτερικής αξιολόγησης που θα τους οδηγήσει στο να χάσουν τις εργασιακές σχέσεις τις οποίες έχουν κατακτήσει και το θεωρούν γενικότερα ένα εργαλείο αποδιοργάνωσης της δημόσιας εκπαίδευσης”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 10

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“Ναι είμαι ενήμερος. Τα πιο βασικά προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση είναι ΟΟΣΑ και η Ουνέσκο. Ο ΟΟΣΑ ασχολείται με τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου και η Ουνέσκο με τη δια βίου μάθηση και με την εκπαίδευση παιδιών από φτωχές χώρες”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Ναι το γνωρίζω το πρόγραμμα PISA. Είναι ένας διαγωνισμός που απευθύνεται σε δεκαπεντάχροτους μαθητές, για βασικές δεξιότητες κατανόησης κειμένου, μαθηματικών και επίλυσης φυσικών προβλημάτων. Σε κάθε διαγωνισμό το βάρος δίνεται σε ένα από αυτά τα γνωστικά αντικείμενα μέσω ενός τεστ, ενός ερωτηματολογίου στο οποίο θα πρέπει οι μαθητές να ανταπεξέλθουν σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια. Ο σκοπός αυτού του τεστ είναι να αξιολογήσει τις μαθητικές επιδόσεις σε αυτά τα γνωστικά αντικείμενα και εμμέσως τα εκπαιδευτικά συστήματα. Θα περίμενε κάποιος ότι με τέτοιες διαδικασίες θα εμπλεκόταν η Ουνέσκο ωστόσο το κάνει ΟΟΣΑ ο οποίος στοχεύει κυρίως στην οικονομία. Και μόνο που γίνεται από έναν οργανισμό που ασχολείται με την οικονομία δημιουργεί μια στρέβλωση. Είναι ένα από τα γενικότερα συμπτώματα αφενός της νεοφιλελεύθερης κυριαρχίας και αφετέρου μια προσπάθεια στροφής σε μια γνώση όπως την αντιλαμβάνεται ο ΟΟΣΑ”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Νομίζω ότι στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι το πρόγραμμα TIMSS. Είναι και αυτή μία έρευνα που απευθύνεται σε μαθητές γυμνασίου, αν δε κάνω λάθος διεξάγεται κάθε τέσσερα χρόνια και τα γνωστικά αντικείμενα που εξετάζει είναι τα μαθηματικά και οι φυσικές επιστήμες. Υπάρχουν βέβαια και οι ολυμπιάδες αλλά με διαφορετικό πλαίσιο. Επίσης υπάρχει και το TALIS που αφορά κυρίως τους εκπαιδευτικούς, όλα όμως αυτά αξιολογούν εκπαιδευτικά συστήματα. Νομίζω όμως ότι η Ελλάδα δεν συμμετέχει σε αυτά παρά μόνο στο PISA”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Αν κρίνει κανείς από τα διδακτικά εγχειρίδια και από τη διδακτική μεθοδολογία που ακολουθούμε και από τα αναλυτικά προγράμματα που έχουμε, απέχουν πλήρως από την λογική που εξετάζεται στο πρόγραμμα PISA. Στην Ελλάδα διδάσκουμε άπειρες ώρες γλώσσα, πολύ περισσότερες από ότι έχει κάνει ο μέσος μαθητής ανά τον κόσμο για να αντιμετωπίσουν στο τέλος οι μαθητές τα αρχαία ελληνικά. Ενώ το PISA στοχεύει κυρίως στην κατανόηση κειμένου και εν μέρει στην σύνδεση των γνώσεων με την κοινωνία. Θα έλεγα ότι το PISA ένας δείκτης που κάτι μας λέει, δεν είναι όμως σε καμία περίπτωση ασφαλής δείκτης. Με βάση αυτό το δεδομένο αν έγινε κάποια προσπάθεια να προσαρμοστεί το εκπαιδευτικό μας σύστημα μέσω αλλαγών στη διδακτέα ύλη και στα σχολικά εγχειρίδια προφανώς ήταν αποτυχημένη. Πιστεύω ότι γενικά το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα πάσχει από έναν ακαδημαϊσμό. Προετοιμάζοντας τα παιδιά από το δημοτικό και πέρα για τις πανελλήνιες εξετάσεις”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Όχι βέβαια. Εξάλλου δεν είναι και αυτός ο σκοπός τους. Δεν έχουν σκοπό να αξιολογήσουν τις γνώσεις στα γνωστικά αντικείμενα αλλά σε βασικές δεξιότητες. Είναι διαφορετικά πράγματα. Εμείς όταν λέμε βασικά μαθήματα εννοούμε ότι έχουμε φτιάξει ένα εκπαιδευτικό σύστημα άρα αντίστοιχα αναλυτικά προγράμματα με στόχο τις πανελλήνιες εξετάσεις αντίθετα ο PISA ψάχνει κάποιες δεξιότητες σε κάποιου τύπου ασκήσεις. Είναι δηλαδή τελείως διαφορετικό το πλαίσιο. Άρα δεν μπορούμε να αξιολογήσουμε τις επιδόσεις των μαθητών με αντικειμενικό τρόπο γιατί είναι τελείως διαφορετικό το πλαίσιο”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Επίσημα κατά το PISA όχι. Αυτό εισπράττεται από τον εκπαιδευτικό έμμεσα. Παλιότερα ειδικά είχαν ενοχοποιηθεί σε έναν βαθμό οι εκπαιδευτικοί. Ωστόσο το γεγονός ότι δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα τα σχολεία μεταξύ τους ως προς τα αποτελέσματα, αυτό μας δείχνει ότι το πρόβλημα αφορά το εκπαιδευτικό σύστημα γενικότερα. Αυτό είναι ένα γενικότερο πρόβλημα που έχουμε στην PISA και

απομυθοποιεί το ιδεολόγημα του νεοφιλελευθερισμού ότι υπάρχουν καλά και κακά σχολεία και ότι τάχα οι εκπαιδευτικοί μπορεί σε αυτόνομα σχολεία να κάνουν καλύτερη δουλειά. Από τα αποτελέσματα μπορεί να καταλάβει κανείς ότι η διακύμανση των επιδόσεων διαφέρει σοβαρά από χώρα σε χώρα αλλά όχι εσωτερικά μέσα στην ίδια τη χώρα. Άρα αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν διαφορές εκπαιδευτικών συστημάτων”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Τον έλληνα εκπαιδευτικό δεν τον απασχόλησε ποτέ σοβαρά αυτή η διαδικασία. Ούτε είναι σε θέση να το κάνει. Πρέπει υποχρεωτικά να ακολουθήσει το εκπαιδευτικό μοντέλο μέσα από την υλοποίηση του αναλυτικού προγράμματος. Οι εκπαιδευτικοί που γνωρίζουν βέβαια ότι το σχολείο τους θα εμπλακεί στη διαδικασία της PISA λίγο πριν από την διαδικασία έχουν στο μυαλό τους έμμεσα ότι θα πρέπει λίγο να ενημερωθούν και σε ένα βαθμό να προετοιμαστούν. Νομίζω όμως ότι στη πράξη δεν γίνεται. Αντίθετα σε άλλες χώρες, όπως έχει στη βιβλιογραφία αναφερθεί έχουν προσαρμόσει πλήρως το εκπαιδευτικό τους σύστημα και τις μεθόδους διδασκαλίας τους με βάση το PISA, όπως για παράδειγμα η Κορέα. Η Κορέα είναι σαφές ότι επιδίωξε να έχει τέτοιο εκπαιδευτικό σύστημα, τέτοια μοντέλα διδασκαλίας που να ανταποκρίνονται απόλυτα στις εξετάσεις του PISA. Και σε αυτό οφείλεται στη πραγματικότητα η ραγδαία άνοδος της Κορέας στην κατάταξη”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Νομίζω ότι δεν απασχολεί πλέον κανέναν αυτό. Στην πραγματικότητα στον έλληνα εκπαιδευτικό δεν υπάρχει επιμόρφωση εδώ και πάρα πολύ καιρό, δεν υπάρχει στην Ελλάδα πλαίσιο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Όποια πρωτοβουλία παίρνεται γίνεται άτυπα ή από την προσωπική διάθεση των εκπαιδευτικών κυρίως να αυξήσουν τα προσόντα τους διεκδικώντας θέσεις ευθύνης. Όχι για να κάνουν καλύτερο μάθημα. Τα κίνητρα είναι ελάχιστα. Στο παρελθόν έχει επιχειρηθεί να στοχοποιηθεί ο εκπαιδευτικός ως προς τα προσόντα του και την επάρκειά του με βάση τις χαμηλές επιδόσεις των μαθητών στο PISA, ωστόσο δεν νομίζω ότι επιτυχώς επιχειρήθηκε. Δεν περιμέναμε το PISA να μας πει ότι υπάρχει πρόβλημα. Όλοι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουμε ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό έχουμε λειτουργικά αναλφάβητους, σε πολύ μεγάλο βαθμό ξέρουμε ότι τα παιδιά δεν μπορούν να κατανοήσουν και να αναλύσουν

ένα κείμενο. Το πρόβλημα είναι ότι δεν γίνεται σχεδόν τίποτα για να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Τα τελευταία δε χρόνια το πρόβλημα μεγαλώνει με την ραγδαία αύξηση της ύλης. Η επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι και αυτά ζητήματα με πολλαπλά προβλήματα μέσα στα γενικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 11

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;

“Ναι είμαι ενήμερος. Ξέρω ότι διάφοροι εκπαιδευτικοί οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΟΣΑ έχουν κατά καιρούς διοργανώσει δραστηριότητες οι οποίες βοηθούν την ανάπτυξη της εκπαίδευσης σε όλους τους τομείς”.

2. Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;

“Ναι γνωρίζω το πρόγραμμα PISA που διεξάγεται από τον ΟΟΣΑ, απευθύνεται σε μαθητές που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική τους εκπαίδευση, γίνεται κάθε τρία χρόνια με την συμμετοχή ορισμένων χωρών, δεν συμμετέχουν όλες οι χώρες, αλλά αυτές που συνεργάζονται με τον ΟΟΣΑ. Με τη χρήση συγκεκριμένων τεστ, όπως είναι και το πρόγραμμα PISA, που είναι ένα εργαλείο του ΟΟΣΑ αξιολογούνται οι μαθητές σε συγκεκριμένους τομείς γνώσεων. Οι τομείς αυτοί είναι τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η κατανόηση κειμένου. Στη συνέχεια γίνεται μια κατάταξη των χωρών ανάλογα με τις επιδόσεις των μαθητών, με σκοπό ο ΟΟΣΑ να κάνει παρεμβάσεις και να προτείνει τρόπους βελτίωσης στα εκπαιδευτικά συστήματα χωρών με χαμηλές επιδόσεις”.

Πιστεύετε ότι οι συνάδελφοι σας είναι ενημερωμένοι για το πρόγραμμα PISA;

“Κοιτάζτε, επειδή στην χώρα μας οι εκπαιδευτικοί είναι σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μάλιστα σε δύο κλίμακες όπως γυμνάσια –λύκεια, όλοι δεν το γνωρίζουν. Αυτοί που το εφαρμόζουν, οι εκπαιδευτικοί δηλ. κυρίως του γυμνασίου είναι γνώστες και το ξέρουν. Οι υπόλοιποι δεν έχουν κάποια επίσημη ενημέρωση από το υπουργείο για να ενημερωθούν για τους στόχους του προγράμματος PISA έτσι ώστε να βοηθήσουν και οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης να επιτευχθούν οι στόχοι του PISA. Γιατί κατά την γνώμη μου κακώς γίνεται αυτή η αξιολόγηση στους δεκαπεντάχρονους, χωρίς να έχει προηγηθεί καμιά προετοιμασία για αυτή την αξιολόγηση στην προηγούμενη βαθμίδα φοίτησης των μαθητών. Για να πετύχουμε στην πραγματικότητα κάποιους από τους στόχους του PISA θα πρέπει η προετοιμασία των μαθητών να ξεκινάει ακόμα και από το νηπιαγωγείο”.

3. Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;

“Εκτός από το πρόγραμμα PISA του ΟΟΣΑ που είναι σαφώς το πιο γνωστό πρόγραμμα αξιολόγησης, γνωρίζω και το πρόγραμμα TIMSS”.

Γνωρίζετε να μας πείτε τι είναι το TIMSS ή απλά το έχετε ακουστά;

“Όχι γνωρίζω τι είναι το πρόγραμμα TIMSS. Είναι ένα πρόγραμμα αξιολόγησης που εξετάζει δύο γνωστικά αντικείμενα μαθηματικά και φυσικές επιστήμες, απευθύνεται σε μαθητές γυμνασίου και προσπαθεί μέσα από τα αποτελέσματα να κατανοήσει τα εκπαιδευτικά συστήματα και τις διδακτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;

“Κοιτάζτε, με βάση τα αποτελέσματα που έχω δει και την κατάταξή μας στις τελευταίες θέσεις, δεν έχει γίνει στόχευση έτσι ώστε να αναπροσαρμοστούν και να βελτιωθούν τόσο η διδακτέα ύλη όσο και τα σχολικά εγχειρίδια γενικότερα. Πρέπει να ενταχθεί το πρόγραμμα PISA πιο ουσιαστικά στο εκπαιδευτικό μας σύστημα και με βάση τα αποτελέσματά του να επιχειρούνται τροποποιήσεις στα εγχειρίδιά μας, αλλιώς πιο είναι το νόημα της συμμετοχής μας σε αυτόν τον διαγωνισμό. Πρέπει δηλαδή να ενταχθεί το PISA, οι στόχοι του δηλαδή, σε ένα πιο ουσιαστικό πλαίσιο μέσα στην καθημερινή ζωή του μαθητή”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Κοιτάζτε, πιστεύω ότι σε ένα μεγάλο βαθμό αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών. Είναι ένα πρόγραμμα που εφαρμόζεται χρόνια, ένα πρόγραμμα στο οποίο συμμετέχουν πάρα πολλές χώρες με διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα και πιστεύω ότι το τεστ αυτό πατάει πάνω σε τέτοιες τεχνικές ώστε τα αποτελέσματά του να θεωρούνται αξιόπιστα. Η αποτύπωση αυτή των αποτελεσμάτων θα πρέπει να συνοδεύεται και από μια ουσιαστική αξιολόγηση για κάθε ένα σχολείο. Δεν αρκεί να βλέπουμε τα συνολικά αποτελέσματα πρέπει να εστιάζουμε και στο κάθε σχολείο χωριστά”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Με βάση τα αποτελέσματα των μαθητών στο PISA εννοείται ότι υπάρχει μια αποτύπωση τις δουλειάς και του έργου του εκπαιδευτικού. Το μεγάλο θέμα εδώ όμως είναι κατά πόσο οι στοίχοι του προγράμματος PISA ταυτίζονται με τους στόχους των αναλυτικών μας προγραμμάτων, πιστεύω ότι υπάρχει τεράστια διαφορά. Οι εκπαιδευτικοί αξιολογούνται σίγουρα και μάλιστα πολλές φορές στοχοποιούνται για τις κακές επιδόσεις των μαθητών στο PISA, αλλά η αλήθεια είναι ότι οι εκπαιδευτικοί κάνουν το μάθημά τους με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα που έχουν στα χέρια τους και δυστυχώς τα αναλυτικά μας προγράμματα δεν έχουν καμιά σχέση με τους στόχους που θέτει το PISA”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Θεωρώ ότι τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί που παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα PISA και γνωρίζουν ότι θα αξιολογηθούν άμεσα οι μαθητές τους και έμμεσα οι ίδιοι, προετοιμάζονται για αυτή την διαδικασία. Βέβαια το πώς προετοιμάζεται ο εκπαιδευτικός όταν δεν υπάρχει κεντρική ενημέρωση από το υπουργείο, καταλαβαίνεται πόσο δύσκολο είναι. Προσπαθεί ο καθένας μόνος του, με βάση τα προηγούμενα τεστ να καταλάβει πως κινείται περίπου το PISA, τα ερωτήματα που θέτει και ο τρόπος που τα θέτει. Με βάση αυτή τη γνώση προσπαθεί να τροποποιήσει κάποιες μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιεί και να τις προσαρμόσει πιο κοντά σε αυτό που το πρόγραμμα PISA ζητά. Βέβαια μπορούμε όλοι να καταλάβουμε την αξία αυτής της διαδικασίας. Δυστυχώς δεν έχει καμιά αξία αφού όλοι αυτή η προσπάθεια αναπροσαρμογής των μεθόδων γίνεται επιπόλαια, χωρίς στόχευση και κυρίως χωρίς καθορισμένο πλαίσιο”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν σε μια τέτοια διαδικασία εννοείται ότι έχουν κίνητρο, γιατί τα αποτελέσματά του PISA, τόσο των μαθητών τους όσο και των ίδιων και του σχολείου τους, αποτελεί σε ένα βαθμό την εικόνα τους. Άρα οι εκπαιδευτικοί αυτοί, θα προσπαθούν συνέχεια να βελτιώνονται και να κάνουν μεγαλύτερη προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων του PISA. Η βελτίωση αυτή μπορεί να

προκύψει μέσα από μια ουσιαστική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, πάνω στους στόχους αυτούς και πως θα τους πετύχουν οι μαθητές τους. Δηλαδή το να στείλουμε ένα τεστ και να κάνουμε μια διαδικασία αξιολόγησης χρειάζεται και μια προσαρμογή της αναλυτικής διαδικασίας μάθησης στους εμπλεκόμενους. Αυτό πρέπει να γίνει από την πολιτεία, οργανωμένα, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί να είναι σε μια συνεχή κατάσταση επιμόρφωσης, να νιώθουν επαρκείς στο ρόλο τους και σε αυτό που κάθε φορά τους ζητείται να φέρουν εις πέρας”.

Συνέντευξη με Εκπαιδευτικό 12

A. Ενημέρωση για τον ΟΟΣΑ και το πρόγραμμα PISA

1. **Είστε ενήμερος/η για προγράμματα υπερεθνικών οργανισμών που αφορούν την εκπαίδευση;**

“Γνωρίζω τον ΟΟΣΑ και το εργαλείο που χρησιμοποιεί για να διεξάγει συμπεράσματα στα εκπαιδευτικά συστήματα, δηλ. το PISA. Έχω ακούσει κάποια πράγματα για την Ουνέσκο, όπως επίσης και για την Ευρωπαϊκή Ένωση στην προσπάθειά τους να αναβαθμισθεί η εκπαιδευτική πολιτική των μελών, προσπαθούν να βρουν μια φόρμουλα με συγκεκριμένα κριτήρια, έτσι ώστε να παρέμβουν και να τροποποιήσουν την εκπαιδευτική πολιτική των χωρών με τις περισσότερες αδυναμίες”.

2. **Είστε ενήμερος/η για τις διεθνείς έρευνες του ΟΟΣΑ που αφορούν την εκπαίδευση και το πρόγραμμα PISA ειδικά;**

“Ναι, η αλήθεια είναι ότι το πρόγραμμα PISA κάθε φορά που διεξάγεται από το 2000 και μετά μας αφορά και το ακούμε είτε μέσα από τα ΜΜΕ αλλά και μέσα στους εκπαιδευτικούς συλλόγους μας. Συνήθως αυτά που μας ενδιαφέρουν είναι τα αποτελέσματα του PISA, δηλαδή τη θέση που παίρνει η Ελλάδα συγκριτικά με τις άλλες χώρες. Η Ελλάδα δυστυχώς δεν έχει ικανοποιητικά αποτελέσματα στον διαγωνισμό αυτό και αυτός είναι ο βασικός λόγος που γίνεται τόση συζήτηση γύρω από το PISA.

Όσον αφορά τώρα το πρόγραμμα, αυτό γίνεται κάθε τρία χρόνια από το 2000 και μετά όπως ήδη ανέφερα, συμμετέχουν μαθητές που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική τους εκπαίδευση και εξετάζονται σε τρία γνωστικά αντικείμενα τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και την κατανόηση κειμένου. Κύριος σκοπός του προγράμματος είναι να συσχετίσει την εκπαίδευση με την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και να συνδέσει την εκπαίδευση με την καθημερινή ζωή και τις δεξιότητες που θα πρέπει να έχουν αποκτήσει οι μαθητές ως μελλοντικοί επαγγελματίες”.

3. **Γνωρίζετε άλλα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης πέρα από το πρόγραμμα PISA;**

“Δυστυχώς δεν γνωρίζω κάποιο άλλο πρόγραμμα αξιολόγησης πέρα από το PISA του ΟΟΣΑ”.

B. PISA και ανασυγκρότηση ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής

4. **Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα PISA έχει επιφέρει αλλαγές σε ζητήματα διδακτέας ύλης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων;**

“Νομίζω ότι γενικά όχι δεν έχει επιφέρει αλλαγές στην ύλη αλλά ούτε και στα σχολικά εγχειρίδια. Βέβαια επιβάλει σκέψεις για ανανέωση όμως δεν πιστεύω ότι κάτι τέτοιο μπορεί να εφαρμοστεί εύκολα στην Ελλάδα, γιατί η εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζει το ΙΕΠ δεν είναι να συνδέσει την εκπαίδευση με τις προσαγές του PISA. Ακούγονται συχνά απόψεις ότι πρέπει να συνδέσουμε τα μαθήματα που διδάσκουμε με την καθημερινή ζωή και την μελλοντική επαγγελματική επάρκεια των μαθητών, αλλά επί της ουσίας δεν έχει αλλάξει ποτέ κάτι. Τα σχολικά εγχειρίδια που έχουμε τώρα στα χέρια μας δεν έχουν αλλάξει από το 2000 και μετά που για πρώτη φορά διεξήχθη το PISA. Άρα κανένα σχολικό εγχειρίδιο που χρησιμοποιείται τώρα στα σχολεία μας δεν έχει προσαρμοστεί στις ανάγκες, στους σκοπούς και στους στόχους του PISA. Όπως επίσης και οι οδηγίες που μας έρχονται για τον τρόπο διδασκαλίας δεν έχουν καμία συσχέτιση με αυτά που το PISA ορίζει ως ζητούμενα”.

5. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA αποτυπώνουν επαρκώς τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά αντικείμενα στα οποία αξιολογήθηκαν;

“Να πω καταρχήν ότι θεωρώ ότι πρόκειται για ένα δύσκολο εργαλείο αποτύπωσης γνώσεων. Το πόσο καταφέρνει να αποτυπώσει με ακρίβεια τις επιδόσεις των μαθητών έχει να κάνει και με το δείγμα μας δηλ. εκατόν τριάντα ερωτήσεις μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα είναι μια διαδικασία που το δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα δεν το είχε ποτέ ως απαίτηση, όποτε καταλαβαίνετε το ελληνικό μαθητικό δείγμα που συμμετέχει στο PISA δεν έχει καμία εξοικείωση με αυτόν τον τρόπο αξιολόγησης. Άρα ως προς αυτό σίγουρα δηλώνουν οι έλληνες μαθητές μια αδυναμία. Ακόμα δηλ. και ως προς την διεκπεραίωση της διαδικασίας, το τεχνικό κομμάτι του τεστ, δυστυχώς οι έλληνες μαθητές δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι. Όσον αφορά το γνωστικό μέρος θεωρώ ότι είναι αρκετά υψηλό το επίπεδο γνώσεων των μαθητών μας απλώς είναι προσανατολισμένο σε διαφορετική κατεύθυνση από αυτή που το PISA εξετάζει. Έτσι ο διαφορετικός προσανατολισμός της γνώσης σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπειρίας των μαθητών σε τέτοια τεστ οδηγούν κατά την γνώμη μου σε αυτά τα αρνητικά αποτελέσματα. Άρα η απάντηση στο ερώτημά σας είναι ότι δεν μπορεί να αποτυπώσει επαρκώς τις γνώσεις των μαθητών γιατί οι γνώσεις που έχουν αποκτήσει οι έλληνες μαθητές τελειώνοντας την υποχρεωτική τους εκπαίδευση είναι τελείως διαφορετικές από αυτές που το PISA θεωρεί δεξιότητες”.

Γ. Αξιολόγηση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

6. Εκτός των μαθητών θεωρείτε ότι μέσω του προγράμματος PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί;

“Μοιραία ναι. Όταν γίνεται μια αξιολόγηση γίνεται για δυο λόγους. Αφενός για να αξιολογηθεί αυτός που συμμετέχει στο τεστ στην προκειμένη περίπτωση οι μαθητές και αφετέρου αυτός που είναι υπεύθυνος για την προετοιμασία των μαθητών που είναι οι εκπαιδευτικοί. Παρόλο αυτά θα πρέπει να δούμε ποιες είναι οι απαιτήσεις από τον έλληνα εκπαιδευτικό οι οποίες προσδιορίζονται από το αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο δεν ταυτίζεται με τις απαιτήσεις του PISA είναι και ενδεχομένως αναχρονιστικό όπως και γενικότερα το ελληνικό σχολείο δεν είναι καθόλου κοντά στις νέες απαιτήσεις. Αλλά και όσον αφορά τον έλληνα μαθηματικό που έχει πάρει το πτυχίο του μέσα από διαδικασίες αυστηρά προσκολλημένες στα στεγνά, αυστηρά μαθηματικά τα αποξενωμένα από την καθημερινή ζωή κάτι που έρχεται σε έντονη αντίθεση με τις απαιτήσεις και τους στόχους του PISA. Είναι λοιπόν πάρα πολύ δύσκολο να ζητήσουμε από έναν τέτοιο εκπαιδευτικό να διδάξει την ύλη με παραδείγματα από την καθημερινή ζωή, δεν έχει μάθει να το κάνει. Είναι άδικο δηλαδή κατά την γνώμη μου να τον κρίνουμε και να τον αξιολογήσουμε σύμφωνα με τα αποτελέσματα του PISA γιατί δεν έχει ούτε τη γνώση ούτε την κατάρτιση να το υποστηρίξει και να το μεταφέρει στους μαθητές του”.

7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα PISA αναπροσάρμοσε τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθείτε, προκειμένου να προετοιμάσετε τους μαθητές σας στα αξιολογικά δοκίμια του προαναφερόμενου προγράμματος;

“Σίγουρα όταν ένα σχολείο εμπλέκεται στο πρόγραμμα PISA οι εκπαιδευτικοί του παρουσιάζουν την τάση και το ενδιαφέρον να προσαρμόσουν όσο μπορούν, με βάση και τις προσταγές του υπουργείου και του αναλυτικού προγράμματος, τις μεθόδους που χρησιμοποιούν, ώστε να προετοιμάσουν όσο το δυνατόν περισσότερο μπορούν τους μαθητές για αυτές τις εξετάσεις. Βέβαια όπως είπα και πριν δεν ξέρω κατά πόσο μπορούν να υποστηρίξουν τις αλλαγές αυτές ώστε να είναι θετικά τα αποτελέσματα. Αν ένας εκπαιδευτικός μπορεί να βρει την σωστή φόρμα συνδυάζοντας τον προσωπικό του τρόπο μαθήματος με κάποιες νέες μεθόδους διδασκαλίας και όλο αυτό επιφέρει θετικότερα αποτελέσματα μάθησης αλλά και καλύτερα αποτελέσματα των μαθητικών επιδόσεων στο PISA θα μπορούσαμε να τις υιοθετήσουμε όχι μόνο για τις εξετάσεις του PISA αλλά γενικότερα για την μαθησιακή διαδικασία”.

8. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή των μαθητών και γενικότερα του σχολείου σας στο πρόγραμμα PISA επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική επάρκεια και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών;

“Αφού όπως είπαμε έμμεσα από το πρόγραμμα PISA αξιολογούνται και οι εκπαιδευτικοί για το έργο τους είναι λογικό να κρίνονται μέσα από αυτό και για την επάρκειά τους και γενικότερα την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Αν όμως δεν υπάρξει οργανωμένη δράση ώστε οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν την απαιτούμενη επάρκεια θα εξακολουθήσει να είναι προσωπικό θέμα του κάθε εκπαιδευτικού το πόσο θέλει δηλαδή να αναπτύσσεται επαγγελματικά. Η αλήθεια είναι ότι είναι δύσκολη στην Ελλάδα η συμμετοχή σε επιμορφώσεις. Βέβαια θα μπορούσε το PISA να αποτελέσει το κίνητρο στον εκπαιδευτικό για επιμόρφωση, να έρθει σε επαφή με νέες μεθόδους διδασκαλίας, με νέα πρότυπα μάθησης, να βελτιώσει τις δεξιότητές του στις νέες τεχνολογίες άλλα όλα αυτά για να γίνουν σωστά θα πρέπει να γίνουν οργανωμένα από την κεντρική διοίκηση και όχι ο κάθε εκπαιδευτικός μόνος του να αποζητά τον τρόπο με τον οποίο θα βελτιώσει την επαγγελματική του ταυτότητα”.